

ЦУКРОВИЙ КРЕМЛЬ

В. СОРОКІН

ВОЛОДИМИР СОРОКІН

КАРТА
СВІТУ

 FOLIO

ЦУКРОВИЙ

КРЕМЛЬ

**ВОЛОДИМИР
СОРОКІН**

**ЦУКРОВИЙ
КРЕМЛЬ**

**ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2010**

ББК 84(4РОС)

С65

Серія «Карта світу»
заснована у 2010 році

Книгу видано за підтримки мецената *Олександра Савченка*

Перекладено за виданням:

Сорокин В. Г. Сахарный Кремль. — М.: Астрель: АСТ, 2008

Переклад з російської *О. Л. Ушкалова*

Художник-оформлювач *Є. В. Вдовиченко*

Фонд
Михайла
Прохорова

Книга издана при поддержке
Фонда Михаила Прохорова
(программа TRANSCRIPT)

Сорокін В. Г.

С65

Цукровий Кремль: роман / В. Г. Сорокін; пер. з рос.
О. Л. Ушкалова; Худож.-оформлювач Є. В. Вдовиченко. —
Харків: Фоліо, 2010. — 219 с. — (Карта світу).

ISBN 978-966-03-5083-0 (Карта світу).

ISBN 978-966-03-5084-7

Це — перший переклад українською мовою нової книжки відомого російського письменника Володимира Сорокіна «Цукровий Кремль». Історії, об'єднані однією назвою, продовжують тему ймовірного близького майбутнього, що так яскраво автор змалював у романі «День опричника» (переклад українською також підготувало видавництво «Фоліо»)… Отже, 15 історій, 15 різних поглядів на Русь-матінку 2028 року, де поєднуються лубочні мотиви й нові технології: відрубані собачі голови на «мерседесах», публічні биття на лобних місцях і голограми, стрілецькі й роботи… А ще дисиденти, черги у магазинах, продукти по мінімуму, засилля китайської мови, обожнювання Государя, блаженні, кабаки, доноси… Так якою ж буде Росія 2028 року?

ББК 84(4РОС)

ISBN 978-966-03-5083-0

(Карта світу)

ISBN 978-966-03-5084-7

© В. Г. Сорокин, 2006

© О. Л. Ушкалов, переклад українською, 2010

© Є. В. Вдовиченко, художнє оформлення, 2010

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2010

«О Русь — поцілунок п'янкий на морозі!
Синіють нічні дорозі».

Велимир Хлебников

«Але ж скільки сваволі приховано
в цій тиші, що так вабить мене й зачаро-
вує! скільки насильства! і яким же оман-
ливим є цей спокій!»

Астольф де Кюстін
«Росія в 1839 році»

МАРФУШИНА РАДІСТЬ

Зимовий промінь сонячний, пройшовши крізь вікно, вкрите памороззю, влучив Марфушеньці прямо в ніс. Розплющила Марфуша очі, чхнула. На найцікавішому місці промінь сонячний розбудив: про зачарований синій ліс Марфуша знову сон бачила, про шустряків волохатих у лісі тому. Підморгували шустряки волохаті з-за дерев синіх, висовували язика вогненні з ротів своїх гарячих, виписували язиками тими на корі дерев ієрогліфи світляні, давні-прадавні, складні-прескладні, такі, що їх і китайці не знають, такі, що страшні та великі *таємниці* відкривають. Дух забиває від сну того, але бачити його чомусь дуже приємно.

Скинула Марфуша ковдру ногою, потяглася, побачила на стіні живу картинку з Іллею Муромцем, що скаче на довгогричому Сивці-Бурці, та й згадала — остання неділя сьогодні. Остання неділя різдвяного тижня. Та й гарно ж як! Різдво святе ще й досі не скінчилось! До школи тільки-но завтра йти. Цілий тиждень відпочивала Марфушенька. Сім днів будильник *м'який* о сьомій годині не булькав, бабуся за ноги не смикала, батько не сварив, мати не квапила, ранець із розумною машиною спина не муляв.

Підвелася Марфуша з ліжка, позіхнула, постукала в перегородку дерев'яну:

— Ма-м!

Тиша.

— Ма-а-ам!

Заворушилась мама за перегородкою:

— Чого тобі?

— Нічого...

— Як нічого — то й спи собі, вертухо...

Та Марфушеньці вже спати не хочеться. Глянула вона на вікно замерзле, сонцем осяяне, і згадала враз, яка неділя сьогодні. Аж на місці підскочила, аж у долоні сплеснула:

— Подаруночок!

Нагадало сонечко, нагадали узори на склі морозяні про *найголовніше*:

— Подаруночок!

Пискнула Марфуша радісно. І злякалася зразу:

— А котра ж бо година?!

Вискочила в сорочечці нічній, з косою розплетеною-розкуйовдженою за перегородку, на годинник зирк: о пів на десяту всього лише! Поклала хрест на ікони:

— Слава тобі, Господи!

Подаруночок-бо тільки о шостій вечора буде. О шостій вечора, в останню неділю Різдва!

— Та чого ж це тобі не спиться? — невдоволено звелася мама на ліжку.

Завовтузився, засопів собі носом батько, що лежав побіч мами, та очей не розплющив: пізно прийшов він учора з площі Міуської, де торгував своїми портсигарами дерев'яними, а вночі

знов стамескою стукав, колисочку лагодив для майбутнього братика Марфушиного. А от бабця за піччю вмить прокинулась, закашляла, захрипіла, сплюнула, бурмочучи:

— Пресвята Богородице, прости і помилуй нас...

Побачила Марфушу, засичала:

— Що ж ти, змія, батькові спати не даєш?

Закашляв і дід у кутку своєму, за іншою перегородкою. Марфуша шмиг до вбиральні — від бабці подалі. А то ще у волосся вчепиться. Бабця зла. А дід добрий, говіркий. Матінка серйозна, але хороша. А батечко мовчазний і похмурий завжди. Ото й уся родина Марфушина.

Справила нужду Марфуша, вмила лице, на себе в дзеркало поглядаючи. Подобається Марфуша сама собі: личко біле, без ластовиння, волосся русяве, рівне, гладеньке, очі сірі, як у мами, ніс манюсінський, та не кирпатий, як у тата, вуха великі, дідові, а брови чорні, бабусині. В одинадцять років своїх Марфуша багато вміє: вчиться на «добре», з розумною машиною «на ти», по клаві всліпу друкує, по-китайському вже чимало слів знає, мамі допомагає, хрестиком вишиває і бісером, у церкві співає, молитви легко запам'ятовує, пельмені ліпить, підлогу миє, пере.

Витягла Марфуша зі склянки свою щітку зубну — дракончика жовто-червоного, оживила, напоїла зубним еліксіром, сунула в рот. Приснув дракончик на язик *м'ятою-смачнятою*, напав на зуби, забуркотів. А Марфушенька тим часом гребінець у волосся запускає. Взявсь гребінець *шаруватий* за роботу свою звичну, поповз-задзижчав по волоссю Марфуші русявому. Гарне волосся в Марфуші! Гладеньке, довге, шовковисте. Одне задоволення гребінцеві по ньому ковзати. Розчесала вона волосся, повернулась до маківки та й стала косу заплітати. Марфушенька

щітку-дракончика з рота на руку виплюнула, промила, у склянку поставила. Підморгнув їй дракончик-зубочист оком своїм вогняним та й завмер до наступного ранку.

А на кухні вже бабуся невтомна кличе-клопочеться:

— Марфо, самовар став!

— Зараз, баб! — крикнула Марфуша у відповідь, гребінець китайський підганяючи:

— Куай-і-дярр!¹

Забурчав гребінець голосніше, замигтіли його м'які зубці у волоссі русьвому швидше. Вибрала Марфуша бантик оранжевий і пару вишеньок, дочекалася, доки гребінець своє діло скінчить, та й через перегородки — на кухню.

Під силу Марфуші набрати самовар півторавідерний: налила води, луб'я запалила, кинула до жерла чорного, а згори — шишок соснових, по які вони всім класом аж до Срібного Бору їздили. Три мішки шишок набрала Марфуша за тиждень. Неабияка батькам поміч. І Москві-матінці.

Затріщало луб'я, Марфуша на шишки трісочки поклала березові, патрубок вставила, а другий кінець — у дірку в стіні. Там, за стіною — труба пічна, загальна, на всю їхню шістнадцятиповерхівку. Загув самовар весело, затріскотіли шишки.

А бабуся вже тут як тут: тільки молитву вранішню прочитала, одразу ж пічку топить заходилася. Тепер уже всі в Москві пічки топлять уранці, готують обід у печі руській, як Государ звелів. Велика це поміч Росії і значна економія газу дорогоцінного. Любить Марфуша дивитися, як дрова в печі розгораються. Та сьогодні — ніколи. Сьогодні день особливий.

¹ Швидше! (Кит.)

Пішла Марфуша до свого куточка, вбралася, помолилась хутко, віддала поклон живому портрету Государя на стіні:

— Дай, Боже, здоров'я Государю Василю Миколайовичу!

Посміхається їй Государ, очима блакитними привітно поглядає:

— Здрастуй, Марфо Борисівно.

Дотиком руки правої Марфуша розумну машину свою ожирила:

— Здрастуй, Розумнице!

Загоряється булька блакитна у відповідь, підморгує:

— Здрастуй, Марфушо!

Стукає Марфуша по клаві, входить до інтерда, зриває з Дерева Знань листки новин шкільних:

Різдвяні молебні учнів церковнопарафіяльних шкіл.

**Всеросійський конкурс крижаної скульптури
государевого коня Будимира.**

Лижний забіг з китайськими роботами.

**Катання на санчатах з Воробйових гір.
Почин учнів 62-ї школи.**

Зайшла Марфуша на останній листок: Учні церковнопарафіяльної школи № 62 вирішили навіть під час Світлого Празника Різдва Христового надавати патріотичну допомогу большевському цегельному заводу в рамках державної програми «Велика Російська Стіна».

Не встигла до особистих новинок заскочити, а позаду вже дід тютюновим духом задихав:

— Доброго ранку, пострибухо! Що там нового у світі?

— Школярі й на Різдво цеглу ліплять! — відповідає Марфуша.

— Он воно як! — хитає дід головою, на бульку сяючу поглядаючи. — Молодці! Так, дивись, до Великодня стіну й закінчать!

А сам пальцем Марфушу в бік. Сміється Марфуша, посміхається й дід у вуса сиві. Гарний дідусь у Марфуші. Добрий він і говіркий. Багато, ой як багато бачив він на віку, багато розказував онучці про Росію: і про Смуту Червону, і про Смуту Білу, і про Смуту Сіру. І про те, як батько Государя, Микола Платонович, Кремль побілити наказав, а мавзолей із заколотником червоним за мить зніс, і про те, як палили на площі Красній люди руські паспорти свої закордонні, і про Відродження Росії, і про героїчних опричників, що ворогів внутрішніх давлять, і про чудових дітей Государя та Государині, про чарівних ляльок їхніх, і про білого коня Будимира.

Лоскоче дід Марфушу бородою своєю:

— Ану, вертухо, спитай-но свою Розумницю, скільки там цеглин у Стіні ще бракує?

Питає Марфуша. Відповідає Розумниця слухняним голосом:

— До завершення Великої Російської Стіни залишилось покласти 62 876 543 цеглини.

Підморгує дід повчально:

— От, онученько, якби кожен школяр та виліпив по цеглинці із глини вітчизняної, тоді Государ враз стіну закінчив би й почалось би в Росії життя щасливе.

Знає це Марфуша. Знає, що ніяк не можуть завершити будівництво Стіни Великої, що заважають вороги зовнішні й внутрішні. Що багато ще цеглочки треба зліпити, щоб усім було щастя. Росте-виростає Стіна Велика, відгороджує Росію від ворогів зовнішніх. А внутрішніх — опричники государеві на шматки рвуть. Бо за Стіною Великою — кіберпанки-поганки, що наш газ незаконно висмоктують, католики-лицеміри, протестанти безсовісні, буддисти божевільні, мусульмани-злюки та й просто розтлінні безбожники, сатаністи, що під музику *прокляту* на майданах трясуться, наркоми відморожені, содоміти ненаситні, що одне одному в темряві дури буравлять, перевертні лиховісні, що лик свій, Богом даний, змінюють, і плутократи жадібні, і віртуали зловредні, і технотрони нещадні, і садисти, і фашисти, і мегаонаністи. Про цих мегаонаністів Марфуші подружки розказували, що то такі безсоромники європейські, які в підвалах замикаються, п'ють пігулки вогненні й пуцьки собі смикають спеціальними машинками-смикалками. Снились Марфушенці мегаонаністи вже двічі, ловили її в підвалах темних, лізли в піску залізними гаками електричними. Жах...

— Марфо, сходи-но по хліб!

Ну ось, доведеться на вулицю пхатися. Не хочеться зранку, та що ж поробиш. Натягла Марфуша кофту, накинула шубку свою стареньку, із якої вже виросла, сунула ноги у валянки сірі, хустку пухову із пічки стягла, на голову накинула.

А бабуся їй рубль срібний тиче:

— Візьмеш білу хлібину та чорної четвертинку. Здачу не забудь.

— А мені цигарок купи, онученько, — підкручує вуса дід.

— І так усю хату зачадів... — бурмоче бабуся, хустку на Марфушеньці зав'язуючи.

А дід веселий бабцю — пальцем у бік:

— Оці-доці, ми в Бангкоці!

Здригається бабця, плюється:

— А щоб тебе... чортяко старий.

Обнімає її дід веселий іззаду за плечі хирляві:

— Не шипи, Зміюко Тимофіївно! Уже з пенсії тобі *насиплю*.

— Та ти насиплеш, Пилососе Івановичу, жди! — штовхає його бабця, а дід спритно її в губи цілує.

— Ах ти ж, вовк драаний! — сміється бабця, обнімає його і цілує у відповідь.

Марфуша виходить за двері.

Ліфт на свята не працює — управа міська не велить. Сходить Марфуша з поверху дев'ятого пішки, рукавичкою червоною по стінах розмальованих шльопаючи. Бруднувато на майданчиках сходових, сміття валяється, лайно лежить кренделями підсохлими, та воно й не дивно: будинок земський, а на земських Государ уже шість років, як образився. Мала Бронна, Богу дякувати, від опричників відкупилася, а то б і їй було те саме, що Остоженці та Нікітській. Пам'ятає Марфуша, як Нікітську крамольну палили. Диму тоді на всю Москву було...

Вийшла Марфуша з під'їзду. На дворі сніг лежить та сонечко на ньому виблискує. І діти вже на всю граються: Серьожка Бураков, Света Рогозіна, Вітька-Слоник, Томило, хлопець із тринадцятого будинку, та якісь *шерстяні* голодранці із Садового. А граються вони все Різдво в одне й те саме, в «опричників» і «дворян природжених». «Дворяни природжені» звели собі садибу зі снігу, засіли в ній. «Опричники» їх обступили: «Слово та Діло!» «Дво-

ряни природжені» дають відкуп бурульками. А як бурульки кінчаються — «опричники» беруть садибу «дворян природжених» приступом. Ось і тепер полетіли сніжки на садибу, засвистіли «опричники», заулююкали:

— Гойда! Гойда!

Іде повз побоїще Марфушенька. Аж тут — геп сніжок їй у спину:

— Марфо, гайда з нами битися!

Зупинилась Марфуша. Біжать до неї Светка з Томилою — розчервонілися:

— Куди преш?

— Хліба на сніданок купити треба.

Шморгає носом вузькоокий Томило:

— Чула, на Вспольному хлопці погані слова казали. На «х» і на «п».

— Отакої! — хитає головою Марфуша. — А хто ж доніс?

— Сашко-голуб'ятник. Він Серьозі подзвонив, а Серьога батькові своєму. Той — раз... і у відділок.

— Молодці.

— Зіграй з нами одне коло! Будеш княгинею Бобринською.

— Ні, не можу. Батьки чекають.

Пішла Марфуша далі.

Із двору вийшовши, поплелась до крамниці Хопрова. Гарно прибрана крамниця — біля входу дві ялинки прикрашені стоять, усі вікна живими сніжинками виграють, у кутку вітрини — Дід Мороз та Снігуронька на санях крижаних їдуть. Заходить Марфуша до крамниці, дзвякає дзвіночок мідний. А в крамниці вже черга стоїть, правда, невелика, чоловік тридцять. Стала Марфуша за якимсь дідом у ватнику китайському, у вітрину вту-

пилась. А там, під склом, лежить усе, чим торгувати належить: м'ясо з кістками та без, качки та кури, ковбаса варена та копчена, молоко незбиране та кисле, масло коров'яче та олія, цукерки «Ведмедик клишоногий» та «Ведмедик на Півночі». А ще горілка житня й пшенична, сигарети «Батьківщина» й цигарки «Росія», повидло сливове й яблучне, пряники м'ятні й прості, сухарі з родзинками й без, цукор-пісок і грудковий, крупа пшоняна й гречана, хліб білий і чорний. Так, доведеться заради хліба та цигарок дідусевих цілу чергу вистояти. Аж раптом чує Марфуша в черзі голосок знайомий:

— Півфунта грудкового, хлібину чорну, четвєртинку житнього й повидла яблучного на гривеник.

Зінка Шмерліна з третього під'їзду. Марфуша шмиг до неї:

— Зін, Зін, візьми хліба та цигарок.

Чорноока й чорноволоса Зінка знехотя бере рубль у Марфуші. А черга вмить оживає:

— Гей, поспішайло, ти що, постояти не можеш?

— Куди без черги! Не відпускайте їй!

— Нам теж тільки хліба купити!

— Ич, пролаза!

Та за прилавком сьогодні сам Хопров стоїть, а він дітлахів любить:

— Годі вам лаятись! Не чіпляйтесь до дівчини. Куди вам спішити? Все одно на роботу аж завтра.

Хазяїн крамниці широкий тілом, високий, має бороду руду, вбраний у косоворотку червону та в тілогрійку овечу. Відпускає Хопров своїми руками великими Марфуші цигарки й хліб, дає здачу, підморгує маленьким оком, жиром заплилим:

— Лети, вертухо!

Виходять Марфуша та Зіна з крамниці. Зіна з родини бідної, неблагополучної: батько в неї хоч і майстер *теплих* справ, та горілку дудлить. А матуся взагалі працювати не хоче. Тому й одягнена Зіна бідно — валянки блаженські, ватник латаний, шапка, правда, з песця, та така стара й заношена, що зразу видно — дісталась вона від Тамари, сестри старшої.

— Ти на Красну з Тамарою підеш? — питає Марфуша, зручніш беручи пакунок із хлібом.

— Не, — хитає головою Зіна. — Тамарка-дурепа тепер у Коломні, їде звідтіль нічним. Ми з Ваською підемо.

Вася — Зінин братик молодший. Добре їм — два подарунки отримують. А Марфушеньці ще чекати й чекати, доки братик у мами народиться.

Тільки два будинки й пройшли вони по Малій Бронній, аж глядь, із провулка сам Амоня Києвогородський із псом своїм вірним електричним шестує, а за ним — юрба роззяв суне. Марфуша блаженного Амоню тільки-но раз і бачила, коли його над Трубною площею на линвах здіймали, щоб він біду вгледів. Тоді й угледів він: мов, у Государині другий викидень буде через пристріт удови стрілецької. Круто ж тоді народ із тією вдовою повівся — потягли її, бідну, по спуску Васильєвському аж до Москви-ріки та під лід баграми й запхали.

Зупинились дівчатка, дивляться на блаженного. А той іде собі, сутулий, худий, обідраний, на жабу чимось схожий, веде на мотузці пса свого електричного на ім'я Каде. На грудях в Амоні важкий хрест залізний, на плечах — ланцюги, з вух дубові корки стирчать, щоб не чути було галасу людського. Бабуня Марфуші казала, що корки ті Амоня лиш раз на рік виймає, на Спаса, щоб «послухати шепіт світла фаворського».

Через ці корки дубові Амоня не розмовляє, а криком завжди кричить. От і зараз:

— Дороги не видно! Іти темно!

Хоч і ранок он який сонячний, а не видно Амоні дороги. Зупиняється він, зупиняється і юрба.

— Посвіти! Посвіти! — кричить блаженний.

Вмикає свої очі сині пес Каде, світить Амоні під ноги. Спирається Амоня на палицю, голову свою велику аж до землі самісінької схиляє, сніг нюхає, кричить:

— Щось воно кривцею пахне!

Ворушиться юрба навколо Амоні:

— Чия ж то кривця проллється, Амонечко?

— Кому берегтися?

— Куди повзти?

— Де свічки ставити?

— Кому подарунки заносити?

Нюхає Амоня сніг. А всі завмирають.

— Мала біда! — гукає він.

Напирає юрба, хвилюється:

— Покажи біду! Покажи біду!

Розгинається Амоня, з-під брів своїх навислих навсібіч люто зиркаючи:

— Мала біда! Мала біда!

— Покажи біду! Покажи біду! — напирає юрба.

Купці та міщани, обідранці й голота, п'яниці й кокошинці, китайці-рознощики й татари-збитенники, підлітки й дітлахи, усі благають:

— Покажи біду! Покажи біду!

Розгинається Амоня, руку здійсмає:

— Підніміть мене!

Заметушилась юрба, кинулась у двері та вікна будинків найближчих грюкати. Замиготіли обличчя у вікнах, а четверо мовчазних сподвижників блаженного з мішків своїх заплічних линву міцну дістають. Раз — і повисли линви на балконах, зазміїлися вниз із вікон. Тут і постовий з'явився, перекрив Малу Бронну: Амоня здіймається! Закон-бо простий: у тому місці столиці, де Амоня біду показує, там усе вмить завмерти має.

Обв'язали Амоню за пояс линвами, звівся пес його вірний на задні лапи, юрба розступилася. Напинаються линви, підіймають Амоню, відривається він від землі.

Завмерла юрба. Дивляться всі. Підіймають блаженного Амоню над Москвою. Все вище й вище. Третій поверх, четвертий, п'ятий. Шостий.

— Бачу біду малу! — чується над юрбою.

Перестали за линви тягнути. Завис Амоня Києвогородський між небом і землею. Юрба внизу завмерла, не поворухнеться. А Марфуша аж рот роззявила. Дивиться вона на Амоню, очей відвести не може.

— Пролетється в Замоскворіччі кров стрілецька! — вістуге Амоня з повітря. — Задушать у понеділок опричники двох полковників. Та меншим опали не буде.

Зітхнула юрба полегшено: мала біда, правду Амоня казав. Не було на той час у юрбі стрілецьких. Одна тільки жіночка в шубці каракулевій, перехрестившись, із юрби вискочила.

— Спускайте! — кричить Амоня, на линвах дригаючись.

Спускають його на землю, із пут виплутують. А він своє:

— Лікувальні!

Із юрби до нього — руки з дарами. Хто гріш дає, а хто харч. Сподвижники й пес електричний дари збирать пособляють.
— Я хворію! Я хворі-і-і-ю! — волає Амоня скорботно.

Хрестяться в юрбі й поклони йому б'ють. Хреститься й Марфушенька, кланяється блаженному. Сині очі Каде на її пакунку з хлібом і цигарками зупиняються. Підходить сподвижник широкоплечий з мішком, мовчки мішок перед Марфушею й Зіною розкриває. Кладуть дівчатка покірно в мішок усе, що в руках було.

— Я хворі-і-ю! Я хворі-і-і-ю!! — волає Амоня так, що чимало хто з юрби вже й схлипувати починає.

Іде блаженний униз Малою Бронною. Суне за ним юрба. А Зіна з Марфушенькою тільки залякло очима їх проводжають.

Свиснув постовий, авто, що зібрались на вулиці, пропускаючи. Отямились і дівчатка: знов тепер до крамниці плентатись треба. У Марфуші з рубля ще цілих вісімдесят копійок зосталося, а в Зіни всього три копійки.

— Треба б оце батькам сказати, — розмірковує Зіна. — Позичиш дзвіночок?

У Зінки говоруха завжди прострочена.

— Дзвони, — знімає Марфуша з вуха свою говоруху, дає Зінці.

Прикладає Зінка говоруху червоно-коричневу до мочки своєї:

— «Алконост», два, два, дев'ять, сорок шість, півсотні, вісім.

Служба далекомовлення в родині Зінчиній найдешевша — «Алконост». А от Марфушина родина службою «Сірин» користується. Не через те, що Заварзіни від Шмерліних аж надто заможніші. Просто півроку тому тато Марфушин кіют садибний зі Спасителем і апостолами столоначальникові з Палати Зв'язку

вирівав. І так кіот цей столоначальнику до душі припав, що підви- сив він родину Заварзіних на «Сірин» на цілих дев'ять місяців безкоштовних.

— Мамуль, а я весь харч Амоні блаженному віддала, — каже Зіна.

— Ну й дурна, — чутно у відповідь. — Батько тебе без горілки й на поріг не пустить.

— У мене три копійки залишилось.

— От на них і купиш.

Повертає Зінка говоруху, зітхаючи:

— Нема ради... Піду на Пушкінську горлянку драти. «Розлуку» заспіваю, може, на чекушку й дадуть.

— То йди собі з Богом, — киває Марфуша, а сама знов до крамниці вертається.

Жебрати Зінці не вперше. А позичити їй грошей Марфуша права не має.

У крамниці за цей час черга побільшала — в останній день свята в усіх харч кінчається. І як на зло, у черзі тій жодного знайомого. Нічого не вдієш — відстояла Марфуша та й знов до Хопрова широкотілого:

— Хлібину білу, четвертинку чорної і цигарок пачку.

Примружив крамар очиці заплилі:

— Тю! Та ж ти, вертухо, тільки-но все це брала. Чи твоїм замало? Хліб із'їли та ще й обкурилися?

— Я, Парамоне Кузьмичу, усе Амоні блаженному віддала.

Чеше Хопров руду бороду:

— Он воно що. Молодчага. Це діло богоугодне.

Помізкував трохи, руку в коробку з льодяниками запускає, Марфуші дає:

— На ось.

— Красно дякую.

Бере Марфушенька льодяники, хліб з цигарками та й мерщій додому. Льодяник у рот кинула, іде, смокче, квапиться, повертає з Малої Бронної, а в будинку, що на розі, із першого поверху крізь квартиру прочинену чується:

— Ой, не буду! Ой! Ой, не буду!

І різка свистить та цвюохає. Притишила Марфуша ходу, зупинилася.

— Ой, не буду! Ой, не буду!

Хлопчака шмагають. Свистить різка, цвюохає по голій сраці. Мабуть, батько шмагає. Марфушу батечко ніколи не б'є, тільки матінка. Та й то рідко, слава тобі, Господи! Востанне — перед Різдом було, коли через недогляд Марфушин дві доріжки кокоші дорогоцінного котові під хвіст пішли. Сіли того вечора на кухні мама з татом після дня трудового, нарізали три доріжки білі, а Марфуша якраз сміття виносила та й двері навстіж відчинила. А на кухні квартира, як на лихо, відкрита була. Потягло зі сходів крізь вікно розбите, та так, що весь кокоша розлетівсь по кутках пилюкою. Батько з дідом — як зарепетують. Бабця — щипатися. А матуся мовчки поклала Марфушу на ліжко двоспальне та по голій сраці скакалкою й відшмагала. Плакала Марфуша, а дід із батьком усе по кухні повзали, пальці слинили та пил білий визбиравали...

Зайшла Марфуша в під'їзд, аж там трійко жебраків біля батареї випивають. Розстелили собі газету «Відродження», розклали на ній те, що за ранок назбирали, та й жують, розпивають пляшчину самогону. Чужі це жебраки, не місцеві, а з вигляду — так і не москвичі: один старий, сивий, як голуб, другий чорнявий,

кремезний, але без ніг обох, а третій — підліток. І самогон вони, скоріш за все, у китайців на Пушкінській прикупили: у м'якій-бо пляшечці самогончик.

— Здорова була, доню, — усміхається їй старий.

— І ви не хворійте, — бурмоче Марфуша, повз них проходючи.

Стала вона сходами підійматися та й задумалась: треба бо оце двірникові розказати. Жебраки ж бо різні бувають. Он у п'ятнадцятому будинку на Святки пустили ряджених, а ті з піс-толетами газовими по трьох квартирах пройшлися та три мішки баракла собі й наколядували. Чужі жебраки у кращому разі на сходах напаскудять, а то, дивись, і поцуплять що-небудь.

Дзвонить Марфуша у квартиру двірника, що на третьому поверсі. Відчиняє двері двірничка в бігудях, із цигаркою в зубах:

— Чого тобі?

— Там унизу жебраки самогонку п'ють.

Сказала, а сама — по сходах угору підстрибом. Дісталася свого поверху, у розбите вікно визирнула: що воно буде? Небагато й часу пройшло, як загуркотіло щось унизу, двері грюкнули:

— Ой, нене ж моя рідна!

Вивалюється з під'їзду стариган, за сраку тримаючись, слідом за ним хлопчак вибігає, насамкінець — інвалід на своїх прасках ковбаситься. А за ними — двірник Андрейч з ціпком електричним. Прицілився та як пустить блискавку синю інвалідові в гузно. Заверещав інвалід, заматюкався:

— Йоб твою курву-мать!

А двірник йому погрожує:

— Зараз ще й червоною встрілю! А потім тебе, нахабу, у відділок!

Хапають старий із хлопчаком інваліда, тягнуть його від біди подалі. Малолітки дворові їм услід улюлюкають, сніжками проводжають. Сплювує червононосий Андрейч на сніг, складає ціпок, зникає у під'їзді.

Справу корисну, державну, зроблено. Дзвонить Марфуша задоволена у двері свої. Відкриває бабця, від злості аж пінячись:

— Де ж ти пропадала, зміюко?!

Дід, з убиральні виходячи, за бабусиним плечем посміхається:

— Мабуть, за подружку язиком зачепилась!

А батько набурмосений на кухні:

— Марфу тільки за смертю посилати.

— Я Амоню блаженного бачила, — виправдовується Марфуша. — Він там на вулиці в небо здійнявся, а потім лікувальних прохав. То я йому хліб з тютюном і віддала. Довелося знову все купувати.

Заспокоюється бабця, буркає:

— І де він узявся, ич...

— А що ж він такого вгледів? — дід цікавиться.

— Стрілецьких душити будуть.

— То й Бог з ними, — махає бабця, хліб у Марфуші забіраючи.

— Невелика втрата, — бубнить і батько.

— Невелика, правду кажеш! — закурює дід.

— Он які пики без війни понаїдали, — позіхає мати просто-волоса, із ванної визираючи. — Воронін, морда, на трьох «меринах» їздить. Сідайте вже снідати, чи що...

Помолились родиною всією Миколаю Угоднику, поснідали кашею пшоняною з молоком, попили чаю китайського з хлі-

бом білим і повидлом яблучним. Батько повозькався зі своїми портсигарами та й пішов на свою Міуську площу, торгувати. Мама з бабусею до церкви подалися. Дід же тим часом узяв санчата й на Арбат по дрова поїхав. А Марфуша вдома зосталася — посуд мити. Перемила тарілки й горщики, потім собі комірці шкільні випрала та попрасувала. А потім із Розумницею у «Гоцзе»¹ всілася грати. Грала аж до обіду, але *баоцзянь*² так і не змогла відшукати. Бо шукати його слід не в замкові, а в підземеллі, там, де глиняні воїни стоять, а потім оживають і кидаються, і вилазять із-під землі, сповзуть до кордону нашого. І доки ти з ними б'єшся, *баоцзянь* синім світиться, а як переможеш їх — вмить зникає. Спробуй-но, знайди його! Зате Колька Башкирцев розказував, що коли *баоцзянь* знайдеш, то всі вороги тут-таки замертво падають, а Государ молодий принцесу Сунь Юн собі за дружину бере, а для дівчаток є *гілка*: весілля. Казав Колька, що дуже воно красиве, наречена на бенкеті шість убрань міняє, а потім ще одна *гілка* є, заборонена: вона про те, що молодята вночі в опочивальні роблять. І дивитися її *стро́го* заборонено! І Марфуша дивитися на це ніколи не буде. А от хлопчаки, які *баоцзянь* знайшли, дивляться...

Спливло ще кілька годин, прокувала зозуля настінна. Повернулися з церкви мама з бабусею, приповз дід із санчатами дров, прийшов і батько з площі радісний: три портсигари продав. Удача! А з почину купив у аптеці золотник *кокоші*. Понюхали вони з мамою, запили бражкою, та й дідові з бабцею дещиця перепала. Батько ж бо завше похмурий, а розвеселити його тільки *кокоша*

¹ «Державний кордон» (*кит.*) — комп'ютерна гра 4D, що стала популярною в Новій Росії після відомих подій серпня 2027 року.

² Меч (*кит.*).

й може. І стає він тоді такий, ніби його підмінили — говіркий, непосидючий, бадьорий. А коли батько бадьорий — то відразу ж пісні співає: «Осень», «Мне малым-мало спалось», «Ясный сокол на снегу», «Кручинушка», «Хазбулат удалой». Сіли вони з мамою та дідом на кухні співати. Співали-співали, аж до сліз — як завжди. Марфуша тим часом каші теплої ум'яла, зайшла на шкільне Дерево, глянула, що завтра в школі буде:

1. Закон Божий
2. Історія Росії
3. Математика
4. Китайська мова
5. Праця
6. Хор

Шість уроків, багатенько.

Із Законом Божим Марфуша давно дружить, історію держави Російської шанує, китайську старанно вчить, на праці спритна, у хорі гарно співає, а ось математика... Непроста ця наука для Марфуші. І вчитель, Юрій Віталійович, не простий. Ой, не простий! Високий він, худий, тонкий, ніби *баоцзянь*, суворий страшенно. Іще в першому класі, як арифметику вчили, походжав Юрій Віталійович по класу, голосом своїм рипучим примовляючи: «Арифметика, діти, велика наука». А вже про математику — то й казати нема чого... Важко вона Марфуші дається: вісімнадцять разів уже Юрій Віталійович у куток її ставив, сім разів — на коліна, а чотири — на горох сухий.

Погортала Марфуша підручник з математики ненависної, закрила, на полицю сунула. Страшні є вчителі. А є й хороші,

добросерді. От, приміром, Павло Микитович, учитель фізкультури: гляне — аж на душі весело стане. Улюблене в нього для дівчаток — забіги. На 500 сажнів — тягом і на 50 — ривком. Влітку — у китайках, а взимку — на лижах. Дівчатка біжать, а він підбадьорює:

— Жми, жми, жми!

У Марфуші найкраще ривком виходить бігати, — прудконога вона, швидка. Двічі на змагання районні їздила. Четверте місце зайняла й шосте.

Поблукала Марфуша по інтерда та й знов у свою «Гоцзе» гра-ти почала. Так до вечора час і пролетів: четверта година, п'ята, о пів на шосту. Тоді-то серце в Марфуші й затріпотіло: пора! Зібрала її мама, нарядила, нову хустку з білого пуху пов'язала, перехрестила на дорогу:

— Іди, донечко.

Вийшла Марфуша у двір, серце їй калатає. А в дворі з усіх шести під'їздів уже діти наряджені йдуть. Тут і Зіна Большова, і Стасик Іванов, і Саша Гуляєва, і Машка Моркович, і Коляха Козлов. З ними й пішла Марфуша на Велику Бронну. А по ній уже інші діти йдуть — десятки, сотні дітей! З Пушкінської площі на Тверську повернула Марфуша — усю Тверську діти заповнили. Крокують діти по Тверській у бік Кремля юрбою величезною. Дорослих у юрбі взагалі нема, не можна їм. Вони свої подарунки вже отримали. По боках юрби дитячої — кінні стражі порядку рухаються. Іде Марфуша в юрбі. Калатає їй серце, завмирає від захвату. Дедалі повільніше плине ріка дитяча, дедалі більше до неї дітей вливається з вулиць та провулків. От і Манежна площа. Перейшла її Марфуша разом із юрбою. Іще крок, іще, іще — так і ступив на бруківку площі Красної чобіток Марфушин. Просу-

вається юрба кроком повільним, повзе, як та гусінь велетенська. Ось і Красна площа під ногами Марфушиними. Подих від цієї площі завше перехоплює. Тут нагороджують героїв Росії, тут-таки й ворогів її страчують. Ще мить — і вдарили куранти на вежі Спаській: шоста година! Зупинилась ріка дитяча, застигла. Гомін ущух. Згасли вогні навколо. А вгорі, на хмарах зимових, лик Государя величезний засвітився.

— ЗДРАСТУЙТЕ, ДІТИ РОСІЇ! — загриміло над площею.

Закричали діти у відповідь, застрибали, замахали руками. Застрибала й Марфуша, Государем милуючись. Посміхається він із хмар, поглядають тепло очі його блакитні. Який же чудовий Государ Всія Русі! Який гарний і добрий! Який мудрий і лагідний! Який могутній і незламний!

— ІЗ РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ, ДІТИ РОСІЇ!

Аж раптом, ніби по щучому велінню, крізь хмари, крізь обличчя Государя тисячі кульок червоних униз полетіли. І до кожної кульки коробочка блискуча прив'язана. Ловлять діти коробочки, підстрибують, тягнуть кульки до себе. Хапає й Марфуша кульку, що з небес спустилася, пригортає до себе коробочку. Хапають коробочки діти, що з нею поруч стоять.

— ЩАСТЯ ВАМ, ДІТИ РОСІЇ! — гримить із небес.

Посміхається Государ. І зникає.

Сльози захвату бризкають з очей Марфушиних. Схлипуючи та до шубки своєї цигейкової коробочку притискаючи, іде вона з юрбою до Васильєвського спуску повз храм Василя Блаженного. І як тільки в юрбі стає вільніше, нетерпляче розкриває коробочку блискучу. А в коробочці тій — цукровий Кремль! Точна копія Кремля білокамінного! Із вежами, із соборами, із дзвіни-

цею Івана Великого! Притискає Марфуша Кремль цукровий до губ, цілує, лиже язиком на ходу...

Пізно ввечері лежить Марфуша у своєму ліжечку, затиснувши в кулачку липкому цукрову Спаську вежу. Затишно і Марфуші під ковдрою ватяною, і вежі цукровій у кулачку дівчачому. Один тільки шпиль з орлом двоголовим із кулачка й визирає. Світить місяць у вікно, памороззю вкрите, виблискує на цукровому орлі двоголовому. Поглядає Марфуша на орла, котрий цукром блищить, і втому їй повіки наливаються. Довгий був день. Гарний. Радісний.

Святково було ввечері в родині Заварзіних: поставили цукровий Кремль на стіл, запалили свічки, розглядали, теревенили. А потім дістав батечко молоточок та й розколов Кремль на шматки — кожну вежу окремо. А Марфушенька вежі кремлівські рідним роздавала: Боровицьку — батькові, Нікольську — мамі, Кутаф'ю — дідові, Троїцьку — бабці. А Збройну вежу на сімейній раді вирішили не їсти, а залишити до народження братика Марфушиного. Нехай він її з'їсть та сил богатирських набереться. Зате стіни кремлівські, собори й дзвіницю Івана Великого самі з'їли, чаєм китайським запиваючи...

Стуляючи повіки, бере Марфуша орла двоголового в рот, кладе на язик, посмоктує.

Засинає щасливим сном.

І сниться їй цукровий Государ на білому коні.

КАЛІКИ ПЕРЕХОЖІ

Середина квітня. Підмосков'я. Вечоріє. Руїни садиби Куніцина, спаленої опричниками. Крізь дірку у високому паркані на територію садиби залазять каліки перехожі — Софрон, Шмаркля, Ванюша й Фролович. Ванюша сліпий, Фролович без ноги, Шмаркля накульгує. Із чорних руїн будинку вибігає згряя бродячих собак, гавкає на калік.

Шмаркля (*піднімає шматок цеглини, жбурляє в собак*).
Геть, кропив'яне сім'я!

Ванюша (*зупиняється*). І тут собачки?

Фролович (*свистить, замахуючись на собак милицею*).
Улю-лю-лю!

Собаки, відгавкуючись, тікають.

Фролович (*втомлено тре попереk, роззирається навсібіч*).
Господи, Боже ж ти наш... І справді, та сама місцина!

Софрон. А я ж тобі що кажу, братухо. Та сама, та...

Ванюша. Говорив ти, Софронюшко, дах мідний із півнем, еге ж?

Софрон. Був дах, був. Ось тобі хрест. (*Хреститься*.) І дах, і терем, і комори, і сараї, і псарня. І пасіка з садом. Шістдесят

вуликів! Усе було. А о-о-ондечки там, біля воріт, сторожка стояла. Там нас із Фроловичем добрий чоловік Альоша і обігрів. Господарів не було, ось він і пустив нас до себе на ніч. Добрий чоловік.

Фролович. Істинно так. Не тільки пустив, а ще й локшинки насипав. І по яблуку дав. У них тієї осені бозна-скільки яблук різних вродило... От тільки чогось ні сторожки, ні сторожа не видно. Бач, Софроню, руїна яка?

Софрон. Та як же ж його не бачити.

Шмаркля (*гучно сякається*). Усе здирці спалили.

Софрон. Сторожку і ту спалили.

Ванюша. Хто?

Шмаркля (*невдоволено*). Хто-хто... дід Пихто! Опричники, ясна річ.

Софрон. Ондечки їхній знак над ворітьми — ес де. Слово та Діло.

Ванюша. На паличці, чи що?

Шмаркля (*зі злістю*). Та на паличці ж!

Ванюша. І що ж це, нічого не зосталось?

Софрон. Нічогісенько.

Ванюша. А сад?

Фролович. Який сад?

Ванюша. Ну, де яблука достигали?

Фролович (*придивляється*). Та сад ніби цілий... ондечки, за попелищем. Це ж, мабуть, сад, Софронь?

Софрон. Схоже на те.

Ванюша. Люблю сади. Дух у них славний.

Шмаркля. Дух, дух... Тут ноги гудуть і в череві свердлом свердлить, а ти — дух!

Софрон. Та пожерти б не завадило. Пожерти й зрадіти.

Фролович. Як розташуємося, то й кухню обладнаємо. *(Іде до руїн будинку.)* Невже й справді порожньо?

Софрон. А кому б тут бути? Самі собаки та вороння.

Ванюша *(тримаючись за плече Шмаркля)*. Собачки завжди на попилиці. Їм тепло.

Шмаркля. Яке там тепло... Садибу, мабуть, ще взимку спалили. Що ж тут теплого — одні головешки.

Ванюша. А тут же ж люди жили. Ото собачки й чують. Там, де людина пожила, там завжди тепло залишиться.

Фролович. Треба вогонь розпалити. Ходіть, наберіть-но паліччя, а ми з Ванею юшку зварганимо.

Ванюша. А яблук у саду нема?

Шмаркля *(іде руїнами, збираючи обгоріле паліччя)*. Та які ж тобі яблука у квітні!

Ванюша. Коли сад занедбаний, яблучка під снігом сховатись можуть. Вони ж весну ждуть, щоб насіння в землю пустити.

Шмаркля. Ждуть не діждуться! *(Сміється.)* Вань, ти все-таки блаженний!

Ванюша. Ні, Шмарклику, не блаженний я. Бо молюсь мало. Щоб блаженним стати, треба Господа молити, щоб він на тебе Святий Дух послав. Коли зійде Дух, тоді блаженним і станеш. Блаженній людині ані холод, ані голод не страшні, бо з нею Дух Святий. А я ось і мерзну, і їсти хочу. *(Сміється.)* Який же я блаженний!

Шмаркля і Софрон приносять купу паліччя. Фролович дістає газову запальничку, розводять багаття, встановлює над ним триніжок, чіпляє

казанок.

Фролович (до Софрона). Там ондечки замет біля паркана. Ходи-но, зачерпни.

Софрон бере казанок, зачерпує снігу, повертається.

Ванюша. Невже й сніжок ще лежить?

Софрон. Лежить, куди ж він дінеться. (Чіпляє казанок на триніжок, поправляє вогонь.)

Фролович (розстилає перед багаттям клейонку). Ну, що, вивалим?

Шмаркля. Хто вивалить, а хто й подивиться.

Софрон. Та годі вже, Шмаркле. Сьогодні тобі не щастить, а завтра мені. (Розв'язує свій мішок.)

Фролович. Тобі, Шмаркле, Цао покійний що казав? Не будь сам по собі. Проси гуртом з усіма. Бо всім дають більше, ніж самому.

Софрон. Свята правда. Мудрий чоловік був Цао. А ти, Шмаркле, людина легковажна.

Фролович. Я оце без ноги, та й то сам-один просити не піду!

Фролович. Самсон-кукса — навіть той тепер сам не жебрає. Інші часи настали! Один у полі не воїн. А ти — сам та сам. Ось тобі й сам — без мішка! (Сміється.)

Шмаркля (дратуючись). Та я що, собі хотів нарубати?! Я ж як краще хотів!

Софрон. Хотів. І без мішка зостався.

Фролович і Софрон сміються.

Шмаркля. Та ну вас...

Ванюша (торкає Шмарклю). Забрали в тебе мішечок, Шмарклику? Ну то й Бог із ним. Багацько тепер злих людей

розвелося. Адже зло, воно більшає-більшає, поки його добро не зламає. А на те час потрібен... Ти, Шмарклицу, бери мій мішок. У мене кишені глибокі, я подаяння і до кишень класти можу. Бери!

Софрон. Та не в мішку річ, Ваню. Головою думати треба.

Шмаркля. Дуже ви розумні з Фроловичем. А хто вам на Великдень свининки приніс? Хто дві паски приніс?! Хто в Митищах у земських на Водохрещу півкурки наспівав?! Забули?

Софрон. О, давай тепер сядемо рахувати, що, коли та хто наспівав! Спершу півкурки наспівав, а потім мішок проспівав.

Шмаркля. Та не твій же ж мішок! Не твій!

Фролович. Годі, годі вам лаятись. Сідайте до трапези.

Фролович і Софрон висипають на клейонку вміст трьох мішків.

Фролович. Так, оце недоїдки курячі з «Курочки рябої». Вибрай-но їх, та в казанок. О! *(Радісно сміється.)* Багацько мені зачепити вдалось! І горлянки не дер, за так дісталось!

Софрон. Як ти туди проліз, не допетраю. Там же воротар завжди стоїть.

Фролович. Відійшов він, мабуть, нужду справити. А ми тоді якраз на заправці навпроти співали.

Ванюша. Авжеж. Про Христа-немовля. І ніхто навіть копняка не дав...

Фролович. Як запримітив я, що воротар пішов, — миттю у двері шмиг. Пірнув під стіл, зирк — на двох столах чотири тарілки з недоїдками!

Шмаркля. Поцастило.

Фролович. Поки дівка-наймичка з тацею своєю возилась, я підповз та недоїдки — у мішок, у мішок. Ніхто анічичирк! Хап мішок — і в двері. Тільки мене й бачили!

Софрон. Пощастило тобі з трапезниками. Я ото нещодавно до китайців на Пречистенці в сяо шітан¹ пошакалити сунувся, то мене відразу ж засікли ще й електрики в сраку пустили. За запахом упізнали, паскуди.

Фролович (*киває*). За запахом. Усе через нього...

Шмаркля. Усі біди.

Ванюша. Свята правда. Пахнемо ми не так, як усі. От чисті люди й гидують. А ось собачки — ті, навпаки, добрісінькі до нас. А на чистих людей гавкають.

Шмаркля. Далися тобі ті собачки! Мене пси ніколи не любили. Ні тоді, як я чистий ходив, ні тепер. (*Порпається в недоїдках.*) А це що таке?

Софрон. Іграшка з подаруночком. Хлопчак один тицьнув.

Шмаркля. А подаруночок їсти можна?

Софрон. Не знаю. Дай-но. (*Бере іграшкового колобка, відкриває; всередині — такий самий колобок, але менший.*)

Колобок. Ні ха! Ні хао ма, шагуа?²

Софрон. Ні ші шагуа³. (*Закриває колобка.*) Цао б з тобою потеревенив... Ні, воно неїстівне. (*Кидає іграшку в багаття.*)

Фролович. Хлопці, хліб окремо кладіть, як завжди.

Шмаркля. Хліба багацько дали.

Софрон. Угу... А грошей тепер зовсім не дають.

Фролович. Сила жебраків до Москви понаїхала. От і не дають.

Ванюша. Фролушко, а чого ж воно так багато жебраків розвелось?

¹ Закусочна (*кит.*).

² Привіт! Як справи, дурню? (*Кит.*)

³ Сам дурень (*кит.*).

Фролович. Бо дурні. Усі пруть до Москви, думають, що тут гроші під ногами валяються.

Софрон. Вань, я ж тобі вже казав: злиднів багато, бо по селах більше палити стали. Раніше тільки земських палили, та й то в Москві. А тепер стали разом із селами палити, аби земський за своїх тяглових відповідав. Утямив?

Ванюша. Утямив, Софронюшко.

Фролович. А погорільці — усі в Москву пруть! Звісно, подавать перестануть, аякже! На Тверській он жебраків — не проштовхнешся! Чи ж настачишся на всіх грошей?

Ванюша. Погорільці в Москву їдуть, бо в Москві людей багато. І думають погорільці, ніби в кожній людині милостиню прохати можна. Он вони як думають.

Софрон. Та прохати то воно можна. А от чи подасть людина ця?

Фролович. У москвичів серця крижані. Їх сльозами не розтопиш. А пісні їм наші й даром не потрібні.

Софрон. Так то воно так. Пісні тепер і не слухають. Рік тому ще слухали, а тепер уже не слухають. Правду Цао покійний казав — тікати треба з Москви в Підмоскву. Тут народ жалісніший. Так воно й сталося. У селі хоч грошей і не дадуть, зате хліба навалять. Ходимо собі по Підмоскві, та й слава тобі, Господи.

Ванюша. Цао мудрий був. Пам'ятаєш, Шмарклику, як він тобі казав: «Краще не красти, а просити»?

Шмаркля (*метушиться довкола казанка, що почав закипати*). Авжеж, пам'ятаю, пам'ятаю... о, закипів. Просити — воно завжди безпечніше. Але ж випити теж кортить. А горілки не заведено подавати.

Софрон. Господи, здалась тобі ця горілка! Дня не пройде, щоб про цю горілку гидкопакосну не згадав.

Фролович. Від горілки в голові гуде й ноги підкошуються.

Ванюша. А мій татуня покійний любив горілочку. Гірка вона.

Софрон. Гірка, несмачна. Як її п'ють... не збагну.

Фролович. Людина все в рот тягне.

Шмаркля. А от я люблю горілочку випити. Особливо взимку. Від неї тепло по жилах розливається.

Софрон. Гроші на неї тільки марнувати. Гидота і є гидота. А толку жодного. То що, братці, порадіємо?

Фролович, Ванюша, Шмаркля (*готуючи ложки, підсуваються до казанка*). Порадіємо.

Софрон дістає ганчірочку, розгортає; у ганчірочці лежить пакунок із м'якими ампулами; на пакункові живе зображення: на лисій голові людини раптом починають рости квіти, людина посміхається, відкриває рот — а з рота вилітають два золоті ієрогліфи сінфу¹.

Фролович. Скільки?

Софрон (*зітхаючи*). Сім.

Шмаркля. На два обіди не вистачить.

Ванюша. Як — сім? Було ж десять?

Софрон. Три вчора в Перхушкові фараонам віддали, біля харчевні. Забув, чи що?

Ванюша. Учора?

Софрон. Учора. Коли ви з Фроловичем про Кудеяра-отамана співали.

¹ Щастя (*кит.*).

Фролович. Та він же ж не бачив. Фараони підійшли, то Софроня їм мовчки три штуки й тицьнув. Щоб не заважали. Ну, вони й забралися геть.

Ванюша. Угу. Виходить, і справді не бачив я. А ви й не ска-
зали.

Фролович. А чого язиком дарма плескати?

Шмаркля знімає казанок із вогню, Софрон кладе на середину клейон-
ки уламок дошки, Шмаркля ставить на нього казанок. Фролович дістає
ложки, роздає.

Софрон. Ну, що, братці, вкинемо п'ять, а дві про запас? Чи
всі сім вкинемо?

Фролович. Дві нас завтра все одно не врятують. Обра-
зимося.

Шмаркля. Образимося.

Софрон. Образимося.

Ванюша. Сім — не забагато буде?

Софрон. Крутіше розбере. Те, що треба.

Ванюша. Як знаєш, Софронюшко.

Софрон розриває ампули, витрушує їх вміст у юшку; дістає пляшку
з темно-червоною рідиною, крапає в казанок сімдесят крапель.

Софрон (до Шмарклі). Цукор давай.

Шмаркля порпається в кишнях, дістає целофановий пакет і бачить, що
той порожній.

Софрон. Де цукор?

Шмаркля (нишпорить по кишнях). Господи, я ж пакет не
зав'язав... висипався...

Фролович. А в кишені?

Шмаркля вивертає кишеню; на кінці кишені дірка.

Шмаркля. Утік цукорок... Звиняйте, братці.

Фролович б'є Шмарклю милицею.

Софрон. Гаденя! Як же ми жерти будемо?

Шмаркля. Звиняйте, братці, не зі зла. Не зі зла я. Не зі зла.

Фролович. Гад такий! Ну що тобі доручити можна?! Де ми тепер цукор візьмемо?! Ану — шкутильгай на станцію за цукром! Мерщій, гнидо!

Ванюша. У мене є цукор.

Софрон. Який? Звідки?

Ванюша. Та в мене ж — вежка цукрова. Пам'ятаєте? Дівчинка у Внукові на ринку подала. (*Лізе в кишеню, дістаючи вежу від цукрового Кремля.*) Ми ж її зберегти вирішили.

Зрячі мовчки дивляться на вежу.

Ванюша. Софронюшко, кинь її в юшку.

Софрон. А не шкода? Адже гарна яка.

Ванюша. Та я ж усе одно не бачу. Навіщо її жаліти?

Софрон мовчки бере цукрову вежу, кидає в юшку.

Фролович. Нічого, ще подадуть... Помішати треба, щоб розійшлася... цукорок-то міцний... (*Перемішує юшку.*)

Ванюша. Добра дівчинка. Говорила голосно. Може, глуха?

Шмаркля. Глухі недобрі. Злі вони всі, Вань. І не подають. Мене якось на Пушкінській глухі так віддухопелили... Фроловичу, дай-но я помішаю.

Фролович. Сиди, живолупе.

Софрон (*озирається*). Ич, стемніло як швидко.

Пауза. Каліки сидять мовчки. Фролович помішує юшку. Багаття потріскує. Десь неподалік скавчить собака.

Фролович (*виловлює ложкою шматочок везі, що розчинилася в ющі*). О! Розійшлася. (*Кладе ложку.*) Помолімося, братці.

Усі кладуть ложки на клейонку, встають.

Каліки. Пошли ж, Боже, того, що нам гоже!

Хрестяться, сідають, беруть ложки, крайці хліба, починають їсти юшку. Спочатку жадібно й швидко висьорбують рідке, потім виловлюють із казанка курячі недоїдки, не поспішаючи обсмоктують, хрумкотять кістками. Поступово їхні рухи сповільнюються. Каліки посміхаються, переморгуються, щось белькочучи, розгойдуються, мацають одне одного за носи, сміються. Потім влягаються на землю довкола багаття й швидко засинають. Згасаючий вогонь освітлює їхні обличчя. Каліки посміхаються уві сні. Багаття згасає. Невдовзі до них обережно підкрадається собака, довго принохується, хапає з клейонки курячу кістку й тікає геть.

КОЦЮБА

Капітан держбезпеки Севастьянов приїхав на роботу до Таємного Приказу на 10.00. Піднявшись до свого кабінету на 4-й поверх, він послав персональний ТК-сигнал про прибуття, увійшов в обстановку, з'їв бутерброд із сичуаньською шинкою, тульський імбирний пряник, випив склянку зеленого китайського чаю «Тінь дракона», переглянув новини спочатку в Російській Мережі, потім і в Закордонній, помолився перед іконою Георгія Побідоносця, узяв стандартну сталеву скриньку з обладнанням для проведення допиту, яку на Луб'янці нарекли «несміяною», зателефонував до внутрішньої тюрми, щоб підслідного № 318 привели в підвальну камеру № 40, вийшов зі свого кабінету, замкнув його й поїхав на ліфті вниз, на -5-й, підвальний поверх.

Севастьянов був невисокий на зріст, широкоплечий сорокалітній чоловік із лисіючою головою й моложавим, чорнобровим і чорновусим обличчям. Йому пасувала чорна таємноприказна форма з червоним кантом, блакитними погонями, трьома орденськими планками, золотим знаком «370-річчя РТП¹», ста-

¹ Російський Таємний Приказ.

левим знаком «10 років бездоганної служби» та сріблястими гудзиками з двоголовими орлами. Чоботи капітана Севастьянова завжди блищали й ніколи не рипіли. Він був одружений, мав дванадцятирічного сина й чотирирічну доньку.

Спустившись на поверх -5, він підійшов до поста внутрішньої охорони, приклав свою праву долоню до білого квадрата, який світився на сталевій тумбі. Перед прапорщиком охорони завис у повітрі пропуск Севастьянова із його званням, посадою й послужним списком. Прапорщик натис кнопку, ґрати від'їхали вбік. Севастьянов пішов по бетонному коридору, помахуючи «несміяною» й насвистуючи російський романс «Снился мне сад». Підійшовши до камери № 40, він повернув уліво ручку замка, відчинив двері, увійшов. У дванадцятиметровій камері сиділо двоє: молодший сержант конвойних військ і підслідний Смирнов. Сержант миттю звівся, козирнув Севастьянову:

— Товаришу капітане державної безпеки, підслідного Смирнова доставлено для проведення допиту.

— Вільний, — кивнув Севастьянов.

Сержант вийшов з камери, зачинив двері ззовні. Севастьянов підійшов до невеличкого металевого стола з бічним підстіллям, поставив на підстілля «несміяну», сів на стілець, дістав мобіло, сигарети «Батьківщина», запальничку, поклав на стіл. Підслідний сидів на вмонтованому в бетонну підлогу сталевому стільці, що мав замість спинки швелер на зріст людини. Руки підслідного були скуті позаду м'якими наручниками й зав'язані за швелер. Підслідний Смирнов був сухорлявий, сутулий двадцятивосьмирічний чоловік з довгими руками й ногами, кучерявою темно-русявою шевелюрою, вузьким, зарослим бородою обличчям з

великими сірими очима. Сидячи на сталевому стільці з руками позаду, він дивився собі на коліна.

Севастьянов відкрив пачку «Батьківщини», дістав сигарету, закурив. Викликав у мобілі іскру допуску. На поверхні стола відкрився прямокутник, висунулась клавіатура розумної машини. Севастьянов її оживив. Над столом зависла голограма:

СПРАВА № 129/200

Це була справа Смирнова. Севастьянов погортав напівпрозорі сторінки, курячи й струшуючи попіл на підлогу. Загасив недопалок об край столу, кинув на підлогу, зчепив руки в замок і з посмішкою глянув на підслідного:

— Здрастуйте, Андрію Андрійовичу.

— Здрастуйте, — звів очі Смирнов.

— Як ви почуваєтесь?

— Дякую, непогано.

— На умови утримання скарги є?

Смирнов замислився, глянувши кудись убік:

— За що мене арештували?

Слідчий зітхнув, зробив паузу:

— Андрію Андрійовичу, я вам поставив запитання: скарги на умови утримання є?

— Забагато людей у камері. Дуже, — промимрив підслідний, не підіймаючи очей.

— Забагато людей? — запитально звів свої густі чорні брови Севастьянов.

— Так. Місць дванадцять, а сидить вісімнадцять. Спимо по черзі.

— Ви погано спали?

— Цю ніч виспався. А от минулої... взагалі не спав.

— Зрозуміло, — замислено кивнув головою Севастьянов. — Отже, кажете, дуже багато підслідних у камері?

— Так.

Слідчий витримав паузу, покрутив у руці вузьку лазерну запальничку.

— А як ви гадаєте — чому у вашій камері так багато підслідних?

— Не тільки в нашій. В інших теж. До нас учора двох підселили, вони сиділи в різних камерах. І там теж усі спали по черзі. Лебединський сказав, що всі камери переповнені.

— Он воно як? — здивовано вигукнув Севастьянов, підводячись. — Усі камери переповнені?

— Так, — кивнув, дивлячись у підлогу, підслідний.

Слідчий підійшов до нього, заклавши руки за спину й заклопотано покусуючи губу, потім різко розвернувся, відійшов до дверей і спинився, погойдуючись на носках ідеально начищених чобіт:

— Андрію Андрійовичу, а як ви гадаєте — чому камери Луб'янки переповнені?

— Не знаю, — швидко відповів підслідний.

— Ну, у вас бодай якісь припущення є?

— За що мене арештували? Чому мені не дають дзвонити додому?

Севастьянов розвернувся:

— Дорогий Андрію Андрійовичу, я прийшов сюди для того, щоб пояснити вам, за що вас арештували. І я неодмінно-неод-

мінно це зроблю. Але ви не відповідаєте на моє цілком невинне запитання: чому, на ваш погляд, камери Луб'янки переповнені?

— Я не знаю... ну... мабуть, мало камер, а заарештованих надто багато... не знаю... — пробубнів Смирнов.

— Ото-ж-бо! — звів палець Севастьянов. — Надто багато заарештованих. А чому їх надто багато?

— Не знаю. Мабуть, слідчі не встигають... або ж повільно працюють... мало вільних камер... тюрма стара...

Слідчий заперечно похитав головою:

— Ви помиляєтесь. Тюрму перебудували й поглибили чотири роки тому. Приміщень достатньо. І працюємо ми швидко. Не в цьому річ, Андрію Андрійовичу. А річ у тому, що в міру зміцнення й розквіту нашої держави злочинців, на жаль, не стає менше. Навпаки. Їх стає більше. І знаєте чому?

Підслідний заперечно похитав кучерявою головою.

— Чи пригадуєте ви Великодне звернення государя до народу?

— Так, звісно.

Слідчий повернувся до стола, знайшов у своєму мобілі промову государя, викликав голограму. У камері з'явилося живе обличчя государя, який звертався до свого народу:

— Щойно виринула Росія з вирви Смути Червоної, щойно постала з туману Смути Білої, щойно звелася з колін, відгороджуючись від чужинецького ззовні, від бісівського зсередини, — так і полізли на Росію вороги Батьківщини нашої, зовнішні й внутрішні. Бо велика ідея породжує і великий спротив. І коли зовнішні вороги приречені в безсилій люті гризти граніт Великої Російської Стіни, то внутрішні вороги Росії випорскують отруту свою таємно.

Севастьянов вимкнув голограму:

— Пригадуєте, Андрію Андрійовичу?

Підслідний кивнув.

— Внутрішні вороги Росії випорскують отруту свою таємно, — повторив слідчий. — Ось вам, Андрію Андрійовичу, і відповідь на ваше запитання: за що вас арештували.

— Я не ворог Росії.

— Ви не ворог Росії? А хто ж ви?

— Я... Я громадянин Росії. Вірнопідданий государя.

— Виходить, ви — друг Росії?

— Я громадянин Росії.

— Та що ви завели — громадянин, громадянин... Усі ми громадяни Росії. Убивця — теж громадянин Росії. І шкідник — теж громадянин. Я вас питаю: ви друг Росії чи ворог?

— Друг.

— Друг?

— Друг, — кивнув Смирнов, облизуючи пересохлі губи й поводячи кістлявим плечем.

— Чудово, — кивнув Севастьянов, погортав справу Смирнова, витяг із неї текст, збільшив, підсвітив червоним.

У повітрі камери зависли червоні рядки.

— Впізнаєте? — кивнув слідчий.

— Ні... — зіщулився Смирнов й опустил голову. — Я погано бачу...

— Я вам допоможу.

Слідчий сів за стіл і став читати рівним гучним голосом:

КОЦЮБА

Російська народна казочка

Жила-була коцюба. Ворушила вона вуглинки в пічці, вигрїбала попїл, поправляла дрова, коли вони горїли неправильно. Багато вуглинок вона переворушила, багато попелу вигрєбла. Набридло їй біля пічки жити, остогидло вуглини гарячі ворушити, осточортїло попїл сїрий вигрїбати. От і вирішила коцюба з дому втекти, аби знайти собі роботу легшу, чистїшу й приємнїшу. Щойно ввечерї прогорїла пічка, поворушила коцюба вуглинки, вигрєбла попїл. А потїм узяла та й пішла з дому. Переночувала в кропивї, а вранці пішла собі дорогою. Іде, довкруги роззираєтьсЯ. Аж глядь — прямує їй назустріч кухар:

— Здрастуй, коцюбо.

— Здрастуй, чоловіче.

— Куди це ти йдеш?

— Шукаю собі роботу.

— То ходи до мене.

— А що я маю робити?

— Будеш ти вугїлля до казанів-сковорїдок підгрїбати та відгрїбати, за вогнем наглядати, щоб печенЯ не підгорала, щоб юшка не википала, будеш пічку під пироги вичищати.

— Ні, це діло не для мене. Мені б щось легше, чистіше та приємніше знайти.

— Ну, тоді бувай, коцюбо.

— Бувай, чоловіче.

Пішла коцюба далі дорогою. Аж глядь — сталевар їй назустріч:

— Здрастуй, коцюбо.

— Здрастуй, чоловіче.

— Куди це ти йдеш?

— Шукаю собі роботу.

— То ходи до мене.

— А що я маю робити?

— Будеш зі мною сталь варити: вугілля до домни запихати, за вогнем слідкувати, сталеву кірку пробивати, рідку сталь із домни випускати.

— Ні, це діло не для мене. Мені б щось легше, чистіше та приємніше знайти.

— Ну, тоді бувай, коцюбо.

— Бувай, чоловіче.

Пішла коцюба далі дорогою. Аж глядь — назустріч їй майор із Таємного Приказу.

— Здрастуй, коцюбо.

— Здрастуй, чоловіче.

— Куди це ти йдеш?

— Шукаю собі роботу.

— То ходи до мене.

— А що я маю робити?

— Будеш разом зі мною ворогів народу катувати: п'яти їм палити, яйця припикати, на сраку державне тавро ставити. Робота чиста, легка й весела.

Подумала-подумала коцюба та й погодилась. Відтоді працює вона в Таємному Приказі.

Слідчий закрив справу, прибрав зображення, витягнув з пачки сигарету, закурив:

— Така от мила «російська народна казочка». Чи знайома вона вам?

Підслідний заперечно похитав головою.

— А чого ж бо ми так почервоніли? Га, Андрію Андрійовичу? Інші бліднуть, а ви оце почервоніли. Якось воно по-дитячому. Ну що ж, у кожного своя реакція на брехню. Тільки професіонали не червоніють і не бліднуть, бо роблять діло державне, велике. А ви — любитель. І діло ви робите вороже, таємне, капосне. Руйнівне. І душа ваша, створена за образом і подобою Божою, опирається ділу цьому руйнівному, бо руйнуєте ви не лише державу Російську, а й душу свою заблудлу. Через те й червоніють ланіти ваші.

— Я цього не писав... — пробурмотів Смирнов.

— Ти не тільки писав це, а ще й поширював довкола себе, направо й наліво, наче яд смердючий, злістю лютою напоєний, — мовив слідчий, відкриваючи «несміяну».

— Я не писав, — підняв плечі Смирнов, утупившись у підлогу. — Це писав не я.

— Писав, писав. Ще й на папері писав, за давнім звичаєм, не по Клаві Іванівні вистукував. Розумно: якби ти в Мережі таке вивісив, тебе б миттю підібрали під ніготь, як ту гниду вагітну. Але ти нашкрябав цей пасквіль на папері. Щоб сліди заплутати. Та ми, — Севастьянов вийняв із «несміяни» безголковий ін'єктор, — слідопити досвідчені. Ще й не такі петлі розплуту-

вали. Гінчак, той що робить, коли звір хитрує? Уперед, стрілою до нори летить. Отак-то воно, Соколов... тобто Смирнов.

Слідчий вставив в ін'єктор ампулу, підійшов до підслідного. Той явно захвилювався: його худі коліна здригнулись, стислися, а кучерява голова увійшла в плечі.

— Я нічого не робив, я нічого не робив... — забелькотів Смирнов, сутулячись дедалі сильніше й схиляючи голову до своїх довгих ніг.

— Робив, робив, — Севастьянов узяв його лівою рукою за шевелюру. — Мене, Андрію Андрійовичу, ось що цікавить: кому ти давав читати свою казочку?

— Я не писав, — глухо мовив Смирнов у коліна.

— Ще раз повторюю: кому ти давав читати цей пасквіль?

— Нікому... не писав я... — затремтів голос підслідного.

Севастьянов зітхнув, глянув у стелю з великим пласким матовим плафоном:

— Слухай, за п'ять хвилин ти все одно мені все викладеш, усіх назвеш. Але я даю тобі останній, як то кажуть в Європі, шанс. Назви. І я відпущу тебе до камери, а до справи запишуть твоє щиросердне бажання допомогти слідству. І тобі полегшення, і мені. Га?

Плечі Смирнова почали дрібно здригатися.

— Я не винен... мені підкинули... у мене вдома навіть паперу нема... книжки самі... нема паперу, не тримаю паперу...

— Що ж ти за зануда така? — з образою в голосі зітхнув Севастьянов.

— Не мучте мене... я нічого не зробив...

— Та ніхто тебе й не збирається мучити. Ти думаєш, я тебе на дибу підвішу, буду бичачим батогом по яйцях шмагати? По-

миляєшся, Смирнов. На дибі в нас тільки опричники катують. Ну, таке у них правило, нічого не вдієш. Вони відкрито Слово й Діло роблять, бо мають у ворогів держави страх вселяти, ото й звірюють. А ми, таємноприказні, люди культурні. Ми багатом по яйцях не шмагаємо.

— Це не я... мені підкинули... — белькотів Смирнов.

— Ти ще скажи — підкинули вороги, — позіхнув слідчий.

— Підкинули... підкинули...

— А ти з переляку іншим підкидати почав?

— Я нічого не зробив... я нічого не знаю...

— Ну, і чорт з тобою, дурню.

Різким рухом Севастьянов задер голову Смирнова, приставив ін'єктор до сонної артерії й натиснув спуск. Чвакнула розчавлена м'яка ампула, ін'єкція увійшла в кров підслідного. Тіло Смирнова смикнулося, він скрикнув і застиг, окостенівши. Його великі сірі очі округлились й оскляніли, ставши ще більшими. Губи розкрилися й завмерли в німому запитанні. Його неначе вкусив невидимий гігантський скорпіон. Кістляве тіло підслідного, застигле в напруженій позі, проїняло тремтіння. Севастьянов відпустив його волосся, відійшов до стола, поклав ін'єктор до «несміяни». Витяг із пачки сигарету, закурив.

Мобіло видало тонкий, переливчастий сигнал.

— Капітан Севастьянов слухає, — відповів слідчий, кладучи сигарету в попільницю.

Над мобілом зринуло зображення полковника Самохвалова:

— Привіт, Миколо.

— Доброго здоров'я, товаришу полковнику.

— А, ти працюєш... — роззирнувся полковник. — Гарзд, не буду заважати.

— Та ви не заважаєте, товаришу полковнику.

— Я хотів, щоб ти допоміг Шмудевичу з тією справою, ну... про корову. Надто вже він глибоко загруз, а обнадійливих зрушень нема.

— Тільки накажіть, — посміхнувся Севастьянов. — Допоможемо.

— Візьмись, Коль. А то з мене Архипов вимагає, наче кат хунанський. Третій тиждень — і жодних наслідків, мати його в сухий хрящ. Коротко кажучи, маєш завдання. Наказ метну.

— Слухаюсь, товаришу полковнику.

— Ну, бувай здоров, — із втомленою посмішкою підморгнув Самохвалов і зник. Капітан узяв сигарету, затягнувся, пильно глянув на застиглого підслідного. Потім вийняв із «несміяни» маленький молоточок, граючись ним, докурив, загасив недопалок і підійшов до підслідного.

— Ну, як ти, Смирнов? — спитав капітан, пригладжуючи вуса.

— Я... я... я... — почулось із напіврозтулених побілілих губ.

— Ти зрозумів, що став кришталевий?

— Я... так... я...

— Ти кришталевий, Смирнов. Поглянь, — капітан злегка стукнув його по плечу молоточком.

Молоточок тонко дзенькнув, ніби від удару об скло. Капітан ударив Смирнова молоточком по коліну. Молоточок знов дзенькнув. Капітан ударив по другому коліну. Потім по руці. Потім по блідому, спітнілому носі підслідного.

Молоточок дзенькав.

Очі підслідного сповнив безмежний жах. Тремтіння покинуло його, він завмер, не дихаючи.

— Вазончику ти наш любий, — посміхнувся Севастьянов, зазираючи в бжевільні очі підслідного. — Гусаче ти наш кришталевий. Усе в тебе з кристалу прозорого — і ноги, і руки, і внутрішні органи. Печінка, нирки, селезінка — геть усе кришталеве. Навіть пряма кишка — і та дзвенить! А вже яйця, ті взагалі дзвенять, ніби валдайські дзвіночки. Дивний ти чоловік, Смирнов!

Підслідний сидів непорушно, як експонат з музею воскових фігур.

— Зараз для тебе буде подарунок.

Слідчий повернувся до стола, постукав по клавішах. У камері з грізним гарчанням з'явилась яскрава переконлива голограма м'язистого, до пояса голого здорованя з важким молотом. Здоровань гарчав, шкiрився й погрозово грався молотом.

— Ось що, Ваню, — слідчий поклав руку на міцне плече молотобійця, — давай-но ми цього кришталевого інтелігента розтрощимо на шматки, га? Щоб він більше не пакостив Росії.

— Давай! — вишкірився молотобоець.

— А-а-а... ні-і-і-і... а... я... — ледь-ледь чулося з рота підслідного.

— Що — ні? — схилився Севастьянов.

Та Іван уже з ревом заніс свій молот.

— Ні-і-і-і-і... — прохрипів Смирнов.

Молот зі свистом описав дугу й застиг за сантиметр від голови підслідного.

— Називай, гаде! — засичав слідчий, хапаючи Смирнова за вухо. — Швидко!

— Руденський... Попов... Хохлови... Бо... Бойко... — заворушив губами підслідний.

— Мало, мало!

Молотобоець знов загарчав, замахуючись. Молот описав коло й знов застиг над заціпенілим підслідним.

— Називай! Називай! — крутив слідчий вухо Смирнова.

— Горбачевський... Кло... Клопін... Монахови... Бронштейн... Голь... Гольдштейни...

— Називай! Називай!

— Би... Биков... Янко... Ніколаєви... Те... Теслери... Павлова... Горська... Рохлін... Пінхасов... Дю... Дюкова... Валеріус... Бобринська... Сумароков... Клопін... Бронштейн... Гольдштейн.

— Цих ти вже називав. Досить.

Слідчий відпустив вухо підслідного, полегшено зітхнув, повернувся до стола, сів, закурив. Сигаретний дим поплив крізь Івана, що застиг зі своїм молотом.

— Спасибі, Ваню, — підморгнув слідчий.

— Радий старатись! — посміхнувся Іван і зник.

Смирнов сидів у тій самій безглуздій позі, зігнувшись і закинувши голову. Севастьянов покладав клавішами, названі прізвища *влипли* до справи, засвітилися оранжевим.

— Ну, ось, уже хоч щось... — слідчий доводив справу до ладу.

Він докурив, узяв із «несміяни» ін'єктор, вставив ампулу, підійшов до підслідного й зробив йому ін'єкцію в шию. Тіло Смирнова розслабилося, а голова впала на коліна. Доки Севастьянов кури́в, підслідний приходив до тями.

— Ну, ось, ну, ось... — поклацував клавішами Севастьянов. — Усі, як то кажуть, у пічці.

Підслідний звів голову:

— Пити... дайте.

— Дам, — кивнув Севастьянов, натиснув кнопку.

Увійшов конвоїр.

— Принесіть підслідному води.

Конвоїр приніс пластикову пляшку з джерельною водою «Алтай» та пластиковий стакан, поставив на стіл, вийшов. Севастьянов згорнув справу, налив у стакан води, підійшов до Смирнова й підніс стакан до його спраглих вуст. Підслідний жадібно, за три ковтки втягнув у себе воду.

— Ще? — спитав Севастьянов.

Смирнов кивнув. Слідчий наповнив другий стакан. Смирнов випив. Потім випив і третій. Пляшка спорожніла. Севастьянов жбурнув її та стакан у смітник. Глянув на годинник:

— Так.

Потер долонями свої гладенько виголені щоки:

— Ось що, Андрію Андрійовичу. З одnodумцями твоїми все зрозуміло. З папірцем так само. Лишається тільки одне питаннячко.

Смирнов звів на нього свої сірі спустошені очі.

— Коцюба! — підморгнув йому Севастьянов і пригладив вуса.

Смирнов тупо дивився на нього.

— Коцюба, — Севастьянов різко, зі скрипом каблуків розвернувся на місці, зробив крок до стола, висунув у ньому металеву шухляду.

У шухляді лежала коцюба. Севастьянов узяв її, показав Смирнову:

— Твоя?

— Не знаю.

Севастьянов наблизився, підніс коцюбу до обличчя підслідного:

— Твоя?

— Ну...

— Без «ну»!

— Моя...

— Авжеж, твоя. Та сама, про яку ти у своїй казочці писав. Як воно там у тебе: жила-була Коцюба Іванівна. Жила-жила вона у відступника Соко... тьху ти, Смирнова, та й утекла. До нас. До Таємного Приказу. І служить теперу нас, виходить. А ми їй до-о-обрячу платню призначили. Та й пенсію забезпечимо пристойну, не сумнівайся.

Севастьянов вийняв із «несміяни» мініатюрний лазер, підніс до п'ятки коцюби, увімкнув. Червоний промінь уперся в п'ятку, вона стала швидко нагріватися. Севастьянов заходився рівномірно водити променем по залізній п'ятці:

— Ти, Андрію Андрійовичу, людина православна, освічена. Розуміти повинен: кожен із нас за все відповідає. І за діла, і за слова. Оскільки кожне діло на слово спирається. Там, де слово, там і діло.

П'ятка коцюби розжарилась до червоного. У камері запахло кузнею.

Слідчий вимкнув лазер, прибрав до «несміяни». Підійшов до підслідного, схопив його за щиколотку ноги й різко задер ногу вгору.

— Ні-і... — видихнув Смирнов.

Севастьянов притулив п'ятку коцюби до хирлявої сідниці підслідного. Червоний, розпечений метал миттю пропалив грубу мішковину тюремних штанів, з шипінням уп'явся в плоть. Смирнов заволав, засмикався. Та Севастьянов міцно тримав йому ногу, натискаючи на коцюбу. Коли вона перестала шипіти, він відпустив Смирнова. Той, продовжуючи волати, дригав і притупував ногами, смикався, трясучи своєю кучерявою головою.

Прибравши в шухляду стола коцюбу, що диміла й пахла шашликом, Севастьянов викликав кнопкою конвоїра, закрив розумну машину, закрив «несміяну», підхопив її, узяв своє мобіло й вийшов із камери.

По коридору підійшов конвоїр.

— Підслідного до камери.

— Слухаюсь! — козирнув конвоїр.

Севастьянов повернувся й, помахуючи «несміяною», бадьоро попрямував коридором у бік ліфтів.

До 13.45 капітан Севастьянов працював у себе в кабінеті, розбираючись зі свідченнями Смирнова й заводячи справи на тих, кого той назвав. І як завжди, далеко не всі названі *кришталевим* підслідним, мали безпосереднє відношення до реальної справи про поширення крамоли. Севастьянов завів справи тільки на шістьох. Зате ці п'ятеро: Монахов, Клопін, Янко, подружжя Анна й Борис Теслери — справді були ворогами, а не «сухарями», яких останнім часом так хвацько навчилися ліпити деякі молоді й дуже вже швидкі слідчі. Таких працівничків капітан Севастьянов не поважав.

Пообідавши в просторій, світлій, розписаній у стилі пізнього Сомова їдальні, Севастьянов перейшов до кімнати для куріння й, випивши чашку міцної албанської кави, викурив чорну індійську сигару, намагаючись не думати про справи. Думки його оберталися довкола дачі в Толстопальцеві, довкола будівництва, що затяглося до пізньої осені. Він знову замислився над тим, що, швидше за все, цього року встигне поставити на нове місце ворота, а от забрукувати подвір'я перед літньою прибудовою вже ніяк не встигне, що китайські робітники знову виявились шахраями, що хвалені водневі генератори дають не так уже й багато електрики, що ціни на будматеріали за цей сезон вирости в півтора раза, що сусід по дачі, думський дяк Рябокінь, якимось аж надто *відверто* живе по кишені, а це вже само по собі дивно й наштовхує на певні думки, що Ніна, дурепа, хоче народити третє й що службовий «кіа» після двох років став скаржитись уже не тільки на мастило, а й на бензин.

Повернувшись до кабінету, він подзвонив капітану Шмулевичу, той зайшов, і вони до 17.44 сиділи з голомозим і гугнявим занудою Шмулевичем, сушачи собі голови тією самою темною *коров'ячою* справою. Шістнадцять місяців тому в Москві було заарештовано шість членів містичної антиросійської секти «Яросвіт». Намалювавши на білій корові карту Росії, вони здійснили якийсь магічний ритуал, розчленували тварину й стали розвозити шматки коров'ячого тіла по віддалених областях держави Російської та згодовувати іноземцям. Коров'ячу задню частину було завезено на Далекий Схід, зварено й згодовано японським переселенцям, пахвину й підчерев'я доправили до Барнаула, наліпили з них пельменів і згодували

китайцям, із грудинки зварили борщ і в Белгороді нагодували ним вісімнадцять хохлів-човників, у Рославлі білоруським батракам накрутили котлет із коров'ячих передніх ніг, а з голови зварили холодець, яким неподалік від Пскова нагодували трьох естонських старушенцій. Усіх шістьох сектантів було заарештовано, допитано, усі зізналися, назвали спільників і пособників, проте в справі лишилося темне місце: коров'ячий потрух. У магічному ритуалі з «розчленування» Росії він відігравав дуже важливу роль. Одначе кишки, шлунок, серце, печінка й легені дивним чином безслідно зникли, і жодні катування не допомогли слідству з'ясувати, що й до чого. Зрозуміло було одне — шестеро заарештованих просто не знають, хто, куди і з якою метою подів потрух розчленованої корови. Капітан Шмудевич, який вів коров'ячу справу, теж цього не знав аж до того самого дня, коли в Свято-Петрограді за доносом сусідки не було заарештовано відомого книголюба, збирача поштових марок, монет і предметів старовини, що продавав у своїй крамниці іноземним туристам разом із марками, книгами та іншим мотлохом якісь консерви, котрі при детальному вивченні виявились власноруч закритими банками з коров'ячим паштетом, виготовленим кустарним способом у підвалі його будинку. На всі банки були наліплені однакові етикетки: «Яловичий паштет "Біла Корова"». До того ж, консерви ці не продавалися, а дарувалися покупцям на знак «подяки за покупку». Усього за 38 днів підручні книголюба зуміли виготовити й поширити серед іноземців 59 банок паштету. Причому банки з паштетом віддавали тільки західним туристам, а не китайцям і не азіатам. Після вісімнадцятигодинного допиту книголюб зізнався, що одержав замовлення на виготовлення й поширення «Білої Корови» від

якогось єврея-вихреста, який спочатку зник безвісти, а потім його було знайдено зарізаним у міській клоаці Свято-Петрограда, без пальців, зубів і очей, так що його насилу впізнали. Після обшуків у будинку зарізаного й допитів його близьких з'ясувалося, що той, так само як і книголюб, ні сном ні духом не відав про таємне товариство «Яросвіт» і був усього-на-всього посередником, якого використали свято-петроградські члени секти. За три місяці пошуків Шмулевичу вдалося вийти на одного відкупника, який назвав на допиті літню міщанку, сезонного кригоруба, вуличного співака й жонглера-гирьовика, майстра Мережі й сторожа зоологічного музею. Усі п'ятеро були людьми різних соціальних прошарків, поглядів і занять, що вимагало від слідчої групи, яку очолював Шмулевич, багато часу й зусиль. Не дуже розумний, проте настирний і посидючий Шмулевич під час роботи з вищезгаданими п'ятьма підслідними відкопав дві важливі обставини: усі вони відвідували одну й ту саму лазню, і в усіх була одна й та сама служба далекомовлення «Алконост». Але допити банщиків і службовців «Алконоста» нічого певного не дали. На цьому коров'яча справа зайшла в глухий кут. Із цим Шмулевич і прийшов до Севастьянова. Помізкувавши, прорахувавши три *кущі* розгалужень справи, Севастьянов зосередився на головному: кишки. Банки з паштетом і шлунок його *поки що* не цікавили. Саме про кишки вони зі Шмулевичем і проговорили, аж доки не стемніло.

Коли рідкий годинник у кабінеті Севастьянова відлив 18.00, він підвівся з-за столу й, позіхаючи, потягнувся:

— Уа-е-е-е... Взагалі, Вітю, шукати треба в Москві. Це раз. І шукати треба кишки. Це два.

— Звісна річ, — зводячись, кивнув Шмулевич. — А шукати треба в книгарів.

— Шукати треба в книгарів. Це правда! — повчально повторив Севастьянов. — Гарзд, бувай. Завтра продовжимо.

Вони потисли один одному руки, і Шмулевич вийшов.

Севастьянов приспав розумну машину, витрусив переповнену попільничку в урну, дістав із шафи чорну шинель, блакитний шарф, зимову формену шапку, вдягся, пристебнув мобіло до ременя й вийшов із кабінету.

На Луб'янській площі було темно, вогко й сльотаво. Падав перший мокрий сніг.

«Двадцять друге жовтня... щось воно зарано для снігу...» — подумав Севастьянов, підходячи до своєї машини. Приклав долоню до дверцят, ті пискнули, відкрилися. Він поліз до лівої кишені за рукавичками й замість них намацав паперову кульку. Вийняв, розгорнув. І посміхнувся: у синьому папірці для нотаток лежав маленький цукровий двоголовий орел, відламаний донькою Севастьянова від вежі цукрового Кремля, який та отримала ще на Різдво на Красній площі. За сімейною традицією двоголових орлів, або «орликів», як вона їх називала, донечка завжди відламувала від веж кремлівських і віддавала татові. Усього їх було сім. Цей, останній, завалаявся ще із зими в лівій кишені зимової капітанової шинелі. Севастьянов згадав біло-рожеві бантики в коротких кісках донечки, її гостренький пташиний носик і чорні жваві оченята. Поклав орла на язик, вийняв із правої кишені тонкі шкіряні рукавички, сів у машину, завів двигун, вирулив зі стоянки й повільно поїхав вечірньою Москвою.

«Так... ось і зима...» — думав він, посмоктуючи орла.

— Що бажаєте послухати, Миколо Іллічу? — спитала машина.

— Щось стареньке, для душі... — неуважно відповів Севастьянов.

Машина замислилася на три секунди, вкрадливо вступив оркестр, і раптом знайомий з дитинства, приємний чоловічий баритон заспівав:

Когда спокойно спит страна,
Не спят,
не спят,
не спят
Чекисты среднего звена.

Свою незримую войну
Они ведут за всю страну —
За честный труд, за мирный кров,
За память дедов и отцов,
За тишину родных полей,
За дочерей и матерей.

И каждый час уходят в бой
За нас с тобой...¹

Це була відома пісня, привіт із далекого 2008-го, коли Коля Севастьянов, успішно закінчивши московську школу № 120,

¹ Коли спокійно спить країна, / Не сплять, / не сплять, / не сплять / Чекісти середньої ланки. / Свою невидиму війну / Вони ведуть за всю країну — / За чесний труд, за мирний дім, / За пам'ять дідів та батьків, / За тишу і ідних полів, / За дочок та матерів. / І кожному мить ідуть у бій / За нас з тобою... (рос.).

вступив на економічний факультет Московського університету, їздив на метро й маршрутках, на першому курсі носив дреди, потім постригся наголо, носив величезні штани, кохався із Сонєю на дачі її батьків у Крекшино, читав Єлізарова й Бергедера, слухав Марка Рібо й «Gogol Bordello», кутив траву й пив пиво «Арсенальне», дивився Виріпаєва й Альмадовара, грав у волейбол, у «Mortal Combat» і раз на місяць ходив з Олеся до «В-2».

Тоді він жив разом із матір'ю на проспекті Вернадського, батьки розлучилися, мати працювала бухгалтером у меблевому магазині «Шатура», батько, одружившись із ровесницею Колі, щомісяця давав їм із матір'ю 1500 доларів, мати розклала по кутках двокімнатної квартири однодоларові купюри, «щоб гроші водилися», бабуся надсилала з Тюмені малосольних муксунів і нельму, багатенький Алік Мухаммедов подарував йому на день народження крутий велосипед «Кона», Соня вдало зробила аборт, у Колі була стереосистема «Marantz», у під'їзді будинку на бетонній стіні хтось дуже красиво й хвацько написав «Never fuck you again!», на гаражах під вікнами був корявий чорний напис «Олігархи в Кремлі!», а молодша сестричка Колі занедужала на грип, лежала з високою температурою, марила, почула іншу пісню — «ты запомни, сынок, золотые слова — хлеб всему голова, хлеб всему голова»¹ — і сильно перелякалася, плакала, казала, що в усіх тепер хлібні голови, у людей і в речей, у книжки, у телевізора, у кішки, у подушки, — усі хлібні, хлібні голови, і вони розкривають страшніючі хлібні роти...

¹ Синку, ти знай ці безцінні слова — хліб всьому голова, хліб всьому голова (рос.).

Севастьянов повільно їхав у потоці машин, згадуючи все те й посмоктуючи цукрового орла. Співак співав пісню своїм приємним, спокійним і мужнім голосом. Севастьянов згадав цього співака — той був із м'ясистим, гладеньким, ніби гумовим обличчям і в чорній перуці. Проте ім'я його він давно забув. Може, і про хліб, який усьому голова, свого часу теж співав саме цей співак.

— Всьому голова... — мовив Севастьянов і посміхнувся.

И благодарна вся страна
Чекистам среднего звена¹.

Пісня скінчилася.

Цукровий орел на язиці капітана Севастьянова приємно тріснув і розвалився на три частини.

¹ І вдячна вся країна / Чекистам середньої ланки (рос.).

СОН

Дев'ятого лютого дві тисячі двадцять восьмого року від Різдва Христового государиня заснула о 06.17 за московським часом у своїх кремлівських хоробах, у рожевій опочивальні. І наснився їй сон:

Гола, проте в туфлях на високих тонких підборах, вона входить до Кремля через Спаські ворота. Стоїть сонячний, теплий, навіть спекотний день. Кремль ідеально освітлений, він сяє білістю на сонці так, що спить государині очі. Але сяйво це інтенсивне якесь вельми приємне, воно підбадьорює, сповнює тіло радістю. Государині дуже добре. У Кремлі все біле-білісіньке. Не лише стіни й будівлі, а й звичайна бруківка під ногами теж біла, іскриста, на сонці переливається. Рипить бруківка під каблуками государині. Государиня ступає по ній, з кожним кроком відчуваючи, як тіло її молодшає, наливається силою та здоров'ям. Вона відчуває, як груди, що раніш коливались при кожному кроці, робляться пружними та молодими. Вона проводить пальцями по своїх грудях, торкається сосків, що несподівано тверднуть при кожному новому кроці. Кожен крок дарує їй дедалі більшу й більшу насолоду. Відчуття молодості, що повертається, сповнює тіло

неймовірним захватом. Государині дуже, дуже, дуже приємно йти, йти, йти цим порожнім, білим, затопленим гарячим сонцем Кремлем. Вона розуміє, що Кремль геть порожній. Тут нема нікого — ані варті, ані стрільців, ані кремлівського полку в казармах, ані бояр, ані скарбників, ані стольників, ані чашників, ані стряпчих, ані постільників, ані ключників, ані стременних, ані скотарів, ані псарів, ані катів, ані сторожів, ані двірників, ані воротарів, ані придверників, ані слуг, ані блазнів, ані нахлібників, ані поплічників, ані священників, ані ченців, ані паламарів, ані дияконів, ані дяків, ані дячків, ані навіть звичайних жебраків на цій сліпучій паперті соборної площі. Государиня іде Кремлем, споглядаючи його й торкаючись себе. Серце її калатає радісно й оглушливо. Їй так добре, що вона, на кожному кроці, стогне від радості. Стогін її стає дедалі гучніший, государиня починає видавати різкі, захоплені звуки. Відбиваючись від сліпучо-білих кремлівських стін, згуки повертаються до неї вигадливою луною. Вона скрикує й повискує дедалі гучніше. І враз знаходить у собі нову дивовижну можливість, чудесний дар, що прокинувся в її тілі: горло її, вмить ставши молодшим і підтягнутим, може співати. Та ще й як співати! Не просто, як співають усі, а потужно, високо, чисто, беручи будь-які ноти. Государиня випробовує своє нове горло, змушує його видавати найдивовижніші звуки. Горло її слухається. Голос її дзвенить у Кремлі. Сила й чистота власного голосу вражає її. Вона плаче від радості, але швидко приходить до тями, груди її сповнює гордість та усвідомлення власної величі. Вона ніколи не вміла й не любила співати, тому до кінця не знає слів жодної пісні, жодного російського романсу. Вона любила, коли співають інші, особливо молоді та вродливі чоловіки у військових строях. Ступаючи білою бруківкою, го-

судариня згадує уривки пісень, оперних арій і романсів, співає їх на повен голос, змушуючи двигтіти кремлівські стіни силою й чистотою свого голосу. Уривок одного романсу надовго застрягає їй у горлі, вона починає співати його безупинно, варіюючи на різні лади:

Не уходи, побудь со мною.
Здесь так отрадно, так светло.
Я поцелуями укрою
Уста и очи, и чело¹.

Наспівуючи ці слова, вона йде і йде собі білим Кремлем, молодшаючи й тішачись, бачить славетні російські реліквії — Цар-дзвін і Цар-гармату, проходить повз Цар-дзвін, торкаючись його блискучої білої поверхні, Цар-дзвін резонує, відповідаючи на її пісню, голос государині гуде й дзвенить усередині Цар-дзвону. Вона йде далі, помічаючи, що навіть блакитні кремлівські ялини теж тепер стали сліпучо-білими, вона підходить до них, торкається твердої, іскристо-білої, різьбленої лапи ялини, іде до Цар-гармати, співає, співає, співає, і гігантське жерло Цар-гармати озивається, дзвенить, реве на різні лади. Вона кладе свої помолоділі руки на білу Цар-гармату й раптом чітко усвідомлює, що все в Кремлі — стіни, собори, государеві хорони, бруківка, ялини й Цар-гармата — усе це зроблено з пресованого, якогось особливого, неймовірно чистого кокаїну. Саме він, цей незвичайний, ніби *небесний* кокаїн і зробив її тіло молодшим. Вона лиже Цар-гармату, відчуваючи всю чарівну силу цієї речовини,

¹ «Не йди, не йди, побудь зі мною. / Тут так відрадно, так світло. / Я поцілунками покрию / Вуста і очі, і чоло (рос.).»

серце їй калатає так, наче хоче вистрибнути з грудей. Государиню починає трясти від збудження, що накочується, ніби хвиля. Тремтять струнки й молоді її ноги, пружні груди її коливаються, дихання розпирає груди. Вона лиже й лиже гармату, дригаючи ногами, язик її солодко німіє, із очей скрапують сльози, руки торкаються тіла. Тіло її молоде й чарівне. Із захватом торкається вона свого тіла, усіх його вигинів, усіх виступів і довгастостей, гладить теплу шовковисту шкіру, пестить кожну западинку, стискає груди, дедалі дужче п'яніючи. Їй жах як кортить кінчити, притулившись до божественної речовини, але виступи Цар-гармати тверді й незручні. І тоді вона помічає поруч піраміду з білих ядер, три ядра знизу, а одне згори, величезні ядра, якими колись давно стріляла Цар-гармата. Тремтячи від нетерпіння, вона залазить на цю піраміду, всідається на ядро, здавлює його ногами, притискаючи свій голений чарівний лобок до іскристого білого прохолодного ядра, хапається за це велике ядро руками, притискаючись до нього дедалі дужче, дужче, дужче, дужче, дужче, — і кінчає.

Государиня прокинулася.

Розплющила сповнені сліз очі. Поруч із ложем стояла служниця.

— Що? — хрипловато спитала государиня, підвела голову й, важко зітхнувши, відкинулася на подушки.

Служниця мовчки витерла їй очі хустинкою.

— Ох... Боже мій... — мовила государиня, важко дихаючи. — Скинь.

Служниця скинула з неї пухову ковдру. Государиня лежала в рожевій, під колір спальні, напівпрозорій сорочці. Левретка, що спала біля її ніг, прокинулася, позіхнула, обтрусилася, виль-

нула тоненьким хвостом і, потягаючись, рушила постіллю до хазяйчиного обличчя. Государиня лежала, важко дихаючи. Великі груди її коливалися в такт диханню. Левретка підійшла до її обличчя, почала лизати ніс та губи.

— Відчепись... — штурхнула її государиня.

Левретка зістрибнула з ліжка, вибігла у прочинені двері, що вели до ванної кімнати. Государиня заворочалась, важко дихаючи й намагаючись сісти, служниця підхопила її під повну білу руку, допомагаючи, почала підкладати під спину подушки з рожевого шовку.

Государиня сіла, відкинувшись на гірку з подушок. Розвела повні білі ноги, підняла розшитий мереживами поділ сорочки, провела рукою по гладенько виголеній промежині й піднесла руку до обличчя. Долоня була мокра. Государиня показала долоню служниці:

— Ось.

Служниця скрушно кивнула русявою, акуратно зачесаною голівкою, узяла долоню государині й стала делікатно витирати її хустинкою.

— А все через те, що вже третю ніч сама сплю.

Служниця співчутливо кивала голівкою.

— О-о-о-ох! — голосно видихнула государиня й глянула на розписну стелю.

На стелі посеред хмар за чиєсь палаюче серце змагалися пухленькі амури.

Левретка забігла в спальню, застрибнула на ліжко, стала лизькатись. Государиня обняла її, пригорнула до своїх грудей, що так і продовжували коливатися:

— Коньяку.

Служниця швидко наповнила чарку з кришталевого графина, яка стояла на різьбленому столику, й піднесла її на золотій таці з уже нарізаним і посипаним цукровою пудрою ананасом. Государиня залпом випила, кинула в рот шматочок ананаса й пожувала повними губами. Служниця стояла з тацею, поглядаючи на свою пані зі стриманим обожнюванням.

— Дай-но мені... — повернула порожню чарку на тацю государиня.

— Маслинку? — спитала служниця.

— Та ні... це... — государиня взяла ще одну скибочку ананаса, обвела спальню вологими чорними очима.

— Тютюнцю нюхнути зволите?

— Та ні. Ну... це!

— Мобіло?

— Так. Набери-но мені Ком'ягу.

Служниця взяла зі столика золоте мобіло у формі рибки з великими смарагдовими очима, набрала. Мобіло відповіло переливчастим передзвоном. Рибка випустила з рота голограму: пещене, заклопотане обличчя Ком'яги в кабіні «мерина». Тримуючи кермо, Ком'яга схилив голову із завитим позолоченим чубом:

— Слухаю, государине.

— Ти де? — спитала государиня, жуючи ананас.

— Щойно з Тюмені прилетів, государине. Їду по Київському тракту.

— Лети сюди. Мухою.

— Слухаюсь.

Голограма зникла.

— Пора вже, чи не так? — відригнувши, глянула на служницю государиня.

— Пора, государине, — з тихим захватом мовила та.

— Пора, пора, — засовалась государиня, скинувши з грудей левретку.

Служниця підставила руку, государиня сперлася, звелася. Струснула чорним густим волоссям, що кільцями розсипалось по плечах. Потягнулася повним тілом, застогнала, морщачись, взялася за поперек. Зробила крок до завішеного вікна, торкнулась пальцем рожевих штор. Штори слухняно розсунулися.

Государиня побачила у вікно сквер з блакитними ялинами й снігом на них, Архангельський собор, частину соборної площі з жебраками та голубами, стрільців у червоних шинелях з алебардами, що світилися синім, стражників з булавами, ченців-прохачів із залізними торбами, юродивого Савоську з дрюком. Трохи далі, за білим рогом Успенського собору, було видно чорну чавунну Цар-гармату. Поруч із нею на тлі снігу чорніла піраміда з ядер. Государиня згадала біле, гладеньке, прохолодне ядро й торкнулась долонею свого теплого живота.

— Пора, — мовила вона ледь чутно й клацнула нігтем по куленепробивному склу.

ОБІД

Гучний, дразливий своєю сліпою нещадністю, гідкий людському вухові, різко-переливчастий сигнал круглого сірого, нагрітого полудневим сонцем динаміка наполохав бабок, що повсідалися на ньому і вже встигли було спаритися, розтікся в спекотному липневому повітрі Східного Сибіру, розбуджуючи вічну тишу сопок і небес, заглушаючи одноманітні звуки працюючих каменярів, скрип поліспасти, бурмотіння бригадира, дзижчання мошкари, відрізаної ультразвуковим периметром від робочої зони, полинув до сопок, вкритих хвойним рідколіссям, відбився від них і вмить повернувся, щоб уже вдруге відбитися від самої Стіни, яку будували і яка білою плавною смугою повзла через сопки, зникаючи за ними на нерівному блакитному обрії.

— Тьху ти, потворо, щоб тебе... — Сан Саніч витер мокре чоло й хотів плюнути в бік стовпа з пронизливим динаміком, але слини в пересохлому роті не було.

Він витяг із наколінної кишені роби вузьку пластикову пляшку з водою, зсунув пальцем м'яку пробку з живородної гуми, жадібно припав до неї спраглими губами. Тепла вода забулькала

в його горлі, порослий сивою щетиною кадик болісно засмикався.

— Шабаш, православні! — рослий, сутулий і вузькоплечий Савоська сунув кельню до пластикових ночов із розчином, зі стогоном розігнувся, потер попереk, звівся з риштовання:

— Годі!

Бочаров і Саньок, які працювали внизу на поліспасті, що подає нагору білі піноблоки, миттю спинили колесо. Кошик із піноблоками завис у повітрі. Бочаров примружився, поглядаючи на Стіну з-під важкої смаглявої руки:

— Чи не приймете?

— Опускай! — кульгавий, горбоносий, вічно злий Зільберштейн на прізвисько Підкова, напарник Савоськи, сплюнув униз. — Робота — не вовк, а харч — не лаовай!¹

— Іншалла! Вже дванадцята? — радісно вишкірився беззубий, бриоголовий і широколобий Тимур.

— Це ще не тринадцята, хлопче, — втомлено посміхнувся жилавий носатий Савченко й почав струшувати з рук у відро прилиплий розчин, позираючи в чисте, безхмарне небо. — Та тільки не бачу я архангелів. А де ж вони?

І зразу ж, ніби за командою, з-за пасма блакитнувато-зелених далеких сопок виринули три цятки. Незабаром долинув звук вертольотів.

— Летить, рідненький, — тихий кремезний, білотілий і біловолосий Петров опустил піноблок на свіжу кладку, підібрав кельнею вичавлений розчин, скинув у ночви, почав чистити

¹ Чужинець, захожий стариган (*кит.*); образливе китайське прізвисько для іноземців.

кельню об торець піноблока. — Слава тобі, Господе Вседержителю, дожили до обіду...

— Підлатаємось, мать вашу в калачевий ряд... — Савоська зняв сірі від розчину рукавиці, повісив на поперечину.

— Ей, бригадире, а що з розчином робити? — бритоголовий, маслакуватий, великоокий Салман кинув униз недопалок, почув волохате середостіння ключиць під сріблястим нашійником безпеки.

— Залишаємо! — бригадир Слонов, непоказний на вигляд, невисокий, проте голосистий, худорлявий, із завжди спітнілим качиним носом, швидкими очима й швидкими вузлуватими, завжди неспокійними пальцями зняв з плішивої голови синю зеківську кепку, витер змокрілу лисину, з недовірою примружився на вертольоти, що наближалися.

Один, як завжди, летів прямісінько до них, два інші розліталися в різні боки: ліворуч — до бригади Чекмазова й праворуч — до підопічних горбатого базікала Провоторова.

Вертоліт наближався. Він був пофарбований у темно-зелений колір, на борту поруч із золотавим двоголовим орлом білів напис «СТІНА-схід-182».

— Ув'язнені, обід! — голосно мовив репродуктор і змовк.

По риштованню, змонтованому з червоних пластикових труб, бригада Слонова почала спускатися зі Стіни на землю:

— Савосько, ратиці підбирай...

— Сан Саничу, а провоторовські, по ходу, знов раніше за нас харч точитимуть.

— І Бог з ними.

— Чорт з ними, а не Бог! Дай водиці ковтнути...

- Ковтни, бешкетнику.
 - Православні, хто на куриво багатий?
 - Цікаво, м'ясо буде?
 - Хоч би яку хмаринку Господь сподобив...
 - Почекай трішки, увечері ще й сніг піде...
 - Разлу-у-ука ты, разлу-у-у-ука...¹
 - Заткнувся б ти, Підково гнута.
- Вертолiт сiв.

Зелені дверцята відчинилися, випала драбинка, по ній спустилося двійко вільновідпущених у брудних білих халатах із двома десятилітровими термосами, хлібними брикетами й пакунком одноразового посуду, спресованого з рисового борошна. А відразу за ними — двійко з конвойних військ із розкладною «танюшею» і табірний кат Матюха зі своїм вузьким бідоном. Бригада принишкла. Маленький кремезний Матюха зістрибнув з драбинки, підморгнув бригаді:

— Здоров, ділові!

Він був русявий, з міцною шиєю й пласким, м'ятим, безбровим, вкритим ластовинням обличчям із ледь помітними щілками очей.

— Дочекалися, мати твою... — пробурчав Підкова й зі злістю сплюнув крізь жовті, пародонтозні зуби на моховиту землю.

— Солоненька приправа вам до обіду! — потягнувся Матюха й кивнув конвойним. — Розкладай, хлопці.

Конвойні почали розкладати «танюшу».

Петров стягнув із біловолосої голови кепку, перехрестився:

— Господи, укріпи й пронеси...

¹ Розлу-у-уко ти, розлу-у-у-уко... (рос.).

Сан Санич з утомленою посмішкою почухав зморшкувате чоло:

— Угу... ось тобі, бабусю, й вісімдесят два відсотки.

Конвойні розклали зелену, металокерамічну «танюшу», закріпили зчленування гвинтами, розстєбнули ремєні. Вільновідпущєні зі своїми термосами присіли під навісом. Льотчик, висунувшись із кабіни, курив і дивився.

Матюха вийняв з-за пояса своє мобіло, перемкнув його на місцевий динамік. І сірий круглий динамік, який щойно сигналив «обід», заговорив голосом майора Семенова, начальника виховної частини табору № 182, рідного табору бригади, що лежав сорока двома бараками між двома сопками — Гладкою та Прилежай, які були майже за двісті п'ятдесят верст звідси:

— За невиконання шестиденного плану зі зведення східної ділянки Великої Російської Стіни бригада № 17 отримує покарання у вигляді вибіркового шмагання солоними різками.

Бригада, що стояла застигши, заворушилася.

— Вибіркова... — тихо видихнув Петров. — Слава тобі, Господи, що не всіх...

— Не бзди, дістанеться, — сплюнув Підкова.

— Вісімдесят два все-таки не сімдесят два, — дурнувато розреготався Саньок.

Матюха кинув бригадиру Слонову коробку сірників, нахилився до бідона, став відгвинчувати кришку:

— Давайте.

Бригадир дістав сірники, обламав три з десяти, простягнув Матюсі. Той відвернувся й миттю повернувся, професійно швидко показавши затиснуті між пальцями десять сірникових головок.

Почали тягти жереб. Обламані сірники дісталися Савосьці, Салману й Петрову. Бідолахи сприйняли свій жереб по-різному: Савоська почухав сірnikовою головою старе, ще путінських часів татуювання на грудях, посміхнувся, засунув сірника між зуби, примружився на Матюху:

— Вдома!

Салман умить спохмурнів, засмучено пробурчав щось чеченською, шпурнув сірника, сунув сильні руки до кишень і беззвучно, проте зі злістю засвистів, чавлячи мармурово-зелений мох сірим від цементу черевиком.

Петров, витягнувши короткого сірника, зойкнув, відкопиривши нижню губу, перехрестився, затиснув сірника в білошкірому кулаці, приклав його до грудей і забурмотів:

— Господи, спаси і сохрани, Господи, спаси і сохрани, Господи, спаси і сохрани...

Матюха, поклавши цілі сірники в коробку, витяг з бідона березову різку, завтовшки з чоловічий мізинець, очищену від гілок і вимочену в соляному розчині. Струснувши з різки вологу, він звично й уміло змахнув нею, розсікаючи спекотне повітря:

— Лягай, хто перший.

Покарані презирнулися. За табірною традицією, ніхто ніколи не поспішав бути першим. Матюха добре знав це, тому не підганяв, чекаючи з професійно опущеною до ноги різкою.

— Тримайтесь, братці, — як завжди, підбадьорив бригадир, схвильовано перебираючи великими пальцями засмаглих рук.

Матюха мовчав. Він був досвідчений кат із шестирічним стажем, тож уже давно перестав повторювати звичні приказки табірних катів, такі як «раніше ляжеш — раніше встанеш», «сра-

ку берегти — голову згубити», «різка з гузном дружать, державі служать» або «різка здоров'я вдуге, финшибін¹ полікуе».

— Ну що? — зітхнув Савоська, глянув на Петрова, який щось бубнів, підморгнув Слонову. — Бригадире, мені, чи що, засвітись?

— Давай, Савосю, не бійся, — кивнув Слонов.

Савоська перевальцем підійшов до «танюші», розстебнув штани, спустив сине спідне, перехрестився й швидко ліг. Конвойні миттю пристебнули йому ноги й руки ременями. Матюха задрав йому майку, спустив спідне нижче, оголюючи м'язисті ноги, розігнувся й, майже не замахуючись, звучно, сильно вперіщив різкою по пружному помережаному слідами від давніх шмагань заду Савоськи.

— Йобті-раз! — вишкірився Савоська, притиснувшись щогою до зеленого підголівника, що виблискував на сонці.

Матюха врізав іще.

— Йобті-два! — відрахував Савоська.

Різка зі свистом ушпарила по сідницях.

— Йобті-три!

На сідницях проступили лілові смуги. Матюха шмагав легко й сильно, не роблячи зайвих рухів, діловито виконуючи свою роботу й кожним ударом доводячи, що він не дарма їсть свій хліб табірною ката й не дарма отримує північну надбавку. Він теж рахував удари, але не вголос. То тільки кати-любители, які з волі обставин узяли в руки бичачий батіг, батіг-семихвістку або солону різку, рахують удари вголос. А справжній кат має робити свою справу мовчки, аби ніщо не відволікало карано-

¹ Ревматизм (кит.).

го від тілесного покарання, а всіх присутніх — від повчального споглядання акту покарання.

На долю кожного припадало по тридцять стандартних ударів солоної різки. Якщо ж різка ламалася, то езекуцію враз припиняли. Проте різка могла зламатися лиш у недосвідченого або несумлінного ката. Матюха тим часом у справі своїй був досвідчений і сумлінний, тому різки в нього ламалися вкрай рідко.

— Йобті-шістнадцять! Йобті-сімнадцять! Йобті-вісімнадцять! — голосно рахував Савоська, стиснувши кулаки й натужно посміхаючись до бригади.

Чорна різка звучно шмагала його міцний напружений зад, лілові смуги на сідницях червоніли, багровіли, наливаючись кров'ю, що вже почала проступати. Ноги його напружились, спина закостеніла, голова тремтіла від натуги. Савоська стисся, ніби кулак, гамуючи себе, не впускаючи біль до свого тіла, змагаючись із ним по-своєму. У кожного, хто хоч раз відчував на собі табірну різку, хто лежав на «танюші», хто рахував свистячі удари, є власний спосіб терпіння. Савоська перемагав біль напругою тіла, переборював його силою м'язів. Було видно, що він уже не раз зустрічався з різкою, що добре знає, як із нею домовитись.

— Йобті-двадцять шість! Йобті-двадцять сім! Йобті-двадцять вісім!

Обличчя Савоськи почервоніло, тепер він шкірився з останніх сил, зуби скреготали, короткі злиплі вихри на його голові тремтіли.

— Тримайся, тримайся, — підбадьорював його Слонов.

— Йобті-тридцять! — відчеканив Савоська, й посмішку з його обличчя ніби вітром здуло.

Він обм'як, ноги розслаблено поворухнулися. Конвойні відстебнули його. Савоська, не поспішаючи, звівся, підхопив спідне зі штанами, показав вишмаганий зад конвою:

— Ось вам і картина Репіна, еге ж?

— Ув'язнений, станьте на місце, — спокійно відповів вилицюватий конвойний з-під повстяної шапки.

Савоська, застібаючись, підійшов до бригади.

— Молодчага! — поплескав його по спині бригадир.

Матюха жбурнув використану різку, за звичкою трохи потряс правою рукою, даючи їй перепочити, потім сунув її до вузького горла бідона, дістав нову різку, змахнув. Солоні краплі розлетілися навсібіч, виблискуючи на сонці.

— Господи, укріпи... — пробурмотів Петров, втягуючи свою біляву голову в широкі, по-жіночому пухкі плечі.

Салман сплюнув і рішуче пішов до «танюші», на ходу розв'язуючи мотузку штанів. Конвойні прийняли його, поклали, пристебнули. Плаский смаглявий і волохатий зад Салмана теж мав мітки. Але не такі рясні, як у Савоськи.

— Бісмилле рахмон рахім... — забурмотав Салман і відвернувся від бригади.

Матюха прицілився й шмагнув його по сідницях. Салман загарчав.

— Тримайся, джигіте! — крикнув Підкова з напівпосмішкою.

Кат шмагав Салмана так само швидко, легко, проте не поспішаючи, як і Савоську. Чеченець гарчав, але не здригався від ударів. Його худе жилаве тіло немовби влипло в «танюшу»,

зрісшись із нею. На кожен свист і удар різки Салман відповідав гарчанням. Гаркаючи, він поглядав на сопки.

— Ось так! — Сан Санич схвально почухував заросле сивою щетиною підборіддя.

— Салмана різкою не проб'єш, — похмуро позирав Бочаров.

— Копчений, як же ж... — кивнув Савоська.

Шість шулік, плавно ширяючи й зависаючи в глибокому безхмарному небі, пролетіли над Стіною з Росії до Китаю.

Гарчання Салмана не ставало дужчим чи злішим, він супроводжував ним кожен удар, зовсім не рухаючись на «танюші». Матюха закінчив шмагати й жбурнув різку за спину. Салмана відстєбнули, він звівся, підбираючи штани й злісно белькочучи чеченською.

Усі зиркнули на Петрова. Той здригнувся так, ніби в цю мить його водночас шмагонули батогом геть усі присутні, й приречено поволік своє важке тіло до «танюші».

— Не бзди, Петруччо, у Матюхи легка рука! — заспокоїв його Савоська.

— Матюхо, ти б хоч трохи втомився, чи що? — злісно по-сміхнувся Сан Санич.

— Ув'язнені, відставити розмови, — наказав конвойний.

Петров, втягнувши біляву голову в плечі, ішов так, ніби ніс на плечах кошик із піноблоками. Матюха чекав, облизуючи спітнілі губи й тримаючи різку біля ноги. Петров сів на «танюшу», незграбно завалився на бік, ніби на нижню полицю потяга далекого сполучення, простяг товсті ноги й став перевертатися на живіт.

— Лягай, чого вовтузишся, — конвойний схопив і пристебнув йому руку.

Інший пристібав широкі щиколотки ніг.

— А штани? — невдоволено примружився Матюха. — Мені знімати, чи як?

Крекчучи, повернувши бліде біле обличчя вбік, Петров заліз собі вільною рукою під живіт, розв'язав мотузок і, звиваючись тюленьячим тілом, сяк-так став знімати штани та спідне. Матюха невдоволено зірвав їх униз, задер синю майку Петрова. Білий великий зад Петрова теж був вишмаганий, але не так сильно, як у Савоськи й Салмана.

І не встиг Матюха замахнутися різкою, як Петров завив у «танюшу»:

— Винува-а-а-атий! Ой, винува-а-а-атий!

Матюха звучно шмагнув чорною різкою по великому, білому й круглому заду. Зад здригнувся, проте його господар лишився непорушний, влипнувши обличчям у зелену, гарячу від сонця металокераміку підголівника:

— Винува-а-а-атий! Ой, винува-а-а-атий!

— Та не винуватий ти, йоб твою... — пробурчав Підкова.

Один конвойний посварився на нього пальцем. Другий дивився на зад, що здригався від ударів.

— Винува-а-а-атий! Ох, і винува-а-а-атий же я! — волав Петров.

Матюху його покаяння аж ніяк не задобрило, а судячи з усього, ще дужче розлютило: він став шмагати рідше, але сильніше, затримуючи руку вгорі, ніби готуючись до кожного удару, а потім завдаючи його з добрячою відтяжкою. Петров задрігав товстими ногами, його зад затрясся, мов тісто:

— Ну винува-а-а-атий! Ну й винува-а-а-атий!! — волав він у підголівник так, що його біла шия швидко стала рожевою, а не-вдовзі й узагалі почервоніла. Його вигоріле, коротко підстрижене русяве волосся на потилиці дрібно тремтіло.

— Чутливий Петруччо наш, — пробурмотів Сан Санич і глянув на небо.

Шість шулік, політавши за Великою Російською Стіною на китайській території, розділились: четверо лишилися ширяти на тому самому місці, а двоє, попискуючи й мляво атакуючи одне одного, повернулися в Росію.

Коли число ударів переважило за двадцять, Петров змінив покаянну тему:

— Отці-і-і-і наші! Отці-і-і-і наші! Отці-і-і-і!!

— Сцяти хоче, — впевнено закивав некрасивою головою дурнуватий Саньок.

Ноги Петрова совалися, потилиця дрібно тремтіла, голова дедалі сильніше впиралася в підголівник, розплющуючи обличчя, але на повну силу здригався один лиш зад. Лілові смуги від перших ударів стали перехрещуватися червоними, більш сильними, сонце виблискувало в найдрібніших крапельках поту, що виступили на цьому білому задові.

На останніх ударах Петров уже ревів маралом, слова було важко розібрати. Він явно дратував Матюху, його удари ставали дедалі сильнішими й сильнішими. На двадцять восьмому ударі різка зламалась.

— Тьху ти, м'ясо... — сплюнув Матюха на зад Петрова, жбурнув уламок за спину й, морщачись, потряс правою рукою.

Петров тим часом і далі горланив, трясучи спітнілою червоною потилицею. Конвойні відстебнули його. Він умить заспо-

коївся, перевалився з «танюші» на землю, звівся й, підхопивши штани, побіг до бригади. Матюха загвинтив свій бідон, кивнув конвойним. Вони зібрали «танюшу». Матюха швидко й похмуро зиркнув на бригаду:

— Смачного.

— Спасибі, — як завжди, відповів бригадир.

Кат і конвойні з «танюшею» пішли до вертольота. Вільновідпущені, залишивши привезені термоси, хліб і посуд на столі під навісом, рушили за конвойними. П'ятірка зникла в темно-зеленій машині, трап піднявся, двері зачинились, лопаті ожили, і вже за хвилину вертоліт «СТІНА-схід-182» здійнявся в повітря, швидко розвернувся й полетів на північ. У зоні залишилися тільки бригада № 17, стіл під навісом, стільці, посудина з питною водою та стовп безпеки з великим електронним годинником, п'ятьма камерами стеження й круглим сірим динаміком.

— Ув'язнені, час на обід 16 хвилин! — оголосив динамік.

Простодушний Саньок зняв синю вилинялу кепку, поспішив до навісу:

— Ну от, знову своїм биттям обід відгризли.

— На цілих чотирнадцять хвилинок! — по-верблужому погойдуючись, закрокував за ним губатий Бочаров.

— А ви що думали, росوماхи? — кульгав і злісно мружився від сонця Підкова.

Бригада розібрала стільці, усілась за стіл. Савоська й Салман сіли на пластикові стільці, ніби нічого й не сталося. Петров, морщачись і ойкаючи, сів, обмацав коліна й зіперся на них великими білими руками. Сан Саніч розкрив пакунок глибоких тарілок, спресованих із рисової пульпи. Підкова розкрив пакунок ложок.

— Хто ж розливатиме? — пробурмотів Савченко, почухуючись і крутячи головою.

— Я, я, — відкрив термос із супом Тимур, відстебнув від нього ополоник і став розливати в тарілки.

— Перловий? — втягнув носом Підкова. — Це добре.

Слонов, як завжди, сам розпакував брикет із порізаним сірим хлібом, роздав бригаді. Коли Тимур закінчив розливати й закрив порожній термос, усі встали. Слонов перехрестився й заговорив:

— Дякуємо Тобі, Христе Боже наш, що наситив нас земними Твоїми благами, не позбав нас і Небесного Твого Царства, але як посеред учнів Твоїх прийшов Ти, Спасе, мир подаючи їм, прийди до нас і спаси нас.

Він перехрестив стіл. Усі, за винятком Тимура й Салмана, теж перехрестились. Бригада № 17 сіла й накинута на їжу. Суп з'їли мовчки й тут-таки захрумтіли ложками й тарілками: хліба на обід давали по три шматочки, тому пресовані посуд і прибори були гарною підмогою. З'ївши глибокі тарілки й ложки, розпакували й розібрали пласкі тарілки та виделки, теж сіруваті, пресовані з китайської рисової пульпи. Тимур відкрив другий термос, оголосив:

— М'ясо з рисом.

Бригада схвально заворушилась. М'ясо давали по вівторках, четвергах і неділях. Сьогодні був четвер. В інші дні після супу йшла перлова, пшоняна або рисова каша з рапсовою олією.

Друге розклали по тарілках і так само мовчки й швиденько з'їли. Взятися за тарілки, порозпихавши виделки по кишнях: їх було прийнято забирати із собою на будмайданчик і жувати під час роботи. Це називалося «ковтати виделку».

Хрумкаючи тарілкою, Слонов зиркнув на годинник:
— Дев'ять хвилин іще. Ну, що, хто сьогодні по-веселому сказоне?

Усі презирнулись.

— Давай я! — охоче посміхнувся Савоська з такою легкістю, наче ніяких різок і не було.

— Та годі тобі, ти й так часто говориш! — зі злістю присадив його Підкова.

— Ти ж учора розказував! — здивувався Саньок.

— А тобі що, не смішно було? — вишкірився Савоська.

— Це про опричника й діву? Смішно.

— Так чого ж ти тоді хавало роззявив, шабі?¹

— Савось, та нормально ти розказуєш, але іншим теж хочеться.

— Нехай Савося сказоне, нехай хтось новий.

— Бочаров он сказонуту може. Цей розвеселить!

— Ха-ха-ха!

— А ще краще — Петруччо! Га, Петруччо? Отці-і-і-і наші, га?

— Відчепіться, Христа ради...

— Кінчай базарити, час пішов, православні.

Сан Санич витер кепкою спітніле від швидкої їжі обличчя, начепив її на свою маленьку сиву голову:

— От що, братва, давайте я вам бувальщину сказону.

— Давай, Сан Саничу, — схвалив бригадир.

— Значить так, — почав Сан Санич, спершись на стіл смаглявими кулаками зі слідами цементного розчину довкола нігтів. — Одна тисяча дев'ятсот вісімдесят шостий рік.

¹ Мудак (кит.).

— Я тоді народився, — раптом пробурмотів похмурий Петров.

— Не перебивай. Значить, стукнуло мені тоді двадцять років. Я, значить, армію відслужив, старшого сержанта отримав, повернувся до Брянська, пішов на завод фрезерувальником. І так став добре хуярити, бля, так заїбательськи...

— Не матюкайся, — узяв його за руку Слонов.

Сан Санич зиркнув на камеру стеження й повів далі:

— І так я став добре працювати, вписався в тему янбліді¹, просунувся за рік так, що мене комсоргом обрали, а потім до мене парторг підїхав: давай, Бузулуцький, ми тебе в партію вступимо, просунемо по партійній лінії. Ну, чого мені? Вступайте, кажу, мене в партію.

— Це ж у яку? — спитав Бочаров.

— У комуністичну.

— А що це за партія така?

— Та яка різниця, йопта, хулі перебиваєш?! — штовхнув Підкова Бочарова.

— Ось, — Сан Санич зчепив пальці замком. — А парторг цей, Барибін, він якось дуже вже мною переймався, ну прямо як батько. У нього ж синок ще школярем потонув, от він і став мене опікати, до себе кличе, чаєм пригоща, розмови щиросердні веде. Коротше — опинився я в начальства під крилом. От і каже він мені: підготуйся, Саньок, хуйо майо, партія — діло серйозне, почитай там Леніна, Маркса.

— Це письменники? — спитав Петров.

¹ Круто (кит.).

— Це ті головні, хто Червону Смуту затіяв, утяв? — суворо пояснив Слонов. — Харе перебивати!

— Ось. Ну, я до бібліотеки заводської, тири-пири, узяв Леніна, Маркса, припер до тітки додому, я тоді з тіткою жив, вона на цьому самому заводі, БРЯНМАШі працювала у ВТК. Батьки-то мої розлучилися, мати з новим чоловіком на північ поїхала, а з батьком у мене хуйо... тобто погані стосунки були. Ото. І Барибін це теж знав. Ось. А в мене тієї зими якогось простатит намалювався. Застудивсь я якось, хер його зна. Я в армії ще яйця застудив одного разу, там узимку навчання влаштували, ми понтонний міст ставили, мороз, бля, градусів двадцять, усі позастуджувались. Коротше — сцяти ледь можу, знизу болить, ріже, бля, слабкість. Пішов до лікаря, він тітчин знайомий, по блату прийняв, дав лікарняний на тиждень. Ну, прописав мені там щось пити, пігулки, а ще — через день ходити до нього на масаж простати. Спершу казав: була б у тебе жінка, то вона б тобі сама могла простату масажувати, а нема жінки — будеш до мене ходити. Ну, все нормально, читаю я Леніна, значить, Маркса, готуюся, дивлюсь дяньші¹, а о третій годині через увесь Брянськ прусь до того доктора на масаж простати. А він мені пальцем у сраку тицяє. Раз, другий, третій. І так воно мені щось набридло, дорога довга, на двох автобусах їхати, чекати ще на них, остопиз... ну, набридло, коротше. Я тоді й подумав: та зроблю я сам собі цей масаж простати. Узяв у тітки такий сталевий молоток для відбивання м'яса, у нього ручка гладенька така, сталева. Роздягнувся я, значить.

— А тітка вдома була? — обережно спитав Саньок.

¹ Телевізор (кит.).

— Ні, на роботі. Роздягнувся я, значить, догола для зручності, змазав ручку молотка маргарином, нахилився, вставив собі в сраку молоток. Відчуваю — все нормальок. Ручка гладенька, ну прямо як палець, ото тільки що холодна. Нахилився я, за молоток рукою взявся і став собі цією ручкою простату масажувати. Приловчився швидко. І все нормальок, усе добре так, масажую собі, масажую, тішуся, що не треба через усе місто пертися і що сам тепер усе робити можу, і що видужаю, сцяти буду нормально, і лікар мені не потрібен, буду вдома сидіти, дяньші дивитись. Коротше, на радощах, не виймаючи зі сраки молоток, дотягнувсь я до програвача, увімкнув Тото Кутунью, «Фелічита», врубив погучніше й під музику став собі простату масажувати. Аж раптом — хуяк-пиздяк...

Слонов стис йому руку.

— Ага, вибачайте, православні, ото, виходить, — раз, і бачу — у коридорі тітка стоїть. А поруч із нею — наш заводський парторг, Барибін.

Слонов, Підкова, Савченко, Бочаров і Савоська зареготали. Тимур, Салман, Саньок і Петров не сміялися.

— Парторг, виявляється, тітку раніше відпустив, щоб мене разом з нею провідати, бо вона сказала, мов, Сашко занедужав. І стоять вони в одязі, витріщаються на мене. А я, голий, із молотком сталевим у сраці під «Фелічиту» стою і на них дивлюся.

Саньок і Салман зареготали. Тимур, не розуміючи, дивився на Сан Санича. Петров похмуро покусував нижню губу.

— Коротше, парторг розвернувся — і за двері!

Усі, крім Петрова, розреготалися.

— Нормальна байда, — похвалив Слонов, поліз у кишеню, дістав щось загорнуте в чисту носову хустку.

Розгорнув хустку. У хустці лежала цукрова Спаська вежа. Фундамент її було обгризено, проте верхівка з курантами й дво-головим орлом залишалася ще ціла. Півмісяця тому в таборі бригадир отримав у посилці від дружини з Твері дві пари вовняних шкарпеток, шарф, часник, сухарі й цукровий Кремль із відламаню Боровицькою вежею. Кремль цей на Різдво дістався донечці Слонова. Боровицьку вежу вони з матір'ю з'їли, а решту вирішили послати батькові в далекий Східний Сибір. П'ять місяців ішла посилка. Одержавши її, Слонов відразу ж розламав Кремль, стіни, внутрішні собори й будівлі віддав нарядникам, а дзвіницю Івана Великого — табірному кухарю Томільцю. Кутаф'ю, Нікольську та Збройну вежі бригадир з'їв сам, посмоктуючи їх перед сном. Троїцьку подарував старому табірному корешу, корейцеві Володі Паку. А Спаську вежу вирішив «пристроїти у фонд гумору»: щодня після обіду хтось із його бригади мав розповісти смішну історію, по-табірному — «сказонуту правильну байду». Якщо історія була смішна, бригадир давав оповідачеві відкусити шматочок Спаської вежі.

— Кусай, Сан Саничу, — бригадир простягнув вежу, — але тільки знизу.

Сан Санич узяв вежу в обидві руки, покрутив, примірівся й насилу відкусив шматок від низу. Цукор був твердий.

Бригадир забрав у нього вежу, загорнув у хустку, сунув у кишеню. І тут-таки, ніби за командою, ожив сірий динамік:

— Обід завершено! Ув'язнені, встати, зайняти робочі місця!

Бригада підвелася, посунула до Стіни. Слонов, Савоська, Підкова й Бочаров закурили.

— Слухай, Сан Саничу, а в партію вони тебе прийняли? — спитав Савченко.

— Прийняли, — смоктав цукор Сан Санич. — Але... ммм... тільки... ммм... Я це... по партійній лінії не пішов.

— А що ж так? — потягуючи цигарку «Росія», Слонов похмуро глянув на три нерозпаковані кубічні, вищі за людину, пакунки з піноблоками.

На пакунках був однаковий *живий* плакат: засмаглий м'язистий каменярь, спритно орудуючи кельнею, клав піноблок на стіну, брав у ліву руку новий піноблок, підкидав, ловив і пустотливо підморгував правим оком. Із ока вилітала золота іскра, розходилась на весь плакат віялом переливчастих літер: ЗВЕДЕМО ВЕЛИКУ РОСІЙСЬКУ СТІНУ!

— Та чогось... ммм... не пішло в мене тоді, — Сан Санич із задоволенням кутиляв у рідкозубому роті шматочок цукрової Спаської вежі. — Оженився я. Потім розлучився. А потім і Червона Смута скінчилась. І партія зникла.

— А потім по ходу Біла Смута почалась? — спитав Савоська.

— Точно... ммм... потім і Біла Смута почалася.

— Це коли Трипалий Ворог на танкові до Москви в'їхав? — обережно спитав Саньок.

— Точно! — дійшовши до Стіни, Сан Санич почав натягувати рукавиці.

— Усе це ти пам'ятаєш. Добре пам'ятаєш, — похитав головою Салман. — Старий ти чоловік.

— Старий, йоб твою! А спробуй-но, наздожени мене! — зареготав Сан Санич і швидко поліз на риштування.

Бригада розповзлася по місцях. Савченко й Тимур неохоче підійшли до великих ночов із залишками розчину.

— Бригадире, чи треба новий розчин замісити, чи цей добере? — спитав Савченко.

— Місіть новий, — кивнув бригадир і поліз на Стіну.

Петров, опинившись на риштованнях поруч із Сан Саничем, спитав:

— А хто воно такий — парторг?

— Чжангуань¹, — не замислюючись відповів Сан Санич, беручись за кельню.

¹ Начальник (кит.).

ПЕТРУШКА

Ліліпут Петро Самуїлович Боре́йко, який служив блазнем у Кремлівській Потішній Палаті, повернувся до себе додому після п'ятничного концерту для Внутрішнього Кремлівського Кола о третій годині ночі. Великий червоний автобус потішників, що зазвичай розвозив ліліпутів уночі після вистави, підвіз його до самісінького під'їзду дев'ятиповерхового цегляного будинку на Малій Грузинській.

Водій відчинив двері, оголосив:

— Петруша Зелений — на вихід!

Петруша, що дрімав на задньому кріслі, очуняв, сповз на підлогу, неквапом пішов до виходу. У напівморозі автобусного салону, у кріслах, що здавалися більшими, ніж звичайно, дрімало ще двадцять шість ліліпутів. Усі вони були в своїх потішних костюмах, у гримі, ковпаках і шапках. І всі без винятку спали. Пройшовши проходом між сплячими бабами-ягами, лісовиками, водяниками, потворами й відьмами, Петруша простягнув свою маленьку ручку водієві й мовив хрипким, рипучо-високим голоском:

— Бувай, Володь.

Водій стис свої татуйовані пальці довкола цієї ручки:

— Спи спокійно.

Петруша розмашисто, погойдуючись, спустився сходами автобуса, зістрибнув на мокрий від безупинного дрібного дощичку асфальт. Двері зачинилися, автобус поїхав. Петруша став здійматися іншими сходами, кам'яними, до дверей під'їзду. Він був у костюмі Зеленого Петрушки: у триверхій зеленій шапці з балабончиками, у зеленому кафтанчику з величезними гудзиками, у зелених переливчастих штанях і коротеньких зелених чобітках із загнутими носками. Обличчя Петруші теж було зелене, але з червоним ластовинням і великим яскраво-червоним носом. За спиною в Петруші теліпалася зелена балалайка, що яскраво виблискувала навіть уночі.

В автобусі, що поїхав, лишилося спати ще три Петрушки — Червоний, Синій і Золотий.

Петруша вийняв пластиковий ключ, приклав його до замка подряпаних і пописаних дверей. Двері пискнули, відчинилися. Ліліпут прослизнув досередини тьмяно освітленого під'їзду. Тут було не зовсім чисто, проте без слідів погромів або підпалів: три роки тому будинок у земщини викупила Дорожня Управа. Петруша викликав ліфт, але той не відгукнувся.

— Тьху ти, жопа-антилопа! — прорипів Петруша свою звичну лайку, згадавши, що зараз уже не п'ятниця, а субота, а на вихідні жоден ліфт у Москві-матінці за наказом міської управи не повинен працювати. Економія! Заморське слово... А по-нашому — заощадливість.

Петруша поплентався на шостий поверх пішки. На кожну сходинку доводилось майже застрибувати, сильно перехилиючись на інший бік. Його балабончики дзенькали в такт, зелена

балалайка теліпалася за спиною. Отак, погойдуючись, він подолав усі п'ять поверхів, підійшов до своїх дверей № 52, приклав до них того самого прямокутного ключа. Двері проспівали «Ах, хто-то с горочки спустился!» й відчинилися.

У квартирі миттю спалахнуло світло й викотився великий сріблясто-бежевий робот Єгорр:

— Здрастуйте, Петре Самуїловичу!

— Здоров, Єгорро, — втомлено мовив Петруша, притуляючись до низької вішалки й переводячи подих після довгого підйому.

Робот під'їхав до нього впритул, живіт із бежевого пластику відкрився, засвітився: всередині робота стояла чарка горілки. Й одразу ж залунав марш тореадора з опери «Кармен». Чотири роки тому це стало традицією після кожного нічного виступу в Кремлі.

Відсапавшись, Петруша вийняв чарку з живота робота, цокнувся з його сріблястим лобком, випив горілку й поставив чарку на місце. Зняв із себе балалайку, віддав роботу. Спершись на вішалку, стягнув чоботи. Потім зняв своє вбрання Зеленого Петрушки, повісив усе це на руки Єгорра. Робот із гуркотом посунув до платтяної шафи.

Залишившись у самих чорних трусиках, Петруша втомлено потягнувся, позіхнув і прочовгав до ванної. Тут уже шумів кран, наповнюючи ванну пінливою водою. Петруша із задоволенням помітив, що робот додав у воду не набридлий «Яблуневий сон», а «Казку Семи Морів». Він стяг трусики, перевалився через бортик ванни й шубовснув у воду.

Піна пахла морем. Петруша миттю в ній потонув. Тепла вода, що вирувала довкола його маленького стомленого тіла,

була пречудова. Випита горілка розпускалася в шлунку гарячою квіткою.

— Нішт'як... — видихнув Петруша й заплющив очі.

До ванної в'їхав Єгорр із підкуруною сигаретою «Батьківщина». Не розплющуючи очей, Петруша відкрив нафарбований червоний рот. Робот сунув у нього сигарету, розвернувся й застиг із попільничкою. Петруша з насолодою глибоко затагнувся, випустив із яскравих губ цівку диму. Зустрівшись із димом, піна невдоволено затріскотіла. Петруша знову затагнувся, промукав. Робот забрав у нього сигарету. Петруша зі стогоном насолоди схопив свій червоний ніс, відліпив, жбурнув на підлогу. Потім заходився змивати з обличчя грим.

Змивши все, він знову відкрив свого маленького рта з тонкими блідими губами. Робот сунув у нього сигарету. Вода перестала текти. Петруша курих, розслаблено лежачи у ванні й поглядаючи на темно-синю стелю з приклеєними блискучими зірками. На виступі все пройшло добре, він блазнював і танцював, як завжди хвацько й легко, із «вогником», крутячи «веретенце», ходячи «коцюбою», «качкою», «метелицею», «рябчиком», «щукою», «самоваром», «іваном-покиваном», а коли пройшовся «американцем» із присіданням на сраку, усе Внутрішнє Коло, яке зібралось в Грановитій палаті, схвально плескало в долоні й свистіло, а князь Борис Юрійович Оболуєв аж двічі кинув у Петрушу золотим.

— Два золотих і срібла... рублів на десять... — пробурмотів він, згадуючи й розглядаючи зірки.

— Чого зволите? — спитав робот.

— Нічого, — струснув попіл у піну Петруша. — Дай-но ще горілочки.

— Слухаюсь, — відкрив живіт робот.

Петруша вийняв із нього чарку, перекинув собі в рот, повернув роботу.

— Хух... добре... — пробурмотів він, відсапуючись і затагуєчись.

— Добре те, що добре закінчується, — промовив робот.

— Правильно, — заплющив очі Петруша, відкидаючись на пластиковий підголівник. — Зваргань-но мені щось попоїсти. Тільки не грій нічого.

— Слухаюсь.

Робот поїхав. Петруша докурив, сплюнув недопалок у піну. Підвівся, увімкнув душ. Сильні струмені води вдарили згори із широкої розетки. Петруша зсутулився, схрестивши руки на яйцях. Потім випрямився, задер голову, підставляючи обличчя під струмені. Йому стало зовсім добре, утома стікала разом із водою.

— Ну ось, — вимкнув він душ, вилазячи з ванни.

Петруша зняв із низької вішалки махровий халатик, вдягнув, заліз на дерев'яну драбинку, що стояла перед раковиною, глянув на себе в дзеркало: широке обличчя з маленькими, трохи запливими оченятами, кирпатим носом і маленьким упертим ротом. Він узяв із полиці гребінець, зачесав назад рідке волосся пісочного кольору.

— Ну ось, — повторив він і показав собі гострого язичка з білим нальотом. — Будь здоров, Петрушо!

Похитуючись, зліз із драбинки, вийшов до вітальні. Там Єгорр уже завершував накривати на стіл.

— Як життя? — Петруша ляснув своєю теплою, білою після ванни долонькою Єгорра по його вічно холодній пластиковій задниці.

— Як собаці на перелазі, — відповів той, розставляючи закуску.

— Осві-жити!

— Слухаюсь.

Петруша дістав із Єгорра чарку, випив половину, підчепив на виделку солоного рижика, вкинув його до рота й зажував. Потім допив чарку, узяв рукою солоний огірок, сів за стіл і захрумкав огірком. Перед ним стояли тарілка з нарізаною роботом вареною та копченою ковбасою, миска з баклажановою ікрою й не дуже акуратно відкрита банка кільки в томатному соусі. А посередині стола стояв цукровий Кремль. Усіх двоголових орлів і частину стін Петруша вже з'їв.

— Які новини? — запитав він.

— Новин нема, — відповів Єгорр.

— Це добре, — кивнув Петруша, узяв шматок чорного хліба й жадібно допався до їжі.

Він їв швидко, докладаючи чималих зусиль, немов працював, через що його голова здригалася, а м'язи обличчя завзято ходили під блідою, нездоровою, змученою гримом шкірою.

— Освіжити! — наказав він з повним ротом.

Робот покірно відкрився.

Випивши четверту чарку, Петруша одразу ж добряче захмелів і захитався на стільці. Рухи його ручок стали неточні, він перекинув банку з кільками і, відламавши хліба, заходився вмочати його в розлитий на стіл соус.

— Из-за леса-а-а, скажем, из-за го-о-ор¹, — заспівав він, підморгнувши роботу.

¹ Из-за лісу-у-у, скажімо, із-за гі-і-ір (рос.).

— Выезжа-а-ал дядя Его-о-о-ор¹, — миттю підхопив робот у відповідь.

— Он на сиво-о-ой да на теле-е-еге², — проспівав ліліпут, гикнувши.

— На скрипу-у-учей лошади-и-и-и³, — проспівав робот.

— Да и-го-го-го-го-да! — заспівали вони разом.

Петруша зареготав, відкидаючись назад і впустивши виделку. Стискаючи в руці хлібну м'якушку, вмочену в соус, він погойдувався й рипучо хихотів. Робот стояв, кліпаючи синіми очима.

— Освіжити! — струснув головою Петруша.

Пластиковий живіт відкрився. Петруша взяв чарку, надпив, обережно поставив на стіл:

— Ну ось...

Перевів плаваючий погляд маленьких оченят на робота:

— Як буде скло у множині?

— На друзки! — відповів робот.

— Молодець, — гикнув Петруша. — А як життя?

— Як собаці на перелазі!

— Мо-ло-дець! — постукав Петруша по столу кулаком.

Недопита чарка перекинулась.

— Тьху ти, жопа-антилопа... освіжити!

Робот відкрився. Маленька ручка вийняла з нього чарку горілки. Плаваючі оченята помітили цукровий Кремль:

— Так.

¹ Виїжджа-а-ав дядько Его-о-о-ор (рос.).

² Він на сиві-і-ім та на во-о-озі (рос.).

³ На скрипу-у-учій коняч-и-и-ині (рос.).

Він заліз на сидіння стільця, став, потягнувся до Кремля, майже лягаючи на стіл. Дотягнувшись, відламав зубець від кремлівської стіни, сунув у рот, поліз назад, потрапивши долонькою в ковбасу. З розгону сів на стілець, голосно захрумкотів цукром:

— То як ммм... У нас життя?

— Як собаці на перелазі.

Петруша подрібнював зубами зубець кремлівської стіни.

— Ось що, Єгорро, — замислився він, — дай-но мені...

— Чого зволите?

— Дай-но мені Ритулю.

У кімнаті з'явилася не дуже якісна голограма молоденької ліліпутки, що сиділа в саду в кріслі-гойдалці. Ліліпутка гойдалася, посміхаючись і обмахуючись віялом, яке в її мініатюрних ручках здавалося велетенським.

— Відвернись! — наказав Петруша роботу.

Робот відвернувся.

Із чаркою в руці Петруша виліз із-за столу, підійшов до голограми й незграбно, розхлюпуючи горілку, сів поруч на м'яке покриття підлоги.

— Здрастуй, Ритулю, — прорипів він, — здрастуй, люба.

Маленька жінка продовжувала гойдатися й посміхатись. Часом вона підносила віяло до обличчя, закривалася ним і підморгувала.

— Ритуль. Сьогодні знову це. Без тебе скоморошили. Шістдесят другу виставу. Без тебе, — уривчасто забурмотів Петруша. — Шістдесят другу! І без тебе. Га? Ось так воно. І всі за тобою скучили. Страшенно. Усі! Настя, Борька, Огірок, Маринка. І цей... новенький... Самсончик. Той, що водяник. Усі, усі. А я те-

бе страшенно люблю. Страшенно! І буду на тебе чекати. Завжди. А лишилося зовсім це. Недовго. Півтора рочка. Швидко пролетять. Не помітиш. Там, у себе. Не помітиш навіть. Пролетять, як пташка. Раз, і нема. І строк скінчиться. І все в нас буде це. Добре. Грошей тепер багато, Ритулю. Дуже багато. Сьогодні мені князь це. Оболуєв. Два золоті жбурнув. Жбурнув у пику! Оболуєв. Га?! І все. І минулого разу срібла накидали... просто... ну. Як це. Страшно! Кидають і кидають... І Сергій Сергійович сказав. Точно! Що з нового року надбавлять. За вислугу. І буде в мене вже це. Сто двадцять. Золотом. На місяць. І ще жбурлялово. Га?! Заживем, як королі, Ритулю. Будь здорова там це. Риточко. За тебе.

Він випив, зморщився, видихнув. Обережно поставив порожню чарку на підлогу. Глянув на Риту, що так і продовжувала гойдатись.

— Знаєш, це. Ритулю. Тут наш Вітенька. Наліво скоморошив. Це. Для таємноприказних. Га?! А там був один опричник. Бухий дуже. Напився. І Вітька так йому сподобався, що той йому три золоті жбурнув. Ураз! А потім це. Навіть на коліна його посадив. Гей-го! Вином напував. І сказав, що може ми це. І для опричників виступимо. Тому що! Опричники ліліпутів раніше не любили. А тепер це. Люблять. Га? Ось. Може бути. Чом би й ні? Домовиться він із цим. Із Бавілою. І все. І станемо для опричників танцювати. І буде все добре. Усе! А той пригощав. Вітеньку. Так ось. І Вітенька наш це. Дуже він швидкий. Узяв та й спитав у таємноприказного прямо. В лоб: ко-ли пе-ре-глянете спра-ву кре-млівських лі-лі-путів?! В лоб! Га?! Вітенька! А той вислухав. Правда. І йому серйозно це. Відповідає: скоро! Отак-то. Серйозно відповів: ско-ро! Ско-ро! А це означає — буде це. Перегляд.

А потім — амністія. І всіх вас, усіх шістнадцятьох ви-пус-тять! Ось!

Петруша мружив на Риту, яка продовжувала гойдатися, свої заплили від горілки, гриму й утоми оченята. Вона, як і раніше, обмахувалась, ховала личко за віяло, підморгувала.

— Амністія, — мовив Петруша й облизав маленькі губи. — Стривай... Я ж це. Казав. Я ж тобі казав! Уже. Так? Постривай... Єгорре!

— Слухаю.

— Чи казав я Ритулі про амністію?

— Казали.

— Коли?

— 12 серпня, 28 серпня, 3 вересня, 17 вересня, 19 вересня, 4 жовтня.

Петруша замислився.

Рита гойдалася, обмахувалась, посміхалася й підморгувала.

— Чого ти? Чого смієшся? Дурепа.

Він узяв порожню чарку, пожбури в голограму. Чарка пролетіла крізь усміхнену Риту, відскочила від стіни, упала на підлогу. Чарка була з живородного прозорого пластику. Робот миттю під'їхав, підняв її, сховав до себе в живіт.

— Пизда! — крикнув Петруша, роздратовано поглядаючи на Риту.

Рита підморгнула з-за віяла.

— Стривай... — Петруша стурбовано скривив губи, певно, щось згадавши. — Стривай, стривай... Єгорре!

— Слухаю.

— Мені захотілось! Швидко! Це! Це! Ковпак!

Єгорр підїхав до платтяної шафи, відчинив, вийняв зелений триверхий ковпак Петрушки.

— Мерщій! Давай!

Із ковпаком у руці робот поїхав до Петруші.

— Мерщій, жопа-антилопа! Хутко!

Похитуючись, Петруша вихопив у нього ковпак, нап'ялив на голову, скинув халат, залишившись голим.

— Самого давай! — закричав він.

Голограма Рити вмить зникла, а на її місці з'явилась інша: государ, який сидів у царській ложі Великого театру.

— Будьте здорові, государю Василю Миколайовичу! — вигукнув Петруша і хотів був пройтися «самоваром», але впав.

— Здорові, будьте здорові...

Петруша завовтузився й хитаючись звівся. Уклонився государеві, козирнув і забурмотів:

— Є даруночок для Вашої царської милості від болотної гнилої, від мідної ступи, від кінської залупи, від котячої сраки, від кульгавого собаки, від голодної бляді, від хворого дяді, від м'ясної колоди, від сирої погоди, від битої рожі, від драної колоші, від повзучого гада, від ядерного розпаду, від гнилого яйця, від таврованого молодця, від заячого гороху ще й від мене трохи.

Він нахилився, виставивши свій хирлявий зад прямисінько перед спокійним обличчям государя:

— Єгорре! Запал!!

Робот підніс до сраки свій середній палець-запальничку, спалахнув вогник. Петруша гучно випустив газу. Вони шугонули зеленувато-жовтим швидким полум'ям, яке вмить зїло

голову государя й згасло. У голограмі утворилась діра. Государ, як і раніше, сидів у ложі, але без голови й частини лівого плеча.

Петруша розігнувся, похитуючись, відійшов від голограми, глянув:

— Ну ось.

Геть заплили оченята-щілинки весело оцінили завдану государеві шкоду:

— Ніштяк! Угу, Єгорре?

— Так точно.

— Ну ж бо, це... дай минулий.

Поруч із голограмою з'явилася така сама, проте менша. На ній у государя не було тільки шиї й підборіддя.

— О, бач?! — Петруша підійшов до робота й обняв його за грановане стегно. — Тоді бздо низом пішло. І це. Слабо я тоді, еге ж? Слабо перднув, еге?

— Так точно.

— А сьогодні? Як я? Круто! Га? Єгорре!

— Так точно.

Петруша й робот стояли, розглядаючи голограми. Ковпак на Петрушиній голові погойдувався, дзенькав балабончиками, раз по раз торкаючись вузької талії робота.

— Осві-жити! — скомандував Петруша.

І простягнувши руку, вийняв з робота чарку, розхлюпуючи, підніс до рота, хотів був уже випити, але спинився, перехопив чарку лівою рукою, а правою показав голограмам дулю:

— Ось тобі!

Штовхнув робота ліктем:

— Єгорре!

Робот згорнув дулю зі сріблястих пальців, показав голограмам:

— Ось Вам, государю Василю Миколайовичу.

Дві дулі, одна, сріблясто-строга, вгорі, друга, рожево-біла, рухома, знизу, надовго зависли в повітрі.

Петруша стомився перший і опустив руку.

— Молодець! — Він ляснув робота по задниці, випив, жбурнув чарку за спину. Робот миттю розвернувся, підняв її, сховав у себе.

— Це... — Петруша почухав голі безволосі груди. — Треба це...

Його запліли оченята-щілинки оглядали вітальню.

— Єгорре!

— Чого зволите?

— Це... — короткопалі ручки Петруші неспокійно засовались по грудях. — Я це...

— Чого зволите? — поглядав на нього робот.

— Як його... — напружено згадував ліліпут і раптом розмашисто сів на килим, упав на спину, проте звівся, струснув головою.

Балабончики задзвеніли. Робот дивився на хазяїна. Той мовчки дивився на робота, ворущачи пальцями рук і ніг.

-- Ти... хто? — спитав Петруша, ледь ворочаючи язиком.

— Я робот Єгорр, — відповів робот.

— І як... життя?

— Як собаці на перелазі.

— А ти... це... ну...

— Чого зволите?

— Ти... хто?

— Я робот Єгорр.

Петруша звів руку, ворущачи губами, потягнувсь був до роботи, та несподівано беркицьнувся навznak і затих. Робот під'їхав до нього ближче, став на коліна, повільно схилився, узяв Петрушу на руки, випрямився, встав. Поїхав у спальню. Петруша спав у нього на руках, роззявивши маленького ротика. Робот поклав його на розіслане ліжко, укрив ковдрою. Зняв з голови сплячого ліліпута ковпак, поїхав до вітальні. Заховав ковпак до платтяної шафи. Прибрав зі стола. Вимкнув голограми. Вимкнув світло. Під'їхав до стіни. Переключився на сплячий режим. І його сині очі згасли.

КАБАК

Кабак «Щаслива Московія» на розі Неглинної та Малого Кисільного, який належить єврею-вихресту Абраму Івановичу Мамоні, до восьмої години вечора вже переповнений найрізноманітнішою публікою.

Кого тут тільки не стрінеш! Земські *копчені* з опальної Трубної вулиці й прилеглих провулків, *мокрі* найманці з трудової біржі, цілувальники із заставних контор Самотеки, учні старших курсів ремісничого училища № 78, студенти архітектурного інституту, китайці з Троїцького ринку, відставні клоуни й акробати з цирку на Цвітному бульварі, актори-бухарики з театру Тіней, торговки з сусідніх крамниць, бульварні повії, *наутілуси*, кати, *дурники*, збитенники, калачники й просто п'яниці.

Неосяжна, задимлена, завжди пропахла горілчаним перегаром, пивом, в'яленою рибою й людськими випарами підвальна зала кабака строго поділена на станові й ділові зони: тут, приміром, біля розмальованої гострими віршиками й обліпленої *живими* картинками бетонної колони шумлять студенти з ремісничими, трішки далі «смокчуть пивце з причепом» циркові, під навісом із живородного світлого волокна вовтузяться балакучі

китайці, у кутку біля обшарпанного кондиціонера «закидають» горобинівку реготухи-торговки, які відстояли в крамницях свою зміну, поруч із ними випивають збитенники, калачники, рознощики дешевої їжі, у вузькому «тамбурі» пропускають по чарочці «журавлиники» перед виходом на бульвар яскраво нафарбовані повії, а в найдальшому закуткові, за чотирма столами, назавжди зсунутими й скріпленими (за дозволом самого Мамони) сталевими скобами, статечно сидять за склянкою «кривавої Маші» місцеві кати.

Катівський стіл у мамонівському кабаку особливий: ніхто, крім ката або помічника ката, не має права за ним сидіти. Відвідувачі це знають, і навіть по п'ятницях, коли кабак напхотом набитий, катівський стіл може стояти порожній і навіть найп'яніший збитенник зі своєю торгівкою з «Країни Муравії» не ризикне за ним примоститись.

Зараз за катівським столом сидить шестеро: кати Матвій Самопал-Трубников, Юзя Луб'янський, Шка Іванов та їхні помічники — Ванька, Соболь і Мишаня. Самопал-Трубников шмагає на Трубній площі, Юзя — на Луб'янській, Шка Іванов — далеченько звідси, на П'ятницькій. Найстаршим і найдосвідченішим серед них є Матвій. Шмагає він уже дев'ятий рік поспіль і перетнув, за його словами, відмітку в майже вісімдесят тисяч срак. Матвій ставний, має широкі плечі й бороду. А як вип'є пару склянок «Машеньки», то зразу ж починає вихвалитися.

— Кого я тільки не шмагав, — поважно басить він, посьорбуючи зі склянки. — Опальних князів Солодиліних, чотирьох генералів із генштабу, голову Розумної Палати, сестер-графинь Вороніних за розтління малолітнього князя Долгорукова, гударевого скотаря Миронова за злочинну байдужість до тва-

рин. Вважай, сто срак природжених дворян на рік батогом пригощаю.

Матвій серед усіх трьох катів найбільш *убивчий*, бо він батогом шмагає. До свого батога ставиться з пошаною, часто повторюючи улюблене прислів'я: «батіг не архангел, душу не вийме, але правду скаже». Юзя Луб'янський і Шка Іванов — кати *легкі*, вони государеве Слово і Діло на задницях підданих солоними різками карбують. Їхне улюблене прислів'я: «різка розум го-стрить, а дух бадьорить». Вони молодші за Матвія, тож люблять поглузувати з авторитетного ката.

— То що, Матюшо, не сліплять тобі очей сраки сіятельні? — питає Шка Іванов, а сам крізь круглі окуляри Юзі підморгує.

— Не бійсь, не засліпну. Зате руку, як ви, не вивихну. Махаю раз, та гаразд. Мій замах десятих ваших вартий.

— Та з тебе ж більше й спитають, і *задня* образа на тебе міцніша! — посміхається Юзя. — А ми що — помахали та й розійшлись. І народ простий на нас не сердиться. Це тобі не сраки природжених дворян шмагати!

— І нам, і сракам одне важить — аби пошвидше! — додає Соболь.

— Срака сраці не рівня, — не погоджується Матвій. — Часом сраку відшмагаєш — то ніби причастився.

— А часом — і плюнути шкода, — киває Шка Іванов. — Мало гідних срак зосталось, братці.

— Гідні срачки в жіночих гімназіях водяться, — хитро посміхається помічник ката Мишаня. — Гриці-гопці по дівочій попці! Відшмагаєш штук п'ять — аж душа помолодшає.

— Діло своє чесно робити треба, без користі, затамив? — повчає його Матвій.

— Чого ж не затямити! — лукаво посміхається Мишаня, роблячи пальцями «лапки».

— Без інтересу тільки в таборах шмагають, — заперечує Юзя. — Я не робот, щоб без любові діло государеве вершити. Тут треба і різки любити, і сраки. Тоді суперечності в душі не буде.

— Я свій батіг люблю, хто перечить? — погладжує бороду Матвій. — Але люблю невинно.

— Ми, Матюшо, теж різки невинно любимо, — розмірковує Юзя. — Серед нас садистів нема.

— Батіг і різка — це як альфа й омега, — додає Ванька.

— У батога своя метафізика, а в різки своя... — посьорбує зі склянки Шка Іванов.

Завалює до кабака звісний жебрак із Трубної площі — Микитка Глумний. Хреститься, кланяється:

— Здоров'я й благоденства всьому живому!

Знають його в «Щасливій Московії», люблять. Чує Микитка з усіх боків запрошення:

— Сідай з нами, діловий!

— Микитко, ковтни пивця циркового!

— Стрибай до мене, блохо!

Але в Микитки свій *манір*: по середях і п'ятницях він за столи не сідає, а тільки кабак обходить, картинки *живі* показуючи й трохи випиваючи, і — знову на Трубну.

— Сідай, випий, колодо припливна! — гучним голосом кличе його Матвій.

— Не велить Богородиця в день пісний розсиджуватись, — чвалає до них Микитка, оголяє розумну машинку, що в нього на брудних грудях висить, оживляє її. — Бачили, чим наша государиня ночами займається?

Видуває розумна світляну бульку: государиня в своїй опочивальні мазю блакитною намазується, обертається на блакитну лисицю, біжить на псарню кремлівську. А там псам віддається.

— Бачили, бачили, Микитко, — посміхається Шка Іванов. — Зліпи щось свіжіше.

— Свіжіше? Чули, в Кремлі красуня є — три пуди гівна на собі носить, як поклон кладе — півпуда відпаде, як павою походить — два нових виростає! Вгадайте, хто це?

— Невістка государева.

— Обох їх скоро Ілля-пророк за блядство блискавкою знищить! Спалить паскуд вогнем небесним!

— Не спалить, — позіхає Матвій. — Як їбалась государиня наша, так і буде їбатися.

— Тільки не з псами, а з гвардійцями, — киває Шка.

— Ти, Микитко, краще б щось про синую государевого зліпив. Давненько про нього глузливих звісток не було!

Підходить Микитка до стола, перекидає з ходу чарку горілки, занюхає рукавом:

— Син государя на гріх содомський хворіє.

— Ану ж бо, ану? — жвавішають кати.

— Та не з власної волі.

— Як же це так?

— Заразили його содомією вороги зовнішні держави Російської.

— І хто ж його заразив?

— Сербський посол Зоран Баранович.

— Вони ж із государем старі друзі, що ти мелеш? Разом на полювання їздять.

— Продався Баранович плутократії содомській заокеанській.

— І як же він його заразив?

— На другий день після Яблучного Спаса влаштував господар риболовлю на Плещеевому озері. А після риболовлі всі до лазні пішли. Там Баранович і підсипав синові государевому зілля до квасу. Син ото й запалився. А Баранович у нього й увійшов шляхом содомським.

— Проклав, так би мовити, потаємну стежинку! — посміхається Мишаня.

— Тепер плутократи по цій стежинці своїх агентів пускають. Раз на тиждень!

— А докази? — пригладжує бороду Матвій.

— Будуть! — лясає Микитка брудною рукою по своїй розумниці. — Гаразд, ніколи мені!

Відходить від стола катівського, іде до циркового. Тут на нього завжди чекають:

— Микитко, ковтни!

— Не гребуй, перекатний!

— Залийся, рідний!

Бере Микитка чарку від циркових, випиває, пиріжком закушує. І каже:

— На іподромі вчора в жокейській альтанці конюхова дружина трійню народила.

— І що?

— Та що... Усі троє — з конячими головами.

— О-ха-ха-ха!

Поки циркові регочуть, Микитка вже до студентів приковилась. Дають вони йому пива жигулівського. Сьорбає Микитка з кухля:

— Чули новину про мозкову глину? Зробили китайці таку, що не тільки для роботів згодиться, а й для людей!

— Годі тобі брехати, Микитко!

— Істину, істину глаголю! Пройшла ця глина таємні випробування в нас у Сибіру: закачали її шприцами мужикам у голови в селі Карпилівці, та дуже вже багато, не розраховали, словом.

— І що?

— Так ті мужики до ранку уложення государеві написали: «Як правильно облаштувати російське село».

— І що ж воно в тому уложенні?

— Написали, мов, кожному селянинові хуй сталевий приробити треба, щоб усі без перешкоди землю орати могли! Ось, самі помилуйтеся!

Показує Микитка свої картинки сороміцькі. Регочуть студенти, цокаються кухлями з Микиткою. А він не затримується — уже до китайців шкутильгає:

— Ваньшан хао¹, піднебесні!

Тут увалюється до кабака піддячий-бухар із Казначейської Палати, в якого відразу ж бас прорізався. Хреститься на всі чотири сторони, заводить:

Как во стольном городе,
Во Москве-столице
Три бездомных пса
Шли воды напиться
Во полуденный час.

¹ Вечір добрий (кит.).

Один белый пес,
Другой черный пес,
Третий красный пес.
На Москву-реку пришли,
Место тихое нашли
Во полуденный час.

Стал пить белый пес — побелела вода.
Стал пить черный пес — почернела вода.
Стал пить красный пес — покраснела вода.

Потряслась земля, солнце скрылося,
Место лобное развалилося.
Развалилося, разломилосся,
Алой кровушкой окропилося.
А с небес глас громовый послышался:
— Тот, кто был палачом, станет жертвою!¹

Плескають колишньому піддячому, дають йому випити, до себе кличуть, садовлять.

Із шумом та реготом залітають до кабака Танечка й Дунечка, нерозлучні квіткарки з Трубної. Тільки розпродають вони незабудки свої, так і тягне подружок на «журавлинку». Танечка

¹ Як у стольнім граді, / У Москві-столиці / Три бездомні пси / Йшли води напитися / Та й пополудні. / Один білий пес, / Другий чорний пес, / Третій червоний пес. / На Москву-ріку прийшли, / Місце тихе знайшли / Та й пополудні. / Став пес білий пити — вода побіліла. / Став пес чорний пити — вода почорніла. / Став червоний пити — вода закривавилась. / Задвигтіла земля, сонце сховалося, / Місце лобнее розвалилося. / Розвалилося, розламалося, / Кривцею червоною окропилося. / А з небес долинув голос громовий: / — Той, хто катом був, стане жертвою! (рос.)

статуарна, корпулентна, Дунечка вигиниста й звивиста. Завсідники до них одразу:

— Ярлик прохідний!

Розуміють Танечка з Дунечкою. Відкривають роти, язика свої роздвоєні показують, язиками вібрують. Плескають завсідники, посвистують, пропускають. Хтось із студентів ще й дотеп кидає:

— Ви нам нижні язички покажіть, верхні-то ми вже бачили!

З'являється цирковий килимний Володька Соловей. Підсідає до своїх, п'є, швидко хмеліючи, заводить стару розмову: коли вже його *опендалять*, тобто з цирку турнуть? Заходиться, плаче, виправдується:

— Я ж найкращий килимний! Найкра-а-а-ащій! Як вони можуть?!

Заспокоюють його циркові:

— Не бзди, Вово, не посміють!

— Посміють! Ще й як посмі-і-і-ють! — бекає Соловей, сльозу пускаючи.

Забігає до «Щасливої Московії» захеканий *наутілу* у світляному ватнику зі значком «Народ і Воля», підсідає до своїх, випиває залпом склянку *кувалди* та й каже:

— На Пушкінській знову *твердих* прийняли.

— Кого?

— Каспара, Касяна й Лимона.

— Усіх? Та ну?!

— Ось тобі й ну.

— По-підлому?

— Ні, по-чесному.

— У 45-й?

— Та куди ж іще!

— Знову заносити доведеться.

— Та вже ж доведеться. Скуби *бобрів*.

Когось зі студентів підпилих на вірш пробиває. Стає поет кучерявий із кухлем пива в руці на стілець, декламує:

Бледноликих юношей предплечья
Я целую ночи напролет.
Снятся мне любовные увечья,
На груди моей — твой белый мед.

Юноша, стремительно раздетый,
Застонал от боли... Что ж с того?
Снова будешь распят на кресте ты
Трепетного тела моего!¹

Плескають друзі студенту кучерявому, кладуть йому в кувальцю із пивом вишневого варення. Так уже заведено в московських студентів — пиво варенням присмачувати. Студентською мовою це називається «додати гарненького». До того ж, у кожного закладу — своя традиція додавання «гарненького»: університетські до пива малинове варення кладуть, політехніки — абрикосове, математики — агрусове, металознавці й верстатобудівники — яблучне, економісти — полуничне, нафтовики-газівники — слинове, дорожні будівельники — суничне.

¹ Блідолицих юнаків передпліччя / Я цілую з вечора до рана. / Сняться мені любовні рани, / На моїх грудях — твій білий мед. / Юнак, роздягнений стрімливо, / Застогнав від болю... Ну то й що? / Знов ти будеш на хресті розп'ятий / Трепетного тіла мого! (Рос.)

Хтось із ремісничих анекдот розкажує:

— Заходить отець Онуфрій до класу: «Отроки, скільки буде: два помножити на два?» Ваньок Залупін руку тягне. Отець Онуфрій: «Залупін!» Ваньок підводиться: «Панотче, два помножити на два буде двадцять шість». Отець Онуфрій: «Сідай, Залупін. Дуже погано. Два помножити на два буде чотири. Ну, в крайньому разі — п'ять, ну шість, ну вісім, ну дванадцять, урешті-решт. Та тільки ж не двадцять шість, дурню ти неотесаний!»

— Це в нас уже рік як із бородою! — дає йому по носу щигля студент-архітектор. — Послухай-но, земляче, новинку. Заходить отець Онуфрій до класу: «Отроки, питання: Бог сотворив людину заради праці чи заради насолоди?» Ваня Залупін руку тягне. Отець Онуфрій: «Залупін!» — «Заради праці, панотче». «Обґрунтуй!» — «Панотче, Бог дав людям десять пальців, але тільки один хер». — «Ну що ж, Залупін, відповів ти правильно, а от обґрунтував пре-пас-куд-но!»

— Ха-ха-ха!

Між двома фальшивими вікнами з *живими* російськими пейзажами (у лівому — зима, фурман на трійці їде, у правому — літо, берізки шелестять, дівки хоровод водять) за круглим столом сидять цілувальники з торговками, п'ють «горобинівку» й чай вприкуску з цукровим Кремлем. Сьогодні в цілувальника Андрія Петровича іменини — не шкода йому заради цього і синів цукровий Кремль зруйнувати:

— Пригощайтесь, товариші! У мене вдома ще два таких!

— Ай, спасибі, Андрію Петровичу! Уважив!

Задоволений цілувальник, лисина сяє, окуляри поблискують, вуса закручені стирчать. П'ють-гуляють разом з ним цілуваль-

ники Басаня, Горщик, Сергуня й Дімуля зі своїми діловими подружками. Хрумтить цукровий Кремль у них на зубах.

Мелькає-перекочується в диму тютюновому якийсь Пургенян, як кажуть, відомий надувальник щік і випускатель вітрів державних, б'ють одне одного воблою по лобах двійко *дуптиків*, Зюга й Жиря, шелестить картами крапленими відставний околodочний Гризло, цідять квасок із *газом* циркові: розгинач підків Медведко й *темний* фокусник Пу І Тін, регоче утробно *круглий* двірник Лужковець, сумно киває головою *солоденький* задумливий Гришка Вець.

Із криком-завиванням вбігає до кабака Парханівна, відома причинна московська. Товстопуза вона, кривонога, ніс картоплиною, засмальцьовані пасма над вуграстим чолом трясуться, на грудях ікона з Юрою Гагаріним сяє, на животі за поясом виблискує позолочений совок. Стає Парханівна посеред кабака, хреститься двома руками й кричить щосили:

— Шоста імперія!! Шоста імперія!!!

— Іди поїж! — заспокоюють її ремісничі.

У злобному закутку, де сидить *підкопчена* опричниками місцева земщина, крутиться сімейство балалаечників Мухалків. Шустрі це хлопці, спритні, веселити й гроші вичавлювати вміють. Подейкують, були колись блазнями кремлівськими, та потім їх звідти за щось *турнули*. Заспівач у них, на прізвисько Масляний Вус, і співає добре, і грає, і навприсядки ходить, та найголовніше — пісні в нього задушевні завжди й очі на мокрому місці. А народ наш і пісню, і сльозу поважає. От і зараз підкотив Масляний Вус до *підкопчених*: бренькнув балалайкою, притупнув, у долоні плеснув, підморгнув своїм бадьорим очкарикам. То вони й гримнули:

Мохнатый хам — в протестантский храм,
Крыса серая — в закрома,
А дворянская дочь — под опричных в ночь
По закону большого ума.

Так вперед, за опричной елдой кочевой
В терема, где дрожат голоса
И персты гла-а-а-адят с вожденной тоской
Багровеющие телеса-а-а-а!

И вверх по елде, настречу судьбе
Трепетным языком... Бог с тобой.
Так и надо вести, не страшась пути,
Если хочешь остаться живой!¹

Схвалює крамолу скривджена земщина, кидає Масляному
в шапку мідяки. А той зі сльозою бере:

— Спаси вас Бог, голубчики, спаси Бог, дорогі!

Але не до всіх такі добрі завсідники кабака мамонівського.

Ось прочиняються двері, заходить злобно-осадкуватий, не-
голений, червоноокий *затирка* майданний Левонтій. Хрипить:

— Здрастуйте, одначе!

— Пішов на хуй, одначе! — лунає у відповідь.

Скрегоче зубами Левонтій, зблискує оченятами червоними,
розвертається, іде геть. Не всіх, ой не всіх у «Щасливій Московії»
тепло зустрічають!

¹ Мохнатий хам — в протестантський храм, / Пацюк сірий — у засіки,
/ А дворянська донька — під опричних вночі / За законом великого розуму.
/ Так вперед за опричною кочовою ялдою / В терема, де тремтять голоси /
/ І персти гла-а-а-адять із жагучою тугою / Багровіючі тілеса-а-а-а-а! / І вго-
ру ялдою назустріч долі / Трепетним язиком... Бог з тобою. / Так і треба
вести, не страшитись путі, / Якщо хочеш лишитись живою! (Рос.)

А щойно проб'є північ *живий* годинник, з'являється і сам Мамона. Невисокий він, кругленький, бородатий, плішивий, косоокий, лукавий. Кланяється гостям, вітає, повільно обходить свій заклад, як завжди питає:

— Чи все доброчесно, гості мої любі?

— Усе доброчесно, Абраме Івановичу! — відповідають йому хором.

— Ніхто не буянить?

— Не допустимо, Абраме Івановичу!

— Ніхто нікого не кривдить?

— Не дозволимо, Абраме Івановичу!

Киває Мамона, мружачись лукаво, іде собі. А «Щаслива Московія» далі п'є, шумить і вирує до третьої години ночі. Щойно проб'є годинник 3.00, служки всіх розрахують, підуть, поступаючись місцем крутоплечим викидалам-інгушам. Ті електричними мітлами спровадять загулялу публіку до виходу.

І, як завжди, рівно о 3.12 двері «Щасливої Московії» зачиняються, щоб о 18.00 відчинитися знову: ласкаво просимо, гості дорогі!

ЧЕРГА

— **П**равославні, хто крайній?

— Мабуть, я, та за мною ще жіночка в синій шубі.

— Значить, я за нею?

— Значить, так. Ставай-но, добрий чоловіче, за мною.

— А ви стояти будете?

— Аякже!

— Я на хвильку відійти хотів, тільки на хвильку...

— Ти спершу її дочекайся, а вже потім іди собі з Богом, куди хочеш. А то підійдуть, відійдуть, а мені тут пояснюй. Так, дивись, і язика вивихнеш! Почекай. Вона казала, що швидко повернеться. За ріг пішла, мабуть, до крамниці.

— Добре, що ж тут удієш. Почекаю. А чи довго тут стоїте, папашо?

— З півгодини.

— А не знаєте, по скільки дають?

— Чорти його батька знають, прости Господи... Я й не питав. Агов, борода, не знаєш, по скільки дають?

— Сьогодні не знаю. Чув, що вчора по два в одні руки давали.

- По два?
- Ага. У четвер — по три, а вчора — по два.
- Малувато. Так і стояти сенсу нема...
- А ти, добрий чоловіче, займи дві черги. Селюки, ті часом і по три займають.
- По три?
- Авжеж. По три.
- Та це ж цілий день стояти доведеться!
- Та ти що! Швидко ж відпускають.
- Щось воно не віриться, папашо. Стовбичимо-стовбичимо, а з місця не зрушили.
- Та це ж ті, що відійшли, підвалюють. Того й стовбичимо... А ось і жіночка.
- Чи я за вами займала?
- Так точно, пані. Оцей молодий чоловік за вами.
- Так, я за вами.
- Прекрасно. Ми просунулись?
- Судячи з усього — не дуже.
- От цікаво, чи до другої купимо?
- Може, й купимо. А може, й ні.
- Я до обіду на службі відпросилась. Господи, що ж воно стільки люду набігло?
- Кремлівський бій, як же інакше.
- Угу...
- Тільки раз на рік такий подаруночок. Гарна у вас шуба.
- Спасибі.
- Я такі шуби в Москві бачив. Живородні, як правило, світ-лих кольорів? А ця — синя. Вельми незвично!
- Цю шубу мені в Москві купили.

- Я так і подумав. Ого, як вона сніг жере!
- Зголодніла в теплі, звісна річ.
- А що для таких ото синіх шуб смачніше — сніг чи дощ?
- Сніг, звичайно. Он, як тягнеться... ну, поїж, поїж, люба.
- Просто, я знаю, що живородні шуби й дощ дуже люблять.

Але такий колір...

— Моя сніг більше любить. А як наїсться, так одразу тепло стає. Коли сильний снігопад — мені аж спекотно.

— Так, гарна шуба. А хазяйка ще краща.

— Та буде вам.

— У вас очі точнісінько під колір хутра. Свої?

— Ні. Розчаровані?

— Аніскілочка. Скажіть, а чи не міг я вас бачити у В'ятці на Масляну?

— Ні. До В'ятки я їздила востаннє в грудні.

— Невже? У соборі праворуч не стояли? Біля «Параскеви П'ятниці»? Снігову фортецю не захищали?

— Ох і жартівник же ви! У нас тут своя снігова фортеця.

— Чого смієтесь? Я вас точно у В'ятці бачив.

— Ми на Масляну з чоловіком до тітки в Глазов їздили.

— У таку глухомань? Це ж навіщо?

— Свинини попоїсти. У тітки тридцять шість свиней.

— Хороша у вас тітка. На своєму тяглі?

— Ні, вони з дядьком не тяглові.

— Виходить, на оброці?

— Так. Це вигідніше.

— Аякже. Відрядним краще бути, ніж тягловим. Ну і як, попоїли ви там свинини?

— Ще й як. У тітки свині китайські, чжу-даліші, м'ясо марму-
рове, таке смачнюще. Я фунтів на дванадцять погладшала.

— Повнота вам личить.

— Ах, та що ви... Ну, ось, нібито рухаємось.

— А як там, у Чепці ще риба водиться?

— Не знаю. Про рибу не маю жодного уявлення.

— Виходить, ви у Глазові тільки свинину наминали?

— Ох, так! Обожаю запечену з часником.

— Окіст?

— Так! А тітка ще дуже любить свинячу ковбасу в пічці
на сковорідці з жиром нутряним запікати, та з картопелькою,
та з ріпкою...

— Благаю, не треба далі, бо я слиною стечу!

— Ну, ну, рушили... от чержища врешті-решт і заворуши-
лася.

— Як ви прийшли, то все швидше. Ви — синя муза цієї
черги.

— Ой, який ви жартівник. І як вас дружина терпить?

— Я нежонатий.

— Не може того бути.

— Ще й як може.

— Такий привабливий чоловік, і без дружини! Так не буває.

— Ми розлучились восени.

— Вас розлучили?

— Розлучили.

— Швидко?

— На три місяці розтяглося. Довелось підмазати.

— Ну, це звісна річ.

— Тепер оце вільні одне від одного.

- А діти у вас є?
— Донька з дружиною зосталася.
— Сумуєте, мабуть?
— Аякже. Донька — вона, як скалка в серці. Не вилазить.
— Знаєте... вибачте, як вас звати?
— Трохим Ілліч.
— Дуже приємно, а я — Віра Костянтинівна.
— Чудове ім'я. Вам дуже пасує.
— Так ось, Трохиме Іллічу, я вам скажу як на духу: я велика противниця розлучень.
— У моєї дружини полюбовник був.
— Це, ясне діло, великий гріх. Але Господь учить нас прощати гріхи ближньому. Ваша колишня дружина, вона покаялась?
— Покаялась. Їздила до Оптиної гріхи замолювати.
— А ви її покарали?
— Так. Я двічі водив її до відділка.
— Відшмагали її там?
— Так.
— І вам цього мало?
— Не в тому річ, Віро Костянтинівно.
— А в чому ж тоді?
— А в тому, що... дідусю, не треба штовхатися!
— А хто ж штовхається?
— Ти ж і штовхаєшся.
— Це там піднатисли.
— Відійди, Христа ради, і не штовхайся... Так ось, вельмишановна Віро Костянтинівно, річ у тому, що я дружині своїй після цього перестав вірити. А потім і сам закохався в одну жіночку.

Правда, нічого з того не вийшло. Але з дружиною я більше не в силах був спілкуватися.

— Ви стали зовсім чужі?

— Так.

— Відчуження — гріх.

— Знаю. Але спали ми після цього нарізно.

— А ваш духівник? Хіба він не допоміг вам врятувати родину?

— Панотець наш добрий безмірно. Наклав на дружину поклони, стояння на ядриці... Та здається мені, що дружину мою не дуже-то він і засуджував. Доброта ж бо його природна, а отже, безмежна, бо заквашена, зведена й облаштована на християнському добротолюбії. Він завжди каже: «Нема такого гріха, який би Господь не зміг простити».

— Істинно так.

— Коли дружина свій гріх в Оптиній Пустині замолила, виходить — уже й прощена?

— Прощена.

— А от я їй простити не зміг.

— Це вже ваш гріх.

— Мій, мій. Але простити не можу.

— Знаєте, Трохиме Іллічу, мені здається, ви просто вашу дружину мало шмагали.

— Я не любитель биття.

— Вам не треба було вести дружину до відділка й класти під чужі різки, а самому її відшмагати, та як слід. Мій чоловік ніколи не водить мене до відділка.

— І часто він вас шмагає?

— Раз на тиждень. По суботах.

— Часто. І є за що?

— Ну... знаєте... гріх завжди знайдеться. Але між нами кажучи — є за що.

— Ха-ха-ха! Ви такі відверті!

— Адже гріх солодкий, як кажуть. Я жінка слабка, а нечистий вправний у сітях своїх.

— Ясна річ. Не согрішиш — не покаєшся.

— Свята правда!

— Та все ж, чесно кажучи, раз на тиждень... це вже якось... надто часто!

— Нічого, я звикла.

— А тіло ваше, вибачте, теж звикло?

— Мене пробити не просто. Та й зіллячко гарне є. Мазі.

— І ви не тримаєте зла на чоловіка?

— Та що ви! Б'є — значить любить. Зрештою — він же не б'ється, як п'яний, а різкою шмагає, як і велить «Домострой». Маму мою аж заavidки беруть: в їхні часи темні не заведено було дружин шмагати, бо Росія безбожною була. Мама каже: «Якби мене твій батько покійний шмагав по суботах, ми б тепер у триповерховому будинку жили».

— Та ні, я не проти биття по суті, але все слід робити осмислено...

— Усе слід робити, як заведено, Трохиме Іллічу. Наше діло жіноче — чоловікові коритися. Чоловік у мене статечний, поважний. Домовитий. І шмагає так само — без поспіху, правильно.

— Угу... спантеличили ви мене, Віро Костянтинівно.

— Це ж чим? Тим, що чоловік коханий мене до ката у відділок не водить? Це ви мене спантеличили. Ой, як швидко ми просуваємось! Ну, нарешті! Так, дивись, я й до обіду встигну.

— Встигнемо, з вами скрізь встигнемо. Ух, яке гладеньке хутро... Усе ж таки живородні шуби — це щось особливе.

— Подобається? Погладьте її, їй теж приємно.

— Ніжна...

— Ви їй теж сподобались.

— Знаєте, у мене таке відчуття, ніби ми з вами давні друзі.

— Он як?

— Ні, не смійтесь.

— Я не з вас. Мені просто добре.

— Правда, я вас десь бачив. Де ви служите?

— В «Добрині».

— Ви творець?

— Ні, перетворювач.

— По розумних?

— По них, рідненьких.

— Ніколи б не подумав, що така красуня займається розумницями.

— А ви гадали, що я якась там домогосподарка? Ні, я з рогами возькатись не люблю.

— А хто ж у вас удома біля пічки стоїть?

— Мама стоїть, дві бабці та кухарка. А по вихідних і наволоч допомагає.

— Добре, коли рідня жива.

— А у вас уже ні?

— Батько в Абхазії загинув від грузинської кулі, як я ще хлопчиком був. А мама з китайцем утекла.

— І вас покинула?

— Ну, десь так. Я в бабусі виростав.

— Бабуся, мабуть, вам потурала?

- Не без того. Але й покарати могла. Важка в неї була рука.
- Сирота ви горопашний.
- Я веселий.
- Уже помітила.
- Віро Костянтинівно, ми вже біля мети. Дев'ять чоловік перед нами лишилось! Он як із вами все швидко крутиться!
- Скажіть на милість, ви кремлівський бій для донечки купуєте?
- А для кого ж іще? А ви?
- Моїм.
- У вас...
- Трійко.
- Чудово! Мабуть, заможний у вас чоловік. Та й по шубі видно.
- Так, не бідуюмо, слава Тобі, Господи. Чоловік мій купець.
- Чим торгує?
- Узимку — сяйвом, а влітку — самокатами.
- Діло прибуткове.
- Не жаліємось. А ви ж бо чим хліб насущний заробляєте?
- Ніколи не вгадаєте.
- Здається мені, що ви державний, не діловий.
- Не те й не інше.
- Тоді церковний?
- Теж ні.
- Відкупник?
- Ні.
- Тягловий?
- Ого, куди вас понесло...
- Ну, невже захребетник?

- Поганой ви про мене думки.
- Приписний?
- От тобі й на! Красно дякую!
- Найманець?
- Я чоловік мирний.
- Тимчасовозобов'язаний?
- Хай Бог милує.
- З вами з глузду з'їдеш... палений?
- Поки ще ні.
- А хто ж ви тоді?
- Я знахар.
- Ой, як чудово! Ви приворожуєте?
- І це також. Але, здається мені, що це ви мене сьогодні приворожили, а не я вас. І ваші чари сильніші за мої.
- Ви надомний чи прихожий?
- Швидше — прихожий.
- І давно вже?
- З дитинства. У мене і бабуся, і матуся знахарювали.
- То це вони вам передали?
- Саме так. Бабуся передала.
- Скажіть... ой, знов штовхаються... та що ж це таке... гляньте, отой он без черги лізе!
- Гей ти, пліш водяна, куди преш?
- Штурхоніть його, штурхоніть! Православні, не пускайте оцих!
- Ми тутечки стояли!
- Та не стояло тебе тут, мурло!
- Ану, не займай!
- Я тобі дам — не займай! Вали звідси!

- Господи! Ще пруть! Їх тут зроду-віку не було!
- Ану, посунься!
- Я тобі посунусь! Ось, бач?!
- У мене стукалка більша за твою буде! О!
- Ану...
- Я тобі...
- Ах ти ж, гнида...
- Агов, агов, годі вам!
- Чоловіки, чого витріщились?!
- Це сране село пре! Не пускайте їх!!
- Солоденького їм закортіло! Дрантя!
- Пі-ш-ш-ішов!
- Я тобі дам! Я тобі...
- Пішов! Пішов!
- Ах ти ж, залупа... та я тобі...
- Зара хребет переїбу!
- Заїбешся, сволото земська!
- Срань оброчна... ну... ну... ось тобі!
- Я тобі... я тобі...
- На, гад!
- Ах ти ж, йобаний...
- Чоловіки! Чоловіки!!
- Православні, припиніть!
- Відійдіть, Христа ради!
- Продавець, не відпускай! Тут мордобій!
- Вони матом криють! Натисніть околочного!
- Не пускайте їх!
- Я тебе... сволото...
- Ану...

- А отак, га? А отак?! А отак?
- Випихайте їх із черги! Випихайте к свиням!!
- А... ось! Ну? О... ну? Ще? Іди, іди сюди!
- Я тобі... я тобі...
- Куди... гадина... ку-ди... ку-ди! Ку-ди!
- Рятуйте!!!
- Нікому не відпускайте! Зупиніть продаж!
- Ич які гади?!
- Он околodочний іде!
- Заарештуйте їх!
- Бляді!
- Вони матом крили!
- ПЕРМ'ЯКИ, НЕ ГАЛАСУВАТИ! НЕ ШТОВХАТИСЬ!
СТІЙТЕ, ЯК СЛІД!
- Відженіть їх!
- Оці ось лізуть!
- Вони матом крили! Я записала! Околodочний, я все переписала!
- ПЕРМ'ЯКИ, НЕ ГАЛАСУВАТИ! ЗАДИРАК ЗАБЕРЕМО
ДО ВІДДІЛКА!
- Рухайтесь, пані, не ловіть гав!
- Я ж за вами, чого ви?
- Ні, я там стояв... агов, пусти-но...
- Станьте в чергу, православні!
- А де?... А ось...
- Околodочний, можна доповісти? Вони матом крили!
- ПЕРМ'ЯКИ, ЗБЕРІГАЙТЕ ПОРЯДОК!
- Віро Костянтинівно!
- Ой, мене від вас відтерли!
- Ходіть сюди! Пропусти, борода!

— Ой, лишенько!
— Шуба ціла?
— Ціла, рідненька!
— А ви самі?
— І я ціла!
— Слава Богу. Ходіть, ходіть уперед! А ви відійдіть! Ви — за нами!

— Так, мені все, що можна.
— Лишились самі стіни.
— А вежі?
— Вежевий бій розпродано.
— Як же це так?
— Самі стіни, жіночко. Берете?
— Чого ж я тут стояла... чому не сказали?!
— Стіни берете, чи ні? Якщо ні — проходьте, не затримуйте інших.

— Свинство яке!
— Віро Костянтинівно, беріть стіни, беріть!
— Так, але ж...
— Пані, або беріть, або йдіть звідси з Богом!
— Не затримуйте, православні!
— Ну, давайте стіни...
— Тільки по дві упаковки в руки.
— Боже ж мій! Це грабунок!
— Дайте їй хоч три!
— Не маю права. Із вас чотири рублі сріблом або полтиник золотом.

— Яке неподобство! Ради чого я стояла?!
— І мені давайте. У мене червінець.
— Так... візьміть здачу.

— Я ОСЬ ТОБІ ПРОЛІЗУ! Я ОСЬ ТОБІ ПРОЛІЗУ! АНУ —
ВСІМ ВІДІЙТИ ВІД ЧЕРГИ!

— Вони матом крили!

— Ходімо звідси.

— Тут не пролізеш...

— Дозвольте.

— Спасибі вам... Господи, яке хамство!

— ВІДІЙТИ ВІД ЧЕРГИ! БАБУСЮ, ДАВАЙТЕ ВАШ ДО-
НОС!

— На, синку!

— Ходімо тут...

— Хамство, хамство!

— Не засмучуйтесь.

— Ні, ну вони ж позавчора самі в бульці казали: кремлів-
ський бій, вежі й стіни, можна вибрати, ціни різні! А тут — на
тобі, самі тільки стіни! І ті по два рублі!

— Вежі, ясна річ, по своїх розібрали.

— Які ж усе-таки хама! Давайце на них донесемо?

— Тільки час змарнуємо.

— У мене троє дітей! Що ж мені — упаковку рвати?!

— Розірвіть та й поділіть.

— Але ж вона така гарна! І шматочки правильної форми! Два
шматки всього! Ламати?!

— Поламайте. Або, ні. Ось що: дорога Віро Костянтинів-
но, прийміть від мене цей пакуночок на знак нашого з вами
знайомства.

— Та що ви! Це неможливо.

— Без слів! У мене одна донька. Вистачить і однієї упа-
ковки.

- Та ні ж бо...
- Усе. Вона ваша.
- Тоді я вам два рублі віддам.
- Ні в якому разі!
- Але я не можу отак просто взяти, Трохиме Іллічу!
- Я вже про це забув.
- А я — ні! Я тепер ваша боржниця.
- Гаразд. Коли боржниця, то пообіцяйте, що я зможу запросити вас на чашку чаю.
- Прямо зараз я не можу, мені на службу треба.
- А ввечері?
- Увечері... так. Але після восьмої.
- От і чудово! Ви де живете?
- Он там, біля рибного ринку.
- Так близько! Ви — центрова перм'ячка.
- Так!
- Отже, заїхати за вами?
- Хай Бог милує! У мене чоловік ревнивий.
- Тоді пропоную зустрітися в «Кексі».
- Приємна місцинка.
- О котрій годині вам краще?
- Ну... чверть на дев'яту.
- Чудово!
- Не забудете?
- Та що ви, я ж вам винна!
- Що винен — оддати повинен!
- Свята правда! Ой... уже друга година! Усе, біжу! До вечора, Трохиме Іллічу!
- До вечора, Віро Костянтинівно!

ЛИСТ

Здрастуй, люба, мила серцю й безконечно дорога моя сестро Софіє Борисівно!

Пише тобі єдинокровна сестра твоя Парасковія Борисівна.

Шість років минуло відтоді, як ти покинула нас, люба моя, як випурхнула пташкою з гнізда сімейного, шість років уже, як матінка, і Ванюша-братик, і я, горопашні, живемо без сонячної посмішки твоєї, без голоска твого, на дзвіночок валдайський схожого, без доброго, чуйного, правдолюбного й вічнорадісного серця твого, без душеньки твоєї ніжної, чистої й богобоязливої, без сестринської й дочірньої турботи твоєї й молитви. Моли-мось без тебе шостий рік уранці й увечері, ходимо до церкви нашої без тебе, причащаємося без тебе, сповідаємося панотцеві Юрію без тебе, говіємо й розговляємося без тебе, святкуємо світлі празники без тебе, люба Сонечко, але й за тебе молимося всім сімейством, палко молилось за тебе, за любов Сонечку-пташечку, за горлицю нашу сизокрилу, що в краях далеких перебуває, а я сама молюся за тебе вночі, щоразу, коли спати збираюся, коли лежу-ніжуся в ліжечку своєму, лежу та й думаю про Сонечку мою рідну, та й читаю три молитви: «Богородице, Діво, радуйся»,

«Хто живе під покровом Всевишнього» і «За тих, хто в дорозі». Бо ми з матусею й татусем віримо, що вам із Цзо в Хабаровську далекому остогидне, та й повернетесь ви сюди, до рідного Ізварина.

Люба моя сестрице! Не думала, не гадала я, що жити без тебе, сестриці моєї, буде так тяжко й важко, що життя моє стане тепер зовсім інакшим, самостійним і зосередженим. Не те, щоб зовсім самостійним, та от ніби взяли мене, дівчину Парасковію, та й вкинули у вир під назвою Життя, а дівчинка Парасковія з Підмосков'я плавати в цьому вирі звикла лиш зі своєю сестричкою любою, за руку її тримаючи, їй допомагаючи та й собі пособляючи, а сама-одна дівчина Парасковія плавати хоч і вчилася, та поки ще не пробувала, і оце попливла, попливла, попливла, наче трісочка березова, нібито й не тоне поки що, та лячно, Сонечко, адже страх — він, як вовк той сірий, завжди з лісу зирк на тебе, зирк, зирк, та й не відпускає, і плисти-то пливе Парасковія з Підмосков'я по морю-океану на ймення Життя, але хоч і пливе одна вже сьомий рік, проте пливти їй усе ж таки самій в океані цьому лячно, ото, сестрице рідна, такі справи!

Завжди, Сонечко, ми з тобою разом були — і коли в утробі матінки нашої лежали-вилежувались, і коли потому щасливо на світ Божий з'явилися, лежали в люльці пліч-о-пліч, і коли в купільницю покійний отець Сопрон нас занурював, хрестячи у віру Христову, і коли перше причастя приймали з рук його з ложечки срібної, і коли росли-підростали в домі матінки й батечка, і коли гралися в саду нашому, на городі на траві-мураві під яблунями квітучими та під вишеньками, та біля агрусу улюбленого, із якого матінка таке смачне вареннячко варить, і коли до школи пішли, і коли разом за партами сиділи, коли арифметику вчили,

коли розумну машину опановували, коли бігали наввипередки, коли у дванадцять паличок гралися, коли квіти збирали, метеликів і листя, коли вишивали на подушечках птахів небесних, коли радували батечка з матінкою своїми успіхами шкільними. Разом ми з тобою, Сонюшко, і після школи були, коли її закінчили, коли стали панночками на виданні, коли шили придане, коли ходили на танці, коли разом женишків чекали, дочекатися не могли. А потім підстрелив тебе, першу, лебідку білу, в серце добрий молодець Цзо Ге, підхопив під білі рученьки та й відвіз до себе за тридев'ять земель, до далекого Хабаровська. І лишилася сестриця твоя Парасковія з Підмосков'я сама-самісінька. Он воно як!

Ти в нас найвродливіша, хоч ми й близнючки. Тебе першою і підстрелили в серце стрілою любовною. І слава Богу, Сонюшко! Я за тебе така рада, що серденько моє сестринське розпускається й квітне червоною квіткою Любові Сестринської.

Сонь, не гнівайся, що я розписую все так чуттево. То я навмисне, по-книжному. Я ж на папері пишу! А мені моя розумна допомагає. Ти ж знаєш, я люблю по-чужинському писати. Так красивіше й сердечніше виходить. Сама ж бо тільки й можу, що здрастуйте та прощайте. І роблю я це, Сонь, задля того, щоб тобі там частіше через мене гикалось, а то ти там плаваєш, як сир у маслі, ніжишся із красенем Цзо на простирадлі китайському, милуєшся, солодку свининку в ананасах їси, п'єш сливове винце наше улюблене та й геть про все на світі забула. А Парасковія ридма ридає в нашу стару подушку з птахами-синицями, реве білугою білою.

Жартую!

Не реву я.

Усе в нас благополучно, сестричко, все по-купецькому: вітчим торгує, матінка по хазяйству порається, Ванько до школи своєї церковнопарафіяльної бігає, Тризорка дзявкає, а я байдики б'ю. Ходжу до Пономарьових, до Абрамових, до Раїски Мільман та до дурника Озерова. Нічого поки що зі мною яскравого не трапилось, нічого неймовірного не сталося. Віра й Надя Пономарьови так і валандаються з китайськими військовими, Маша Абрамова збирається до Жіночої Вищої школи вступати, Раїса часто хворіє, щось у неї з підшлунковою залозою, а що саме, лікарі точно сказати не можуть. Озеров, той узагалі з глузду з'їхав — ходить скрізь із розумною машиною, робить «подарунки», дуріє так, що аж лячно: приперся до нашої сонцевської школи на річницю випуску, з'їв щось для хоробрості, запросив десятикласницю, став з нею танцювати, а розумна в нього, як завжди, під сорочкою до грудей приклеєна, ото танцює він і танцює, а потім як став бульки різнобарвні з начинкою пускати — мавпи, лісовики, барабашки. Десятикласниця як закричить. Тож і вивели його під руки як галабурдника й бешкетника. Бо не маленький уже — тридцять два роки бовдуру, а в голові, як і раніше, вітер гуде. От уяли, на Стрітєння вони з Рудаковим і Ашкіянцем у півній біля станції набралися та й підмовили якихось майстрових їхати сонцевських в'єтнамців лупцювати. То ті їх так нунчаками зустріли, що Ашкіянцю голову в двох місцях пробили, а Рудакову вухо порвали.

Отаке-то в нас, Сонечко, життя-буття. І биття!

Із домобудівельних новин є тільки одна: добудували, нарешті, другу терасу. Вийшла широка, простора, хоч бери та танцюй. Тепер будемо влітку на маленькій терасці снідати, а з гостями обідати на великій. Матінка обсадила її бузком, жасмином, а під

стовпи дикий виноградець приткнула. Красиво буде! Коли ви із Цзо приїдете, будете на новій терасі в бузку цілуватися!

А взагалі, між нами, дівчатками, кажучи, срака ти мокра. Листа сестричці рідній написати — то для тебе прямо не знаю що, проблема велика! Частіше, ніж раз на місяць, і не зберешся, не сподобишся. Та коли й пишеш, ніби панщину відбуваєш: здрастуй, Парасковіє, бувай, Парасковіє, — і привіт! Що з тобою сталося — ніяк не доберу. Перші три роки хоч писала докладно, розповідала все-все. А тепер — здрастуй та прощавай. Дивно це, сестричко. Не по-сімейному. Раніше ж бо жодних таємниць між нами не було, усе одна одній розповідали, нічого під замком не тримали, — і що на серці, і що в голові, і що на душі, жодних тобі секретів, нічого не приховували, та й приховувати нічого було, а якщо й було, то ми не приховували, а по-сестринському, по-рідному, від інших у таємниці тримали, а між собою все одна одній розповідали. А тепер ти он як себе поставила — здрастуй і прощавай, сестричко рідна Парасковіє. Чи ж так кохання тебе поглинуло, що родинним почуттям вже й місця в серці нема? Чи ж марнота сімейна так у полон взяла, що руки до клави не дотягуються? Якщо друге, тоді ти тричі мокра срака. А якщо перше... Ні, Сонь, ти зрозумій, я в твоє солодке життя з ананасами лізти не збираюсь, я дівка недурна, розумію — справи сімейні, відособлені, бо ж писано раз і назавжди для всіх молодят: «та й приліпиться дружина до чоловіка». Закон — він і є закон. «Життя сімейне — таємниця двох», — як отець Юрій на весіллях завжди каже, коли п'є за молодят. Є у вас свої таємниці, це ясна річ, у кого ж їх нема? Є — то й слава Богу. Он Машці Абрамовій сестра розповіла, що чоловік її до содомського гріха схилив, і таке буває. Я ж тебе не розпитую про ваші таємниці, та й него-

же мені про них знати, бо в кожній родині вони свої. А, може, й немає у вас таємниць ніяких, тоді теж — слава Богу. Не в тому річ, Соню. Я ж не таємниць від тебе чекаю, не подробиць життя молодого, а простої розмови щиросердної, сестринської, доброї, теплої, аби все було так, як серцю й душі завгодно, ну, як раніше. Аби сестра моя, у Хабаровськ косоокий завезена, бодай серцем близьенько була. Мені більше й не треба нічого! Чого ж мені ще хотіти, — ти заміж вийшла, випурхнула, сестро моя рідна, вийшла і по любові, і за наміром, і за обставинами, і все дуже добре склалося, і слава Богу, і згода вам та любов, і я рада за вас і молюся за вас сильно-пресильно, щоб ви навіки з'єдналися й ніколи не розлучалися, щоб діточки у вас, нарешті, з'явилися, думаю про вас завжди тільки хороше, уявні привіти посилаю, люблю вас на відстані. Але як же так ти сестру геть забула? Погано це, Сонечко. І не по-християнськи.

Ну, та Бог тобі суддя. Гадаю, минеться в тебе запаморочення любовне, натішишся, намилиєшся, та й напишеш сестричці все як є, від серця до серця. Бо ж за шість років можна вже і охолонути, і заспокоїтись, чи не так? Охолонь пошвидше, Сонечко, то, може, і про мене згадаєш. Або ж згадаєш веселе щось, як ми з тобою весело поживали, лиха не знали. Адже є що згадати, Сонюшко, правда? Пригадуєш, як смішинка в рот *малинова* потрапила, і ми тоді ледь не втопилися в Пахрі на Спас Яблучний? І як ти потім то плакала, то реготала, то травою в мене кидала? А як так реготала, що аж у трусики надзюррила! А як ми з ветрольотом Сашка Мамулова обдурили, як він пішов увечері до Бориса Микитовича з доносом, а той його вигнав? А пам'ятаєш Вовченка: «Дівчатка, у вас у кожному вусі по мусі»? А торт із сіллю? Пригадуєш, як Марфа розлютилася? У неї аж ніс спітнів! Пам'ятаєш, як

в історички-гадини на горосі стояли? «Іван Калита — це вам не кокоу-келе!»¹ Пам'ятаєш доброго нашого Петра Христофоровича, що Закон Божий читав? Він так і вчителює досі, нікуди не дівся, бобир нежонатий і безсімейний. А ляльок наших пам'ятаєш? Катеринка ще жива, ще станцювати «бариню» може, розмовляє. А Мальвінка дуба врізала, — щось із мозковою глиною. Тільки очі розплющує й посміхається. А раніше було, пригадуєш, як вона, після чаю: «Се-Се, хао ч-ш-ш-ш-і-і»²! Словом, Сонечко, лежать вони тепер обидві в комоді бабусиному, Мальвінка з Катеринкою, сплять собі в нафталінчику й бачать про нас із тобою сни кольорові.

Ой, Сонь, оце листа цього пишучи, ось що згадала я несподівано: як ми з тобою на новий Кремль дивитись їздили! І знаєш, чому я згадала? Ось чому! Я по Клаві Петрівні тут стукаю, а сама цукрову стіну кремлівську досмоктую! На Різдво Ванько наш із Серьожею Воронцовим та Микиткою Бачею до Москви на Красну площу їздили. І привезли по цукровому Кремлю. Башточки матуся до Великодня вирішила приховати, щоб паску ними прикрасити, а стіни поламала й до цукорниці поклала. Тож тепер ми замість цукру до чаю кремлівські стіни кладемо! Ото воно й згадалося раптом. Забула я про те зовсім, а тепер оце враз згадалося! Яскраво якоесь згадалося, прямо як у кіно! Ти винна, а хто ж іще! Змусила! Чи сама ж то ти пам'ятаєш? Пригадуєш? Нам тоді по дванадцять виповнилось, батечко покійний вранці новину сповістив: за наказом государевим Кремль уночі в біле перефарбували. У суботу це сталося, коли пам'ять не зраджує. А в неді-

¹ Кока-кола (кит.).

² Дякую, смачно (кит.).

лю ми вже й до Москви поїхали. І пригадуєш, як ти в метро на долівці морозиво розчавлене побачила та й сказала: «Москвичі кинули». А я тоді не втямила, до чого тут москвичі? А потім ми в юрбу потрапили і йшли, йшли собі по метро гусячими крочками, і навіть лячно зробилося — а раптом ніколи звідси не вийдемо? Зроду-віку такої юрби не бачила. І я в батечка покійного спитала: «А чи завжди оце в метро таклюдно?» А він і каже: це, мовляв, через те, що не нам одним на новий Кремль поглянути кортить. Вийшли ми ото врешті-решт із метро «Третьяковська», а там ще більша юрба, і всі пруть, пруть, батечко нас за руки тримає, а ми до нього тулимося. Вибрались на набережну. І тут ми з тобою білий Кремль і побачили, пригадуєш? Стояв він на другому березі Москви-ріки. Білий-білісінький! Народ навколо галасує, ойкає, батечко хреститься та Кремлю поклони кладе. Аж раптом сонце з-за хмари як вийде, як бризне промінням своїм на Кремль білокамінний, той як засяє, що аж очам боляче стало! Дуже добре все пам'ятаю. І тобі теж на Кремль дивитись боляче стало, ти й кажеш: «Треба було сонцезахисні окуляри взяти». А батечко кепкував з тебе й казав: «Донечко, на красу в сонцезахисних окулярах не дивляться». А потім я якось придивилась, придивилась до цього Кремля, і так у мене в голові все засяло, ніби світло нетварне, що про нього наш панотець так любить розказувати. Усе так і сяє, так і співає в голові, а дивитись на Кремль дедалі дужче й дужче хочеться. І оченятам не боляче зовсім. І дивлюся я, дивлюся, дивлюся, а він білий-білісінький, і колір цей білий аж очі висмоктує, сяє на сонці, а в голові прямо ангели співають, то так мені солодко стало, так любо, а небо блакитне, хмари розступилися, сонце пече, Кремль сяє, очі висмоктує, я про все забула і дивлюся, дивлюсь, дивлюсь, і так

солодко дивитись на Кремль білокамінний, що й поворухнутись не можу, не хочу поворухнутись, рукою за батька тримаюся, а сама всім серцем хочу, щоб і батько не ворушився і не казав нічого, і щоб ти мене не смикала, і щоб люди всі стояли, як стовпи, щоб тільки дивитися й дивитися й дивитися й дивитися й дивитися, і щоб усе так спинилось, а я б усе стояла і дивилася, тільки б очі не заплащились, не стомилися, а очі в мене і не сльозилися зовсім, і не втомилися, а просто розширилися і дивилися, дивилися, дивилися, як наче й робити більше нічого не треба, а треба лиш дивитись, дивитись, дивитись і стояти, дивитись на Кремль і стояти смирно, стояти добре й правильно, щоб не злякати нічого й не потривожити. А тільки дивитися на білий Кремль наш, дивитися широко розплющеними очима, щоб він стояв спокійно й нікуди не дівався, не зникав, а просто стояв на своєму головному місці назавжди, на віки вічні, на місці головного й великого діла, доброго діла, на яке всі пішли, усі сподобилися, усі зібралися, щоб зробити все правильно, гарно, щоб бути всім разом, усім миром усе вирішити й виправити назавжди, на віки вічні, аби тільки ніхто не завадив, аби тільки Кремль білий стояв на своєму головному місці і можна було дивитись на нього правильно, дивитися очима широко розплющеними та так, щоб душа трепетала, щоб сяяла душа, золотом світла сяяла, світла великого, кремлівського, світла, від якого всім добре, всім буде добре і так добре, що нічого більше й не треба, не треба нічого іншого, а просто дивися й радій, веселись душею своєю, пий очима Кремль білий, їж очима Кремль білий, і більше нічого не треба, а всі люди правильні будуть теж стояти поруч з тобою, правильно стояти, чесно стояти і радіти, стояти з очима розплющеними, гарними очима, а в тих очах у всіх буде свій

Кремль тисячі мільйони Кремлів білих в очах правильних людей які вміють правильно славити й усе робити правильно й добре й уміють старанно дивитись на білий Кремль наш рідний і святий а іншого не треба і тільки б стояв він на місці своєму й нічого б йому не заважало а дивитися слід тихо і спокійно щоб не злякати й не зруйнувати не напружуючи очей а просто щоб очі спокійні дивилися дивилися дивилися й усе спокійно буде й добре й усім буде добре й усі люди будуть щасливі на віки вічні якщо тільки навчаться правильно дивитися на Кремль білий і нічого іншого не треба недобре все інше а лиш дивитися й дивитися дивитися й дивитися і щоб очі ні в кого не заплющувались очі в усіх мають бути розплющені і гарно правильно розплющені так що в них все було б добре і Кремль білий стояв би в очах у всіх і в кожній чесної людини щоб душенька зайшлася від радості й щоб захват і правильний зір а люди щоб стояли смиренно спокійно й не во-рушилися зовсім щоб усе було дуже добре а сонце тільки не сідало й сяяло й Кремль сяяв і засяяв у кожному оці й у кожному оченькові по білому Кремлю щоб сяяло й сяяло та так сяяло щоб люди стали все розуміти й сприймати так сприймати й так знати щоб не було питань у людей і всі люди зрозуміли б що щастя прийшло й ніколи не піде тільки треба дивитися й дивитися на Кремль і нічого не буде поганого нічого не буде таємного а все буде добре і явне все засяє світлом білим і буде всім там добре а ми будемо стояти юрбою несмілою і будемо робити все добре а Кремль великий нам сяє і ми всі геть щасливі коли все добре буває і білий Кремль і білий день коли прийшли рідні люди дивитися на білий вічний Кремль тоді все добре так буде що всі ми будемо бачити Кремль і будуть усі очі розплющені і люди будуть бачити все коли обступлять діловито і буде всім нам добре

НА ЗАВОДІ

Майстер цеху упаковки Афанасій Носов почув сигнал обідньої перерви в кімнаті для куріння.

— Так... — пробурмотів він, швидко затягнувся щойно закуреною сигаретою «Батьківщина» й тицьнув її у велику металеву, наповнену піском і недопалками чашу на високому триніжку.

У курилці стояло ще трійко заводських: наладник Петров, випусковий Добренко й майстер ливарного цеху Косоротов.

— Що, проголодався, Єгоричу? — посміхнувсь Косоротов.

— Голод — не тітка... — смачно сплюнув у пісок Носов.

— І не дядько! — вишкірився косоокий, великовухий Петров. Носов вийшов з курилки.

Пройшовши світлим коридором, повернув за ріг, спустився сходами, став на ребристу стрічку рухомої підлоги.

— Швидко! — скомандував він, і підлога поїхала з максимальною швидкістю.

На стінах висіли *живі* плакати з усміхненими робітниками й робітницями, які робили свою справу.

Підлога довезла Носова до цеху. Він зійшов зі стрічки, роззираючись. У величезному світлому просторі цеху, серед нагро-

маджених і зібраних у куби золотавих упаковок маячили шість робітниць у блакитному.

— Шість, тринадцять, вісім, півсотні. Зупинити подачу! — голосно скомандував Носов, і всі шість пакувальних конвеєрів спинилися.

Носов рушив широким проходом.

Відключаючись, запищали пакувальні лапи; дівчата відтягнули в них затвори й повісили лапи на зелені станини.

— Афанасію Єгоровичу, стрічечки знову кінчаються! — крикнула Титова.

— Вирішимо! — Носов ішов проходом, роззираючись.

— Єгоричу, у мене шнир¹ зупинився! — зі сміхом крикнула літня Максакова. — Підгодувати б його!

Носов на ходу зв'язався із наладником шнирів:

— Віть, ти після обіду зайти до нас. Тут спинився.

— Підніmemo, — відповів, жуючи, наладник.

Робітниця цеху вийшла в прохід. Носов підійшов до них:

— Сьогодні дуже не поспішайте: перший цех стоїть.

— А що сталося? — зняла білі рукавички Долгих.

— Мабуть, розумну знову коротить.

— Отакої! — здивувалась простодушна Мізіна.

— Обідайте не поспішаючи, — нервово позіхнув Носов.

— Благодійник! — посміхнулась Максакова, оголюючи нові зуби, і миттю махнула робітницям. — Ходімо, красуні!

Жінки попрямували до виходу.

— Погосова, у тебе часто підверталось? — спитав Носов.

— Та було діло, — спинилась Погосова.

¹ Ш н и р — робот-прибиральник.

— Зажди, — Носов невдоволено обнишпорив очима цех, звів їх догори.

Під плавним вигином стелі з білого пластику, повертаючись, висіла величезна голограма цукрового Кремля.

Погосова підійшла, знімаючи рукавички.

— Як воно? — спитав Носов.

— Та нічого, — посміхнулась висока широкоплеча Погосова з широкими вилицями.

— Нічого — це порожнє місце. А я питаю: як працюється?

— Добре.

— Оце вже інша річ. І часто підвертається?

— Та буває, — з посмішкою глянула на нього Погосова.

— Ти дивись мені, Погосова, підвертання не накопичуй! — суворо сказав Носов. — Щойно підвернеться — зразу ж мене клич.

— Та ясне діло, — посміхнулась Погосова.

— А мене нема — наладчиків смикай.

— Аякже.

— Наладчики, вони на те і є, щоб їх смикати. Зрозуміла?

— Авжеж.

— Не мовчи. Бо ми тут не локшину пакуємо, — кивнув він на голограму, що крутилася. — Це государеве замовлення. На нас уся країна дивиться.

— Ясне діло, — посміхнулась Погосова.

— Ходи за мною, — він розвернувся й швидко закрокував проходом.

Погосова рушила за ним, легко наздогнала його. Вона була на голову вища за Носова.

Вони вийшли з цеху, стали на стрічку.

— Швидко! — сердито скомандував Носов стрічці.

Стрічка швидко їх понесла.

— І чого це в Тітухи стрічечки завжди кінчаються? — замислено розвів він руками. — Їсть вона їх — чи що?!

— Не знаю, — поправила Погосова світле волосся, що вибилося з-під блакитної косинки.

— Чого і в тебе, і в Мізіної, і в бабусі завжди запас є? А в неї — ніколи нема!

— Мабуть, запасає мало.

— Ну, як так — мало?! Я ж усім даю однаково!

— Не знаю.

— І я не знаю! А хто знає?

Погосова знизала широкими плечима.

— А красти вона може?

— Не знаю. Нащо вони їй здались?

— Чорти її батька знають!

— До того ж, як вона їх винесе?

— Ніяк. Усе атомом позначено. Куди ж вона їх діває?

— Не знаю.

— Морока з цією Тітухою! — Носов спересердя махнув рукою, зійшов зі стрічки.

Погосова теж зійшла.

Носов підійшов до великих дверей з написом «БІЙ», приклав до них ключ. Двері від'їхали вбік. У приміщенні спалахнуло світло. Носов і Погосова ввійшли. Двері за ними зачинились. Довге приміщення без вікон було всуціль заставлене піддонами з битими цукровими кремлями. Піддони височіли від підлоги аж до стелі. Між ними залишався вузький прохід. Носов рушив проходом. Погосова пішла за ним, ледь-ледь не зачіпаючи своїми широкими плечима цукрові шматки, що лежали на піддонах.

Носов повернув, зайшов за колону з піддонів. Погосова повернула слідом. Вони опинилися в тупику. Довкола височіли посудини з цукровим кремлівським боєм. У кутку лежав рулон прозорої плівки.

— Ось... — Носов став на рулон, повернув Погосову спиною до себе.

Погосова задерла блакитну спідницю й біле спідне, притримуючи їх однією рукою, нахилилася, сперлася на піддон, поклала щоку на бій. У Погосової були гарні, гладенькі й білі сідниці. Носов розстібнув свої чорні штани, спустив чорні довгі труси. Його смаглявий член стирчав. Носов бризнув на нього запобіжним спреєм «Застава» і швидко увійшов у Погосову.

— Ой, — мовила та й глибоко зітхнула.

— Ось... — пробелькотів Носов і, обхопивши Погосову руками, став швидко рухатись.

Погосова стояла мовчки.

— Ось, ось, ось... — видихав у такт рухові Носов.

Чорний кашкет на його голові тремтів, з'їжджаючи на потилицю.

Погосова дотяглася язиком до обляманої Боровицької вежі.

— Ось, ось, ось... — напівпошепки белькотів Носов, рухаючись дедалі швидше.

Погосова лизнула вежу.

— І ось, і ось, і ось, і ось... — сичав Носов.

Погосова лизала вежу. Її великі зелені очі безцільно блукали по цукровому бою.

— І ось, і ось, і о-о-о-о-ось! — захрипів і задригався Носов, учепившись руками в Погосову.

— Е-м-м... — поморщилась Погосова, не припиняючи лизати.

Носов важко задихав і схилив голову на спину Погосовій. Пройшла хвилина.

Погосова продовжувала повільно лизати вежу.

— Ось... — Носов, зітхнувши, підняв голову, вийшов із Погосової, підхопив труси разом зі штанами, зліз із рулона.

Погосова розігнулась, розвівши ноги. Сперма Носова стала витікати з неї, закрापала на підлогу. Погосова почекала, потім витерла рукою промежину й обтерла руку об цукровий бій.

— Ось... Ну ось... — скрушно хитав головою розчервонілий Носов, важко дихаючи й застібаючи штани.

Погосова повернулась до нього. Глянула на нього зі своєю незмінною посмішкою.

Носов застібнув ремінь, поправив кашкет, що з'їхав на потилицю. Глибоко зітхнув, пригладив вуса. Поліз у кишеню, дістав срібного рубля. Простягнув Погосовій. Вона взяла, сунула в кишеньку блакитного жакета.

— Ходім... — кашлянув Носов і пішов проходом.

Погосова рушила слідом.

Вони вийшли з приміщення. Носов замкнув двері. Проїшли коридором до стрічки, яка вела до їдальні. На стрічці то там, то там стояли робітники. Носов і Погосова стали на стрічку. Посміхаючись, Погосова поглядала на стіну з плакатами, що пропливали повз них:

— Я хотіла спитати.

— Що? — примружився на неї Носов.

— А чому бій не лагодять, а відразу ж списують?

— А як ти його полагодиш? Він же суцільнолитий.

— Ну, от, тільки один зубчик на стіні зламався, а весь Кремль одразу ж і списують.

— Так, правильно.

— Невже зубець підклеїти важко?

Носов стомлено посміхнувся:

— Чим же ти його підклеїш, голово садова?

— Та тим же ж цукром.

— Це неможливо. Наш цукор тільки при певній температурі ллється, а потім умить застигає. Назад його вже не розтопиш.

— Так?

— Так.

Погосова зітхнула:

— Шкода роботи. Через один зубчик весь Кремль втрачати.

— Кремль, він цілокупний має бути.

— Цілокупний?

— Цілокупний.

— Чому?

— Як чому? Государеве діло, голово садова! Щоб жодної тріщинки, жодної щербинки. Жодної вади. Ясно?

— Ясно, — зиркнула на нього Погосова.

— Ніби й не маленька, а таке питаєш. Тобі скільки років?

— Вісімнадцять.

— Вісімнадцять! Я у вісімнадцять уже в далекобійних військах служив, розумів, що й до чого. Ти в нас уже третій місяць, чи що?

— Четвертий.

— О, четвертий. Значить, усе вже маєш розуміти, як двічі по два.

— Та мені й так усе зрозуміло. Ото тільки бою цукрового шкода.

Стомлено посміхнувшись, Носов похитав головою:

— Знов ти за своє! Ці-ло-купність! Ясно?

— Ясно, — посміхнулась вона.

Він відвів очі, махнув рукою:

— Що з тобою говорити. Іди-но ти, Погосова, попоїж.

Погосова кивнула.

Носов зітхнув, зійшов зі стрічки й швидкими кроками попрямував до курилки першого цеху.

Погосова поїхала далі, дивлячись вперед своїми великими зеленими очима.

КІНО

— **М**отор. Камера, — тихо, але виразно мовив постановник.

Динаміки підсилили його голос, він рознісся по залитому призахідним сонцем березовому гаю.

— Є камера! — відповів оператор.

— Почали! — гучніше сказав постановник.

Дівчина в легкій літній сукні, з двома довгими косами клацнула хлопавкою:

— Сцена 38, дубль 3.

— Іване! — скомандував постановник.

Юнак привабливої зовнішності в бежевому нанковому костюмі, білій косоворотці з вишитим коміром і в хромових чоботях підійшов до берези, став на коліна, обняв, притулився обличчям до стовбура.

— Пробач, Росіє, пробач, матінко... — пробурмотів він зривистим голосом.

Постановник звів догори вказівного пальця.

У гаю закувала зозуля.

— Раз, два, три, чотири... — став рахувати юнак.

Постановник зігнув пальця. Зозуля замовкла.

Юнак сів, прихилившись спиною до берези, важко зітхнув, поводив по грудях рукою, різко розстібнув косоворотку:

— Господи... Невже ще чотири роки буде носити мене земля рідна? Буде носити, буде годувати, буде любити мене.

Він завмер зі скляним поглядом. Ковтнув.

— І не займеться в мене під ногами?!

Він затулив обличчя руками, з перснем на кожній, похитав головою. Безсило опустив руки. Зітхнув:

— Ні. Не запалаєш ти, земле руська. Бо любиш усіх нас, росіян, без розбору. І тих, що бережуть тебе, і тих, що зраджують.

Постановник звів руку, стис у кулак, розчепірів пальці.

З-за єдиної в березовому гаю старої, засохлої й дупластої осики вийшов сивоволосий, худорлявий чоловік у темних окулярах, з вузькими вусиками, у піджаці кольору какао, у майці з написом «Colorado-2028», із тростиною, у білих вузьких штанах і великих кудлатих кросівках «хамелеон» із живородного пластику.

— Чом зажурився, Іванку? — мовив чоловік з легким американським акцентом.

Юнак здригнувся, відсахнувся, затуляючись рукою:

— Цур... цур...

— Не треба боятися. Це є я, — чоловік підійшов ближче, торкнувся тростиною юнакового плеча.

— Налякав, чорт... — юнак провів рукою по грудях, тяжко зітхнув.

— Я не є чорт, — мовив чоловік.

— Ти ще гірше, — зиркнув на нього юнак.

Чоловік дістав портсигар, відкрив, простягнув юнакові:

— Would you like a cigarette, my dear?

— Чортовим зіллям більше не бавлюся, — пробурчав той.

— Це ж відколи?

Юнак зміряв американця колючим поглядом:

— Від сьогодні.

Американець зняв темні окуляри. Їхні очі зустрілися. Запала довга й напружена мовчанка: боротьба поглядів.

Постановник звів два великі пальці, струснув кулаками й, у захваті беззвучно повторюючи «так! так! так!», став бити кулаком по коліну сценаристки, що сиділа поруч. Та, не відриваючись від монітора, схопила кулак постановника й поцілувала. Заціпеніла знімальна група схвально заворушилася.

— Що з тобою, Іване? — мовив американець, забираючи портсигар.

— А ось що, — юнак рішуче звівся.

Він виявився вищий за американця.

— Не будемо більше стрічатися, — суворо сказав Іван.

Американець примружився:

— І яка ж є тому причина?

— Причина така, що не хочу я більше на вас працювати.

У гаю закувала зозуля. Голова оператора за камерою смикнулась, він засичав, сплюнув. Сценаристка злякано затулила обличчя. Постановник схопився зі стільця, потряс кулаком, беззвучно закричав губами:

— Ну, що ж за блядство?!

Знімальна група заворушилась. Зозуля перестала кувати.

Постановник, зі злістю закусивши губу, поправив окуляри, сів на стілець, важко зітхнув, похитав головою. Сценаристка хитала головою, затискаючи собі рота.

Оператор прошипів по складах:

— Шкід-ник!

Американець вдяг темні окуляри:

— Чому? Чи ми тобі мало платимо?

— Не потрібні мені більше ваші гроші. Бачити тебе, гадину потайну, більше не хочу. Багато ти крові моєї попопив, підмовив мене на діло злочинне. Але душу свою вам, супостатам, я не продам! Ні колись, ні тепер! Душа моя вільна! Геть від мене, сатано! І подарунки свої прихопи!

Юнак зняв із пальців обидва персні й жбурнув їх американцеві під ноги.

— А наостанок попередити хочу і тебе, і все ваше посольство: якщо від мене не відчепитесь — донесу на вас у Таємний Приказ!

Запала мовчанка. Постановник знову в захваті звів два пальці.

Американець присів навпочіпки, знайшов у траві персні.

— Ти, Ваню, значить, про душу згадав?

— Значить, згадав! — рішуче розвернувся юнак, збираючись піти геть.

Але американець зачепив його тростиною за плече:

— А коли це робив, про душу свою не згадував?

У руці американця з'явилась мініатюрна розумна машинка. Американець оживив її, і на галявині зринула голограма: юнак у формі капітана російських військово-повітряних сил заходить

у туалет, дістає щось із портфеля, швидко ховає це під унітаз, кілька секунд стоїть, потім спускає воду й, наспівуючи «мне все равно — страдать или наслаждаться»¹, виходить із туалету.

— Не думаю я, Ванюшо, що Приказ ваш Таємний дуже цьому зрадіє.

Іван з ненавистю зиркнув на американця:

— А я спершу на себе донесу!

Американець застиг. Голограма зникла.

— От прямо зараз піду до Таємного Приказу й в усьому покаюся!

— Думаєш, пробачать?

— Пробачать, не пробачать — не мені судити. Та мережу вашу підступну розірву! Хоч цим своїй батьківщині поможу! Може, і не прогніваються на мене дуже...

Іван пішов геть.

— А за це — теж не прогніваються?

На галявині з'явилась нова голограма: кімната в готелі, лунає верескливий американський джаз, голий і геть п'яний Іван стоїть, спершись на стіл, заставлений іноземними харчами й випивкою, тримає в руках банку з написом «Nutella», пальцем набирає з банки шоколадну масу й їсть. Тим часом, прилаштувавшись ззаду, із ним здійснює анальний статевий акт вродливий мулат із сигарою в зубах. На плечі в мулата стандартне татування американських десантників: череп на парашуті.

Побачивши голограму, Іван став як укопаний.

— My sweet russian boy! — хтиво захихотів мулат і випустив дим голографічному Іванові в потилицю.

¹ «мені однаково — страждати чи втішатись» (рос.).

По голограмі пробігла іскра. Сценаристка здригнулась, але постановник стис її зап'ясток, звів палець, прошепотів:

— Так і треба.

Іван божевільними очима дивився на голограму.

— І про це донесеш? — американець впритул підійшов до Івана.

Іван стояв, укланувши.

Американець штовхнув його. Іван безсило впав на траву. Американець вимкнув голограму, сів навпочіпки, погладив Івана:

— Не роби дурниць, Ваню. Назад дороги нема.

Дістав портсигар, вийняв із нього сигарету, вставив Іванові в губи, підкурив:

— Одним мотузочком з тобою зв'язані. І розірвати цей мотузочок тільки смерть зуміє. Але ти ж не хочеш помирати?

Іван сів, утупившись очима в землю. Американець закурив, підкинув на долоні персні.

— Молодий ти ще. Усе в тебе попереду. Тому подарунками нашими не розкидайся. Це тобі не скельця.

Він надягнув персні на безсилі Іванові руки.

— Адже ми тобі ще один подаруночок приготували.

Посміхаючись, американець дістав із кишені маленький золотий перстень із брильянтом, надягнув Іванові на мізинець.

— Тепер у тебе не тільки сапфір і місячний камінь, а ще й брильянт на долоні засяє. А брильянт, любий Іванку, він усім каменям камінь. Бо схожий він не на камінь земний, а на уламок купола небесного, що на землю впав. Ось, помилуйся.

Американець підніс Іванову руку йому до обличчя. Іван жадібно затагнувся, схопився, пішов. Камера безшумно поїхала за ним по монорейці.

Американець обняв Івана за талію, закрокував поруч.

— І ще, — американець дістав із кишені шкіряний гаманець, підкинув на руці. — Сто золотих.

Іван різко спинився.

Постановник звівся, надто схвильовано поправив окуляри, підняв стиснутий кулак.

— Сто золотих, Ваню! — американець узяв руку Івана, поклав у неї гаманець.

Іван жадібно затагнувся, кинув сигарету, хрипливато спитав:

— Чого вам треба?

Американець пильно глянув на нього крізь темні окуляри:

— Нам, Ваню, потрібна таємна цифра, що забезпечує доступ до внутрішніх переговорів ваших важких літаків, які несуть на собі атомнорозривні снаряди й здійснюють своєрідні обльоти північних кордонів вашої держави.

Іван у знеможі сів на траву, похитав головою:

— Ні. Цього я робити не буду.

Американець тихо захихотів, поклав руку Іванові на голову й мовив, зловісно поглядаючи на захід:

— Ти зробиш усе, що я накажу.

Запала болюча пауза.

— Знято!! — крикнув постановник і побіг до акторів.

— Знято! Знято! Знято! — обняв він їх, підбігши.

Розмашисто перехрестившись, сценаристка й собі поспішила до них.

— Знято! Знято, мати вашу... — цілував, колошматив і притискав до себе акторів постановник. — Знято, любі мої, знято, шибайголови!

Підійшла висока, вайлувата сценаристка у вузькій сукні, із вічно дитячим обличчям, обняла «Івана», пригорнулась:

— Боже... в мене ледь серце не вистригнуло...

— Задовільно? — спитав «американець», знімаючи окуляри.

Постановник штурхнув його кулаком у плече:

— Геній!

— А мені, що цікаво, в чобіт щось залізло! — полегшено сміючись, сунув пальці у чобіт «Іван». — Ворушиться, зараза, лоскоче, ти ба? От пощастило!

— Срака ти! Срака дорогенька! — постановник обняв «Івана».

— Що, справді непогано?

— У десятку, у десяточку!

— І з заходом сонця встигли! — підійшов присадкуватий сивобородий оператор.

— І з заходом! І з заходом, мати вашу! — постановник завзято крутив коротко стриженою головою, раз у раз поправляючи окуляри. — Ондечки захід! Ще хвилька — і його нема! І пиздець засранцям!

— Єгоре, благаю, не матюкайся! — обняла його сценаристка.

— Із заходом встигли! Ти розумієш, Дошко?! — струснув її за вугласті плечі постановник.

— Півтори хвилини, — підказала помічниця.

— О! Півтори хвилини! І сонця нема!

— Дайте стілець чобіт зняти! — гукнув «Іван».

— Стілець на майданчик! — закричала помічниця постановника.

— А зозуленька як підісрала, га? — посміхався «американець», закурюючи.

— А-а-а! — грізно згадав постановник. — *Озьку*¹ сюди!

— Я тут, Єгоре Михайловичу, — підійшов сутулий, скромно вбраний юнак. — Пробачте великодушно, один раз зірвалось...

— Один раз! Один раз — не підарас, так?! — закричав, червоніючи, постановник. — Пішов звідси! Завтра не працюєш!

— Ну пробачте, лихий попутав.

— Не звалюй на лихого! Пішов! — постановник штурхонував його й роззирнувся навсібіч. — Так! На сьогодні — все!

— Єгоре Михайловичу, годувати вже можна? — спитала повненька жінка.

— Авжеж! Треба!

— Православні, гра-пе-зу-ва-ти! — крикнула вона, приклавши до рота руки розтрубом.

— Всі, всі, всі! — заплескав у долоні постановник, кивнув акторам. — Гайда до намету!

Вони відійшли від знімального майданчика й увійшли до зеленого намету, розбитого на галявині серед беріз. Актори повсідалися на стільці, дві гримувальниці почали їх перевдягати й розгримовувати. Постановник вийняв із портфеля пляшку шотландського віскі «Dewar's» дванадцятирічної витримки, став швидко розливати в пластикові стаканчики:

— Мерщій, мерщій, мерщій...

¹ *Озька*, скорочено ООЗ — облаштовувач особливих звуків.

— Єгоре Михайловичу, переглядати будете? — зазирнув до намету помічник оператора.

— Потім! — постановник прикрив від нього пляшку віскі, крикнув: — Таню! Нікого до нас не пускай!

Сценаристка забрала в нього пляшку:

— Дай-но сховаю від гріха подалі...

Кинула віскі в портфель, засунула під стіл, дістала з холодильника пляшку горілки «Пшенична», поставила на стіл.

— Бородатих пускаєте? — просунув голову до намету оператор.

— Георгійовичу, давай! — простягнув йому стаканчика постановник.

Усі, крім гримувальниць, розібрали стаканчики.

— За нас! — мовив, поправляючи окуляри, постановник.

Усі випили.

Постановник дістав пачку цигарок «Росія», відкрив. До цигарок потяглись руки.

— Ну, все. Відлягло... — постановник закурив.

— Знаєш, я не вірила, що сьогодні знімемо, — жадібно затяглась цигаркою сценаристка.

— Та й я не вірив, — посміхнувся оператор.

— А я чомусь вірив, — сказав «Іван».

— Третій дубль! — хитав круглою головою розчервонілий постановник. — Загадка, мати вашу! Третій дубль — завжди виходить! І що б це значило?!

— Триєдність, — чухав бороду оператор.

— Це доля, Єгорушко, — посміхнулася сценаристка.

— Явдошо, радість моя! — схопив її за довгу руку постановник. — Давайте вип'ємо за нашу Явдошу! Як казав Жан Габен: кожен фільм — це тільки сценарій, сценарій і тільки сценарій, нічого більше!

— Не згоден, — похитав головою оператор.

— Не зго-о-оден! — передражнив його постановник. — Розливай!

Оператор поліз під стіл за віскі.

— А можна мені горілки? — попрохав «американець», витираючи обличчя мокрим паперовим рушником.

— Ясне діло, — сценаристка налила йому горілки.

Іншим оператор налив віскі.

Гримувальниця взяла порожній стаканчик «американця» з-під віскі, понюхала, лизнула:

— Дуже дивний запах.

Постановник підняв стаканчик:

— Явдошо, за тебе!

Випили.

Постановник видихнув і відразу ж затягнувся цигаркою:

— Як же ти круто придумала із цим столом, із цим... усім! Геніально!

— У мене від цієї нутели печія, — посміхнувся «Іван». — І як вони таку гидоту жеруть?

— Із сракойобством не пропустять, — шумно випустив дим оператор.

— Не каркай, твою мать! — гаркнув постановник.

— Васю, не треба про це думати, — сценаристка торкнула оператора за плече.

— Я й не думаю, просто — кажу.

— Пропустять — не пропустять... — постановник розлив решту віскі, жбурнув порожню пляшку під стіл. — Я вам не Федя Лисий, безумовно. Але я теж маю право різко висловитись. Я маю право! Ясно?! І там це знають!

— Знають, знають... — закивали всі, розбираючи стаканчики.

— А ви, хлопці, сьогодні самих себе перевершили! — Постановник поплескав акторів по плечах. — За вас!

Випили.

— Ух! Щось мене повело, — посміхнувся постановник.

— Стомився ти, Єгорушко, — обняла його сценаристка. — Іди до самоходу, подрімай.

— Ні, — постановник облизав губи, поправив окуляри, замислився. — Ось що. Георгійовичу. Ходімо, брате, усе ж таки глянемо.

— Ходімо, — розвів великими руками оператор.

Постановник обняв його, і вони вийшли з намету.

— І я глянути хочу, — загасив цигарку «Іван», зводячись.

— А де ти, брате, там і я. Гоп-чики! Гоп-чики! Гоп-чики коряві! — «американець» спритно й швидко поплескав себе по колінах.

Вони вийшли. Слідом за ними вийшли й гримувальниці.

У наметі лишилась тільки сценаристка. Курячи цигарку й потягуючи зі стаканчика віскі, вона збуджено походжала невеликим квадратним простором. Спинилась біля холодильника. На ньому лежала перекинута коробка з-під дюралайта. Сценаристка

підняла її. Коробкою був накритий цукровий Кремль. Його вже добряче понадгризала знімальна група. Сценаристка відламила хрести від Архангельського собору й кинула їх у стаканчик з віскі. Розмішала все круговим рухом руки й випила одним духом.

Видихнула, вдихнула, приклала до рота вузьку долоню. Жбурнула стаканчик на підлогу, наступила на нього туфелькою:

— Тільки перемога!

І розмашисто вийшла з намету.

UNDERGROUND

Доїхавши до станції «Беляєво», Ориша вибралась із потяга разом з юрбою пасажирів, що приїхали з центру столиці, і, повільно пересуваючись у людському потоці, рушила до виходу з підземки. Пройшовши крізь металеві вертушки, вона штовхнула плечем прозорі подряпані двері з написом «вихід» і опинилась у підземному переході. Тут було брудно, темно й людно: хмарою сунули люди, котрі приїхали після робочого дня, по кутках сиділи жебраки, штовхалися з оранжевими кружками, дзенькаючи мідяками й підвиваючи своє «милості, а не жертви!», погорільці, надривно співали бритобороді *наутілу*си, яточники торгували гарячими калачами й вечірнім випуском *живої* газети «Відродження», двійко п'яних голодранців билися з яскраво вбраним і нафарбованим китайцем, кудлатий бездомний пес гавкав на них. Поштовхавшись, Ориша піднялася заваленими сміттям сходами геть із смердючого переходу й задоволено вдихнула свіже весняне повітря.

Нагорі, у Москві, було дванадцять травня, годинник над літерою «П» біля входу в підземку показував 18.21.

Ориша поправила на голові хустку, обсмикнула свою ситцеву сукню, перевірила, чи на місці у сховку біля пояса гаманець, проїзна бляха та далекоговоруха. Переконавшись, що все на місці, вона полегшено зітхнула й швидко закрокувала повз ятки та ринок у бік вулиці Костянтина Леонтєва.

У свої дев'ятнадцять років Ориша була високою худорлявою дівчиною зі спокійним, не дуже красивим обличчям і привітними, розумними карими очима. Пробившись крізь черги біля чотирьох стандартних продуктових яток, вона обійшла велику купу узбеків, які сиділи навпочіпки зі шматками арматури в руках біля чотирьох величезних контейнерів із *живим* зображенням дракона, що ковтав сонце, й ієрогліфами «чуанвей»¹, оминула харчевню й вийшла до п'ятиповерхового, недавно спаленого будинку торговельного товариства «Буслай». На чорному від кіптяви будинку висів стандартний знак опричників: собача голова й мітла в червоному колі.

Топчучи півчобітками головешки й шматочки битого скла, Ориша обійшла просмерділий паленим будинок, побачила попереду вулицю Леонтєва з семиповерховими блочними будинками, попрямувала до них. У дворі будинку № 3 сидів і курился на лавочці сивобородий точильник. Поруч на тринозі стояло точило. Ориша підійшла до точильника:

— Дідусю, ви маленькі ножиці поточити зможете?

— Усе точу, красуню.

Ориша дістала з гаманця маленькі ножиці для нігтів, простягнула старому. Той покрутив ножиці в зашкарублених пальцях:

— Вісім копійок.

¹ Фіранки (*кит.*).

— Гаразд, — кивнула Ориша.

Точильник закріпив ножиці в точило, увімкнув. Спалахнули червоним лазерні промінчики, із шипінням пройшлися по лезах ножиць. Ориша витрусила на долоню з гаманця мідяки, вибрала п'ятак і три копійки, простягнула старому:

— Спасибі, дідусю.

— Спаси тебе Христос, доню.

Старий узяв мідяки, повернув Ориші ще теплі ножиці. Ховаючи їх до гаманця, а гаманця у сховку, Ориша почула:

— Здоров, дідусю.

— Здоров, парубче.

Поруч стояв юнак, що з вигляду був схожий на ремісничого.

— Наречена клопоту завдала: маленькі ножиці поточити послала. Наточиш?

— Авжеж!

— Що візьмеш?

— Вісім копійок.

— Дорогуvато, та що вдієш, — юнак поліз до кишені.

Розхвилювавшись і почервонівши, Ориша відійшла, глянула на будинок, швидко задріботіла вздовж під'їздів. Знайшла перший, натисла на домовій переговорусі кнопку «8».

— Слухаю, — швидко відповів жіночий голос.

— Я за оголошенням, — сказала Ориша, долаючи хвилювання. — Мені б розсади квіткової.

— Заходьте.

Двері пискнули, Ориша ввійшла до напівтемного брудного під'їзду, знайла на першому поверсі двері з цифрою «8». Двері прочинились, з'явилось обличчя літньої жінки:

— Що вас цікавить?

— Жоржини.

— Проходьте.

Ориша ввійшла до скупі освітленої, бідної, але чисто прибраної квартири. Жінка провела Оришу до кімнати, всуціль заставленої старими книжками.

— Слухаю вас, — мовила жінка, спинившись перед Оришею.

Вона була худорлява, з блідим, уважно-спокійним і трішки сумним обличчям, у довгій глухій темно-зеленій сукні та високих старомодних туфлях.

— Я від Порфирія Івановича, — сказала Ориша, хвилюючись і розглядаючи на жінчиних грудях старовинну брошку.

— Хто ви? — запитала жінка.

— Орина Лободіна, донька піддячого Земельної обласної управи. Два роки тому батечка мого заарештували, він у в'язниці повисівся. Маму та братів заслали до Маріїнська. Вони вже рік як там.

— Указ 8-26? — спитав, нечутно виходячи з книжкової шафи, невисокий чоловік з довгим, ледь сивим волоссям і худим безбородим обличчям.

— Так, — швидко відповіла Ориша, намагаючись триматися спокійно. — Тоді всі земельні управи чистили. У нас у Болшеві вісімнадцять будинків спалили.

Чоловік уважно розглядав Оришу:

— Маріїнськ. Де це?

— За Чулимом.

Він кивнув, провів язиком по сухих обвітраних губах:

— Не бував. Ти до них їздила?

— Двічі, — кивнула Ориша. — Втретє не пустили. На вокзалі добромольці на зворотний поїзд посадили та ще й змію на спину приліпили.

Жінка й чоловік із розумінням перезирнулись.

— Ким працюєте? — спитала жінка.

Ориша дістала зі сховку далекоговоруху, увімкнула, викликала свою *трудоу*: з'явилась невеличка голограма з датами й місцями роботи.

— Штукатур, «Загорянські стовпи», — прочитав чоловік. — Вас теж палили?

— Відразу ж після арешту батечка, — кивнула Ориша. — У нашому під'їзді два поверхи спалили і в сусідньому — три.

— Де ж ви живете? — жінка підійшла до завішеного вікна, зазирнула за напівпрозору фіранку з *квітучими* ліліями.

— Часом у бабусі в Щолкові, часом у гуртожитку в Загорянці.

— І як же ви знайшли Порфірія Івановича? — спитав чоловік, дістаючи пачку «Росії» й закурюючи.

— Знайомі погорільці на ринку розказали, дали *галку*.

Чоловік кивнув, сильно затягнувся цигаркою:

— З вас новий рубль.

Ориша дістала зі сховку заздалегідь приготований рубль другого карбування з профілем государя, простягнула чоловікові. Той узяв, сунув у кишеню.

У двері хтось подзвонив. Чоловік підняв палець. Жінка пішла відчиняти.

— Здрастуйте, ми це, за розсадою квітковою, — почувла Ориша.

То був голос молодого ремісничого, який точив ножиці після неї. Чоловік прочинив книжкову шафу, подав Ориші знак іти за ним. Через шафу вони увійшли до сусідньої кімнати, яка вела в коридор. У коридорі вже нікого не було — жінка відразу провела юнака до кімнати-бібліотеки. Чоловік прочинив вхідні двері:

— Піднімайся на горище, тихо двічі постукай у двері. Коли відчинять, скажи: «білок». Ясно?

Ориша кивнула, вийшла, піднялася на старому брудному ліфті на сьомий поверх, вийшла, роззирнулась, пройшла до горищних смердючих, засмічених недопалками сходів, обережно піднялася ними до дверей горища, оббитих жерстю. Зігнула палець колючком, обережно постукала в двері: раз, два. Двері миттю безшумно відчинились.

— Білок, — мовила Ориша.

Густобородий широкоплечий чоловік мовчки кивнув їй головою, зробив крок убік, запрошуючи увійти. Вона увійшла до великого, погано освітленого горища.

— Ідіть прямо, — сказав їй бородань.

Ориша пішла бетонною підлогою, залитою гудроном, і побачила купку людей, які сиділи прямо на підлозі. Вона підійшла до них. Ті глянули на неї.

— Двадцять п'ята, — мовила товстуха зі шрамом на обличчі. — Сідай, доню, з нами.

Ориша швидко роззирнулась і мовчки всілася поруч з бритоголовим чоловіком.

— Чого спізнюєшся? — похмуро спитав той.

— Я... не знаю, — Ориша знизала плечем.

— Уперше? — спитала її дівчина, яка сиділа позаду.

— Так, — повернулась Ориша.

— Вона новенька, — пояснила дівчина чоловікові.

— Новенька, старенька... яка різниця... — буркнув той і замовк.

Усі сиділи мовчки. Ориша їх розглядала. Це були переважно кепсько або скромно вдягнені люди, проте не з нижчих станів.

«Погорільці», — здогадалась вона.

Невдовзі увійшов той самий юнак-ремісничий.

— Двадцять шостий, — кивнула головою товстуха. — Сідай, соколику.

Юнак усівся неподалік Ориші. Ориша зиркнула на нього. Той підморгнув їй, проте без посмішки.

Спливло ще кілька хвилин, і відразу ж увійшло двоє — дівчина вела під руку кульгавого старого, що спирався на милицю.

— Кворум! — гучно мовив бородань, який ішов за ними, і всі збуджено заворушились.

Бородань і дівчина допомогли старому сісти на підлогу. Важко дихаючи, той простягнув ноги й поклав на них свою милицю.

— Надіє, починай, — мовив бородань, всідаючись поряд зі старим.

Товстуха зі шрамом витягла з-під себе невеличкий плаский металевий кофр, відкрила його, звелася. Ориша помітила на кофрі англійський напис:

VENGEANS-28

Жінка дістала з кофра пігулку й простягнула її чоловікові, що сидів поруч:

— Їж, соколику.

Той охоче відкрив рот, жінка поклала йому на язик пігулку. Бабуся побіч чоловіка, з тремтячою головою, і собі відкрила рот, висунула язика.

— Їж на здоров'ячко, бабусю, — Надія поклала їй на язик пігулку.

Усі присутні почали по черзі відкривати роти й висовувати язики. Надія ходила між ними, тримаючи розкритого кофра, дістаючи з нього пігулки і кладучи на язики:

— Їжте, любі, їжте, рідненькі...

Урешті-решт черга дійшла й до Ориші. Вона відкрила рот, висунула язика й побачила, як жінка виймає з кофра пігулку. Усередині кофра було щось на зразок стільників: жінка проривала чергову чарунку, діставала пігулку. Ориша здогадалась, що всього в кофрі 28 чарунок.

— Їж, дочко, — Надія поклала пігулку на висунутий язик Ориші й рушила до старого.

Ориша сховала язик з пігулкою в рот. Пігулка відразу ж почала приємно танути. У роті посвіжішало, зробилося прохолодно. Пігулка танула, обдаючи холодом язик і лоскочучи піднебіння. Посмоктуючи пігулку, Ориша обережно вдихнула, озирнувшись на тих, хто прийняв пігулки. Всі вони розслабились і сиділи вже не так напружено, як на початку. Дехто із задоволенням прищмокував, посмоктуючи пігулки. Жінка зі шрамом поклала передостанню пігулку в рот бороданеві, останню — собі і з несподіваною люттю жбурнула порожній кофр у куток. Бородань здійняв руки й показав два великі пальці. Надія незграбно всілась на підлогу поруч з бороданем, обняла його, радісно плеснула по плечу.

Старий із милицею, що сидів неподалік, застогнав, похитуючи сивою головою. На його обличчі був блаженний вираз, і воно наче помолодшало: брови піднялися, очі напівзаплющились, а губи, продовжуючи смоктати, розплилися в посмішці. Ориша раптом відчула в усьому тілі приємне заціпеніння й зрозуміла, що не може відвести очей від цього усміхненого старечого обличчя. Обличчя старого молодшало, зморшки розгладжувалися, шкіра підтягувалась, рожевіла.

«Яке гарне лице! — у захваті подумала Ориша. — Які гарні очі!»

Очі старого потемніли. Обличчя його почало заростати бруєю шерстю. Це було божественно. Від захвату Ориша аж дихати перестала. Старий відкрив пащеку й глухо загарчав, оголюючи жовті старі ікла.

Від захвату, який її опанував, Ориша заплющила очі. Серце їй оглушливо калатало. Вона розплющила очі. І важко опустилась на чотири лапи. Перед нею лежав широкий майдан, залитий місячним сяйвом. Попереду було видно храм із золотими куполами. Неподалік іще кілька храмів. Ориша понюхала майдан. Він пахнув чужими, різкими й підозрілими запахами. Ориша зробила кілька обережних кроків, клишаво перевалюючись і цокаючи пазурами по камінню. Зупинилась. Задерла морду, глянула вгору. Там було добре знайоме нічне небо із зірками й великим повним місяцем. Небо оточували білі кам'яні зубці. Небо пахло знайомо. Запах неба заспокоїв і підбадьорив Оришу. Вона опустила голову. І побачила Старого та двох Молодих. Вони виходили на майдан із-за храму. Вітаючи їх, Ориша загарчала. Молоді загарчали у відповідь, а Старий втягнув носом морозяне повітря й шумно його видихнув. Зі скверика

із припорошеними снігом ялинами почали виходити Молоді й Старі. Ориша рушила їм назустріч. Кожен крок дарував їй насолоду. Вона відчувала своє волохате багатопудове тіло. Те було сильне й спокійне. Хутряна шуба й прошарок сала під шерстю на спині надійно захищали її від лютого морозу. Від нього маленькі Оришині очі сльозились. Вона вийшла на майдан. Там почали збиратися Старі й Молоді. Ориша підійшла до Старого, обережно понюхала повітря біля його морди, не торкаючись її. Старий спокійно гаркнув. Ориша торкнулась носом його вкритої памороззю морди. Старий відкрив пащу й гаркнув голосніше, оголивши жовті сточені зуби. Молодий торкнув носом Оришин зад. Вона швидко розвернулась і легенько вдарила його лапою. Молодий відсахнувся. Молода, коротко загарчавши, легко й по-дружньому прихопила Оришу за плече. Ориша, загарчавши у відповідь, прихопила її за лапу. Решта обнюхувались, гарчали на знак вітання. Двійко молодих, звівшись на задні лапи, стали вовтузитись. Стара, глухо гаркнувши, схопила одного з них за стегно. Двійко старих тихо обнюхувались, ходячи по колу. Невдовзі на майдані зібралися всі свої. Аж раптом усі завмерли. Ориша теж завмерла, зрозумівши, що зараз має статися щось дуже важливе. Усі задерли догори морди й в очікуванні нюхали морозяне повітря. І тут залунав передзвін. А слідом за ним — розкотисті удари важкого металу, схованого у великій білій вежі, яка височіла поруч із зубчастою стіною. Бом! бом! бом! бом! — линуло в морозяному нічному повітрі. Усі слухали ці удари. Ориша, завмерши, теж слухала їх. Кожен удар дзенькав у її волохатих вухах і резонував у міцних кістках сильного багатопудового тіла. Ці удари *обіцяли* щось дуже радісне, заради чого всі й зібралися тут. Очима, які почали

сльозитися, Ориша бачила верхівку вежі, звідки долинали розкотисті удари. На верхівці вежі саяв у місячному світлі золотий двоголовий птах. Бом! бом! бом! — дзвеніла вежа. Урешті-решт, вона вдарила востаннє. Усі завмерли. Шестеро Старих стали на задні лапи й загарчали. Це гарчання Старих означало одне: «Пора!» У відповідь загарчали інші. І Ориша загарчала разом з усіма. «Пора! Пора! Пора!» — лунало над майданом. Ревіння стряснуло майдан. І всі зірвались зі своїх місць. Ориша зірвалася разом з усіма. Вона бігла серед своїх, відштовхуючись лапами від холодного каміння. Серце її вже відчуло, куди біжать усі. Оминувши храм, вони кинулись до іншого будинку. Важкі двері були зачинені. Та чи могли вони стримати шалене бажання сильних? Кудлатий потік зірвав двері із завіс, ринув мармуровими сходами. Затиснута іншими, Ориша ввірвалась до теплого простору. Її волохаті лапи ковзнули по мармуру, пазурі вп'ялись у килим. Штовхаючись і хекаючи, бурий потік із гарчанням увірвався до просторої анфілади. Старовинний паркет затріщав під сильними лапами. Впали перекинуті вази, захитались мармурові статуї, задзвеніли підвіски люстр і канделябрів. І залунав у темряві нестямний жіночий лемент передчуття. Це кричала государиня. І серце Ориші відгукнулось на цей лемент солодким щемом радості. Вона кинулась уперед, розштовхуючи інших. Та де їй було змагатися з сильними й могутніми! Вони випереджали, наздоганяли, валили на килим тих, що верещали й вили. Під їхніми зубами затріщали кістки государя, государині, їхніх дітей. Загарчавши й відчайдушно штовхаючись, Ориша просунула свою морду між сильних і волохатих, дотяглася до безволосого, солодкавого пахучого тіла, що тремтіло в агонії. Вп'ялася зубами, потягла, ламаючи слабкі кістки. Відірвала, але

тут-таки її відтіснила решта охочих. Давлячись, бризкаючи теплою кров'ю, проковтнула тремтливий шмат. І за бурим місивом сильних та волохатих несподівано помітила в темряві маленьку людину, що вислизнула у вікно. Швидка, мов наполоханий птах, у невеличкому мозку Ориші промайнула думка: «Дожени!» І кинулась вона проти бурого потоку, назад, до мармурових сходів, до дверей. Промчала анфіладами, скотилася стрімголов униз слизькими сходами, стрибнула з ганку в морозяну ніч. Застигла, ніс і вуха настороживши. І почула-відчула біг маленьких дитячих ніг. Кинулась по сліду. Прудкі, моторні, гнані страхом ніжки мчали пустельним майданом. Ориша клишаво бігла слідом, важко дихаючи. Аж раптом маленька людина зникла. Принюхалась Ориша. Збагнула: сховалась. До величезної старовинної Найголовнішої гармати пролягав уривчастий слід. Здогадалась Ориша. Підійшла перевальцем. Звелася на задні лапи, зазирнула в чорне жерло гармати. У темряві солодко пахло маленьким спадкоємцем государя. Засунула морду Ориша, клацнула зубами. Але не дістала: дуже вже глибоко сховався малюк. Загарчавши від нетерплячки, вперлася спиною в гармату, напружилась. Важка була Найголовніша гармата. Але пристрасть і лють Ориші були ще сильніші: захиталась гармата, упала. Викотився з жерла спадкоємець, кинувся геть. Та не встиг він і п'ять крочків зробити, як пазуриста лапа збила його, хребці ламаючи. Зімкнулися ікла Оришині довкола теплої шийки. Саме лиш хрипіння із вуст спадкоємця злетіло. Тремтячи від щастя й нетерплячки, стала Ориша жерти спадкоємця. Луснула, ніби яйце, голова під іклами, затріщали кістки, бризнула на каміння безцінна кров. Давлячись і муркочучи, глитала Ориша тепле м'ясо. Від щастя й насолоди з очей полилися рясні сльози.

Уже й бачити перестала Ориша, тільки носом і язиком відчувала і солод молодих хрящів, і ніжність нутрощів, і п'янке тепло маленького серця...

Відригнувши, Ориша тицьнула носом у те, що лишилось від спадкоємця: у драні штанці в паруючій калюжці крові. У кишні штанців щось було. Хмеліючи важко від швидкої і багатої їжі, роздерла пазурами штанці, кліпнула, придивляючись. У кишні був білий уламок. Він пах новим, солодким запахом. Пригледілась Ориша: уламок був точнісінько такий самий, як біла вежа, із якої долинав дзвін. Навіть маленький двоголовий птах був на башточці. Лизнула Ориша башточку. Вона виявилась солодка, але то був не солод крові теплої, а якийсь інакший, новий. Підхопила Ориша башточку язиком у рот. Хруснула башточка на зубах. Проковтнула її Ориша, облизалася. Зробила крок і зрозуміла: об'їлась. Та так, що й іти важко. Сп'яніла від м'яса. Оступіла. А тут Старий перевальцем підходить. Нюхом почув. Лизнув кров на камінні, морду до Ориші тягне. Очі його м'яса просять. «Відригну Старому децицю...» — подумала вона. Та миттю й передумала: «Ні, шкода...»

Ориша розплющила очі. Обличчя старого було поруч, тільки — у профіль. Із заплющеними очима старий лежав на спині на бетонній підлозі й схлипував. Ориша підвелася. Довкола лежали, сиділи, прокидалися люди. Вона ошелешено прикипіла до них поглядом. Старий закашляв, застогнав і став тяжко зводитись. Бородань скрикнув, сіпнувся, вилаявся і важко задихав. Надія вовтузилась, щось белькочучи.

Ориша зрозуміла, що сама вона лежить на боці, скоцюрбившись у незручній позі. Вона сіла, випросталась. Голова була важка, у роті відчувався неприємний присмак, трішки нудило. Люди

довкола поволі зводилися і йшли. На Оришу вони поглядали якось не зовсім по-дружньому, між собою не розмовляли. Ориша встала й умить поморщилась: вона сильно відлежала праву ногу. Накульгуючи, підійшла до стіни, обіперлася. Старий сів, кашляючи. Дівчина, що привела його, уже сиділа поруч із ним, розчісуючи своє довге волосся гребінцем. Потім вона стала допомагати старому. Спершись на милицю й на дівчину, той звівся, знову закашляв і густо сплюнув на підлогу. Ориша відштовхнулася від стіни й, накульгуючи, пішла до виходу. У голові було порожньо й важко, але на душі якось спокійно й добре. Вийшовши в двері горища, вона спустилася сходами до ліфтів. Там уже мовчки стояли ті, що спустилися з горища, дехто з них рушив униз пішки. Ориша й собі мовчала, говорити зовсім не хотілося. Першою біля ліфта, притулившись до нього лобом, стояла бабуса, чия голова весь час дрібно тремтіла. Ліфти підїхали, люди увійшли, напхом їх набивши. Ліфти поїхали. Ориша зосталася сама. Згори, спираючись на дівчину й милицю, спускався старий. Коли він підійшов до Ориші, підїхав порожній ліфт. Старий з дівчиною й Ориша увійшли до ліфта, дівчина натисла перший поверх. Ліфт поїхав униз. Старий мовчки і з докором поглядав на Оришу. Вона відвела очі вбік. Щойно ліфт зупинився, Оришу знудило.

— Ти вишкребка зжерла, — з осудом посміхнувся старий.

Він витяг з кишені хустку, простягнув їй. Заперечно похитавши головою, Ориша дістала із сховку свою хусточку, витерла рот.

— Наступного разу не будь жадібною, — порадив старий. — Ділися. Не поспішай. Ясно?

Ориша кивнула, важко дихаючи.

— Не тільки ти зобиджена.

Старий підморгнув і, шкутильгаючи, вибрався з ліфта. Дівчина вийшла, підтримуючи його ззаду.

Перевівши подих, Ориша переступила блювотиння, в якому можна було розпізнати пельмені, з'їдені нею сьогодні після зміни в загорянській робітничій їдальні, і вийшла з ліфта.

На вулиці починало смеркати.

Ориша дістала далекоговоруху, глянула: майже дев'ята. На лавочці замість точильника сиділо двоє парубків з дівчатами. Один з них вигравав на м'якій балалайці «Златые горы», п'янькі дівчата співали гидкими голосами. Трохи далі, під тополями, товклася з *наутілусами* місцева шпана.

Ориша поправила хустку й спокійно попрямувала до підземки, туди, де в брудному повітрі, що ставало дедалі темнішим, уже спалахнула червона літера «П».

ДІМ РОЗПУСТИ

Айвове варення липневого заходу вже потекло-крапнуло на запилено-задушливе, стомлене за день Замоскворіччя, коли новенький, кривавого кольору «мерин» государевого опричника Охлопа, розчистивши собі шлях інфразвуковим «ревом государевим», повернув-звернув з галасливої П'ятницької вулиці в затишний Вишняківський провулок та й став-зупинився біля рожевувато-жовтого особнячка з білими колонами, молочними вікнами й червоними ліхтарями над ганком.

Тихо й спокійно увечері у Вишняківському провулку.

Не встиг Охлоп опасистий дах скляний «мерина» свого прочинити, а з ганку вже до нього татарин у білому вилітає:

— Просимо, просимо уклінно, пане опричнику!

Чекали — дочекатися не могли опричника государевого у Вишняківському провулку. Відкривається прозорий дах «мерина» плавно, клацають, відстібаючись, ремені безпеки. Охлоп, крекчучи, витягує тіло своє семипудове з низької автівки.

— Просимо, просимо... — підхоплює опричника татарин під парчевий лікоть, допомагає, вужем білим звивається.

Неспішно Охлоп із «мерина» вилазить. Літнє вбрання опричника на ньому: тонка парчева сріблясто-червона куртка, підперезана срібним поясом з дерев'яною кобурою й ножем у мідних піхвах, облягаючі штани з червоного шовку, короткі сап'янові півчобітки. Виблискує завитий чуб опричника золотою пудрою, а біля щоки нарум'яненої в товстій мочці вуха золотий дзвіночок хилитається. Важке в Охлопа обличчя, суре, значуще.

— Голову прикрій, — важко відсапуючись, тицяє він пухким пальцем, прикрашеним платиновим перстеньком із чорним сапфіром, на голову мармурового дога, пристебнуту до бампера «мерина», якої, судячи із запаху й завітреного кінчика бузкового язика, уже легенько торкнувся тлін, незважаючи навіть на те, що моторні конюхи, близнюки Матвій і Данило, відрубали від замороженого собаки й пристебнули її сьогодні рано-вранці у садибі Охлопа, аж о 5.17, коли сонце ще тільки-но встало й не встигло розбудити хазяїна, дотягнувшись підступним промінчиком-спицею крізь прочинене вікно спальні й крізь щілину в ситцевих фіранках до заплилого, напівзаплющеного, владного ока Охлопа, який грізно хрпів.

— Буде зроблено! — у швидких руках воротаря з'являється шелестить чорний пластиковий мішок, ковтає собачу голову гостровуху.

Перевівши подих, чекає Охлоп, доки дах «мерина» стане на місце, різко розвертається, поскрипуючи мідними підківками каблуків півчобітків по бруківці, і, присадкувато розгойдуючись, насуплюючи густі низькі брови, відкопильюючи тісто губів м'ясистих, випинаючи вперед черево, піднімається сходами ганку.

— Дозвольте, дозвольте... — гнучко-білий татарин випереджає, забігає, відчиняє двері.

Охлоп заходить, зачіпаючи плечима парчевими красивий одвірок.

У вітальні все червоне — і стіни, і стеля, і килим, і крісла, і сукня дівчини за багряною стійкою безпеки. І люстро сяє підвісками малиновими.

— Здра-а-а-астуйте! — співає дівчина, схиляючи акуратно зачесану голівку й посміхаючись губками яскраво-червоними.

— Здоров! — важко дихає Охлоп, відстібаючи срібний пояс зі зброєю й кладучи його з брязкотом на стійку перед дівкою.

— Раді бачити вас здоровими, — спритно приймає-забирає пояс дівка.

— Де сама? — задихається Охлоп, виймаючи з рукава найтоншу хустину батистову та своє потрійне підборіддя нею витираючи.

— Головнокомандувачка вже поспішають! — грайливо зблискує очицями дівка.

І не встигає Охлоп відповісти своє звичне «добро», як важкого кармінного штофа порт'єри, гойднувшись, впускають до вітальні маленьку, худеньку літню жіночку в блакитному мундирі гусарському:

— Благодійнику! Душко!

— Кунице блакитна! — розпливаються Охлопові губи в посмішці, оголюючи нові міцні зуби.

— Довгожданий! — цілує головнокомандувачка перстеньок Охлопа, тягне вгору блакитні тоненькі губки, на носках чобітків гусарських зводячись.

— Здрастуй, гусар-дівце! — цілує її в губки блакитні
Охлоп.

— Здрастуй, любий! — дзенькає шпорами гусар-дівця.

— Скучив я.

— А ми ж бо як скучаємо!

Бере за пояс Охлопа гусар-дівця рученькою маленькою,
тягне геть із вітальні:

— Новенькі надійшли! Малина з вершками, а не дівчатка!
Перевалюється Охлоп, погойдуючись:

— Ти ж знаєш, я своїх, стареньких, люблю.

— І старенькі є, і новенькі!

Проходять гість і господарка до вітальні. А там тиха музика
грає, свічки горять і дванадцять дівць у сарафанах і кокошних
ках сидять сором'язливо, очі додолу опустивши.

— Заходь, гостю любий, почувайсь, як удома, — клацає шпо-
рами управителька.

Зводяться дівці, кланяються гостеві в пояс.

— Здорові були, ніжні, — усміхається Охлоп.

— Здорові будьте, Іване Володимировичу! — хором дівці
відповідають.

— Застоялись кобилки наші без тебе, сонце Іване наш Воло-
димировичу, — гладить гусар-дівця важку долоню Охлопа. —
Всихають красні дівці, журяться.

— Не вірю! — погойдує своїм черевом Охлоп. — Чи дво-
рянська та земська сволота до вас уже не заходить?

— Усіх повиганяла, усім відмовила заради тебе, волода-
рю наш!

— Поважаєш, значить, опричників?

— Та як же ж не поважати слуг государевих? На вас Росія-матінка тримається!

— Молодчага! Ну, хвались!

Іде по колу дівочому головнокомандувачка:

— Анфіску-піпіську, Тетянку-затраханку, Оленочку-піночку, Полінку-малинку та Галинку-рванинку ти вже, благодійнику, знаєш.

— Знаю.

— А ось Ганночку й Гапочку не знаєш, новенькі вони.

— Не знаю, покажи.

Підводить гусар-дівця двох новеньких, молоденьких, задирає їм червоні подоли сарафанів. А під сарафанами — тіла юні, ставні, солодкі.

— Поглянь-но, пане наш, які!

Дивиться Охлоп очима заплелими на ніженьки стрункі, на колінця гладенькі, на лобки, першим волоссячком порослі, на пупочки акуратні.

— Ніжні, лагідні, умілі! — вихваляє товар свій господарка.

— Гарні, — цідить Охлоп.

— А ось Ірочка-кішечка, ось Наталочка-лисичка, а ось іще одна Ірочка-соковита дірочка — новенька, саратовська, кров з молоком.

Підводить Ірочку саратовську, задирає їй сарафан. Білотіла молодиця, опасиста, пухенька, великоока, товстоцока. Розвертає її управителька:

— Поглянь, любий наш, яка попа в Ірочки. Здоба пшенична, а не попа!

Широка й біла Ірина попа. Розсуває хазяйка сідниці білі:

— Заглянь-но сюди, любий. Бачиш вареничку?

— Бачу.

— Скуштуєш — ніколи не забудеш!

— Скуштуємо, — посміюється Охлоп, попу білу очима погладжуючи.

Бачить-помічає гусар-дівця, що наливається кров'ю прутень його, ворухиться в штанях шовкових, настовбурчується рогом.

— Та ти вже й загорівся, пане наш! — ніжно гладить-торкає крізь шовк рукою маленькою, моторною. — Дівчаточка-красунечки, голубоньки-подружечки, загорівся на вас пан опричник!

Тихо хихочуть дівчата, пустотливо переморгуються.

— Давай Оленку-Тетянку, а на закуску оцю соковиту.

— Твоя воля — закон, благодійнику.

— Дівахи, що пити будете? — обнімає Охлоп Оленку-Тетянку.

— Мені шампанського! — щипає його Оленка за живіт.

— А мені водиці бузкової з ромом! — гладить Тетянка дебелий зад опричника.

— А тобі чого? — бере Охлоп Ірочку за підборіддя.

— Не знаю... ще не вирішила.

— Чого ж це ти така нерішуча?

Обнімає головнокомандувачка Ірочку за плечі пухкі:

— Новенька вона, благодійнику. Не гнівайся.

— Добро, розберемось. Ну, що, новенька, веди мене!

Хоч і новенька Ірочка-соковита дірочка, а розуміє вже, що значить — *веди*. Розстібає ширінку на штанях опричника, випускає звіра його назовні. Могутній в Охлопа звір промежинний! Оновлений вправними майстрами китайської медицини, подовжений, зміцнений, з чотирма хрящовими вставками, з вістрям

із гіперволокна, з рельєфною окантовкою, з м'ясною хвилею, із татуванням рухомим: табун диких коней по прутневі опричника мчить!

Бере Ірочка Охлопа за прутень, тягне в опочивальню. А дівчата пісню заводять:

Пойдем с нами, милый друг,
Пойдем с нами, милый друг.
Утешать тебя начнем,
Ублажать тебя начнем.

Приголубим бела лебедя,
Приласкаем ясна сокола.
Очи ясныя, руки нежныя,
Губы жаркия, ненасытныя,
На быстру любовь тороватыя¹.

Веде пухкенька опричника за прутень. А Тетянка-Оленка позаду його підштовхують. Ідуть вони коридором, до блакитної опочивальні прямують. Найулюбленіша це опочивальня Охлопова серед усіх чотирьох: блакитної, лимонної, смарагдової та рожевої.

Щойно двері опочивальні блакитної відчиняються, усе населення її *веселеньке* Охлопові многая літа співає:

— Здорові будьте, сонце-Іване Володимировичу!

Завалює Охлоп до опочивальні улюбленої. Кидається до нього все веселе-електричне: голяки-кругляки, повзуни, верещалки,

¹ Ходім з нами, любий друже, / Ходім з нами, любий друже. / Почнем тебе утішати, / Почнем тебе ублажати. / Приголубимо білого лебедя, / Приласкаємо ясного сокола. / Очи яснії, руки ніжнії, / Губи палкі, ненаситнії, / На швидку любов дуже щедрії (рос.).

реготухи, чухалки та гойдалки. Знають, ой, знають вони Охлопа Великого! Зі звичками й пристрастями опричника дуже добре обізнані мізки їхні розумні.

Співають електричні, верещать, хихотять *пожадано*. Дістає Охлоп зі своєї лівої кишені жменю *насіннячка* живильного новенького, криптонового, що блакитним світиться. Кидає електричним. Хапають вони *насіннячко*, ковтають, підживлюючись.

— Спа-а-а-асибі! — верещать в один голос.

Із правої кишені дістає Охлоп цукрову дзвіницю Івана Великого, виламану з цукрового Кремля. Кидає веселеньким. Ловлять вони її, бережуть, пританцьовують. І підносять таці розмаїті. А на тацях — шампанське та водиця бузкова з ромом для дівок, мед відбірний, брусничний — для гостя любого. П'ють Тетянка-Оленка шампанське та водицю бузкову, цідить Охлоп мед свій із чаші кришталевої. А Ірочка-соковита дірочка тримає в руках прутень опричника, дивиться та й усміхається.

— Чого витріщилась? Ану — пий з нами! — хапає її Охлоп за шию білу, лле в рот мед міцний.

Ковтає Ірочка брусничний мед, захлинається. Присмоктується Охлоп губами м'ясоїдними до яскраво-червоних губок Ірочки білопопої, напуває медом насильно. Тремтить тілом Ірочка, тріпоче грудьми, прутень Охлопів не відпускаючи.

Регочуть Тетянка-Оленка, Ірочку за попу пощипуючи. Верещать-завивають електричні.

— Роздягання! — командує опричник.

Вмить *стихають* усі електричні, танцюють повільно. Сідає Охлоп у крісло з чашею, з прутнем настобурченим.

Тиха музика награє. Роздягаються дівчата під музику повільно, вигинаючись та підморгуючи. Танцюють голі, вихиляються,

до Охлопа наближаючись. Обвивають руками, припадають устами. Роздягають.

— Відвід!

Підхоплюють дівчата голого Охлопа під руки, ведуть до ліжка широченного, блакитним шовком застеленого.

— Повал!

Валять дівчата опричника навznak, пестять руками ніжними, залазять язиками жвавими до спітнілих щілин тіла його широком'ясого. Крекче Охлоп від насолоди, муркоче, здригає прутнем важеним.

— Ступа!

З'являється в юрбі *веселих* ступа мідна з м'ялом. Кладуть електричні цукрову дзвіницю Івана Великого в ступу, товчуть на пудру цукрову швидко. Передають електричні ступу з пудрою цукровою дівчатам, кланяються. Посипають дівчата прутень Охлопа цукровою пудрою. Дзвенить дзвіночок у вусі опричника, як дзвін на дзвіниці Івана Великого. Кланяються дівчата цукровому прутню. Посміхається опричник.

— На кіл!

Сідають Оленка-Тетянка на прутень цукровий по черзі. І починається солодка страта: їздять Оленка-Тетянка на прутні, повискуючи. А Ірочка тим часом опричникові яйця лоскоче, ума-розуму набираючись. Оживають і *веселенькі*: підповзають, обвивають, пестять по-своєму, обережненько, завадити боячись.

Доводять Охлопа. Багровіє тісто мордяки його, наливаються губи кривцею:

— Відлив!!

Зістрибує з рогу його Тетянка, падає з грудей Оленка. Хапаються за прутень руками, а Ірочка за яйця підтримує. Допомогають дівчата тугому сім'ю опричника з прутня-хобота назовні вирватись. Реве Охлоп, як ведмідь, брикає стовпами ніг, лупцює дівок по сраках. Стріляє прутень його вгору каламутними згустками, стогнуть дівчата співчутливо, а веселенькі електричні — в захваті.

— Спокій... — задихається Охлоп.

Завмирають усі навколо. Лунає музика заспокійлива. Спливає трохі часу, і нову команду опричник подає:

— Настоянку!

Лле йому в рот Тетянка настоянку тибетську, підбадьорливу, подає чашу з медом. Запиває Охлоп порошок, цмокає губищами, дихає на повні груди хвилясті, до тями приходючи. П'ють-випивають дівки. І не встигає співак невидимий ще й другу пісню завести, як ворухиться хобот промежений в Охлопа.

Плескають у долоні дівчата захмелілі, верещать електричні.

— Смоктати! — суворо Охлоп вимагає.

Припадають трое дівчат до хобота, лоскочуть-полірюють його язиками. Встає прутень опричника знову. Кладе око Охлоп на Ірочку білотілу:

— Оцю!

Готують подружки Ірочку саджати на солодкий кіл: уводять-проштовхують у попу їй пігулку розслаблювальну, змазують рожевим маслечком, щоб наказ було легше виконати. Підтримують Ірочку під руки білі, приміряються, спрямовують, тиснуть делікатно.

Сідає Ірочка вареницею своєю на прутень Охлопів.

Та незважаючи на обережність лікарську і полегшу масляну, стогін із вуст дівочих зривається: ой великий же прутень в обхваті, ой горбистий, ой неспокійний для юнки. Стогне Ірочка, сльозами давиться, губку яскраво-червону закусивши. Подруги її підтримують, на плечі похилі натискаючи, глибше попою насаджуючи. Крик зривається з вуст Іроччиних.

— Звикай! — шкіряться Охлоп.

— Зви-кай! Зви-кай! — рухають тіло Іроччине дівчата вгору-вниз.

— Звика-а-а-а-ай! — верещать електричні.

— О-о-о-а-а-а-ай! — кричить Ірочка.

Розпирає їй попку білу, розклинює нещадно. Ірже Охлоп жеребцем, колихаючись, наче лев морський, на простирадлі блакитному. Підкидає Ірочку, а та верещить. Хоче втекти з прутня липкого, так подружки не пускають, тримають, за цицьки білі вниз тягнуть:

— Зви-кай! Зви-кай!

І звикає білорибиця саратовська, пристосовується. Вже й не кричить більше, а тільки стогне. Їздить вона по прутневі туди-сюди. Глядь — і звикла зовсім. І вже не стогін болю з вуст її злітає, а стогін хтивості. Розбирає Ірочку так, що вона аж заходиться. Повискує, тремтить, як божевільна, циці свої стискаючи:

— А-а-а-а-а-м-м-м-а-а-а!

Не стримується й Охлоп, вибухаючи:

— У-а-а-а-а-а-ахря-я-я-я-я!

Дивуються солодко Тетянка-Оленка:

— Замо-о-о-о-чок!

Падають навзнак електричні:

— На-а-а-а-асолода!

Ляскає Охлоп дівчат по сраках, щипає, гарчить. Виє Ірочка на кілку. Схвалюють дівчата.

Так і час спливає...

Далеко за північ, хитаючись та спотикаючись, покидає Охлоп будинок розпусти. Проводжають його дівчата в сарафанах-кокошниках, під руки підтримують, співають:

— Не прощайся с нами, сокол ясний!¹

Погладжує гусар-дівця прутень, що в штанях заснув:

— Не забувай!

Гнучкий татарин допомагає Охлопу в «мерина» сісти:

— Щасливої дороги!

Гурчить «мерин», підморгує червоним оком, від'їжджає.

Махають дівчата йому хусточками:

— Бувай здоров, опричнику государевий!

¹ Не прощайся з нами, ясний соколе! (Рос.)

ХЛЮПІНЕ

Корова вкотре замукала, труснула чорно-білою головою й хльоснула Сашу брудним хвостом.

— Та стій же ти, суча дочко! — крикнула Саша, зацідила корові коліном у не надто круте черево. — От же гадина, щоб тебе розірвало...

Саша змазала корові соски троніпулем, вправно вдягла на них «ромашку», увімкнула. «Ромашка» загурчала, корова замукала, хльоснула хвостом.

— Стій, гадино, стій, щоб тебе! — Саша схопила корову за холку, зацідивши їй під бік коліном.

Корова невдоволено мукнула.

— Ну, стій же ти, Доця, Доця, Донечка... — Саша стала гладити теплу холку корови.

Корова невдоволено мукала, шумно дихаючи.

— Воно ж не боляче, чого ти приндишся? — Саша гладила корову.

Корова мукала й шумно дихала, тупцяючи ногами по прикиданому соломою гноєві, який чавкав. Три інші корови, уже подоєні Сашею, стояли поруч, жуючи сіно.

— От і добре... — Саша зазирнула корові під черево, поправляючи прозорий, забруднений гноем шланг «ромашки», по якому пульсувало молоко. Розпрямилася, витерла рукавом ватника піт, що виступив на лобі:

— От і добре...

«Ромашка» пропищала «кінець» і вимкнулась.

— Зовсім нічого, — присіла навпочіпки Саша, почала знімати «ромашку» з вимені. — Гос-споди, і коли ж ця весна кінчиться?

Підхопивши «ромашку», пішла нерівним настилом до дверей, потягла за собою шланг. Корова мукнула.

— Гос-споди... — згадала Саша про сіно.

Повісила на перегородку «ромашку», з якої скрапувало молоко, пройшла до сінника, набрала на вила сіна, принесла, поклала перед коровою. Поставивши вила до стіни, зачерпнула з козубця крупної солі, посипала нею сіно.

— Жери... — ляснувши корову по боці, взяла «ромашку», змотала шланг, підхопила й вийшла з хліва, закривши на кілочок оббиті повстю двері.

На задньому подвір'ї було мокро й брудно. Із ранкового сірого неба падали поодинокі великі пластівці мокрого снігу. Дружок, висунувши із собачої будки кудлату морду, понуро спостерігав за Сашею. Змотуючи брудний шланг, що тягнувся через усе подвір'я від хати аж до хліва, Саша підійшла до заднього ганку, відчинила двері, затягла шланг у погано освітлені сіни й миттю запхала його в барильце з водою, повісивши «ромашку» на край барильця. Скинула брудні чоботи, у вовняних шкарпетках підійшла до дверей, що вели в хату, куди по долівці тягнувся чистий кінець шланга, прочинила, увійшла.

У хаті було чисто, тепло й світло завдяки лампі денного світла, що висіла над столом. У великій російській печі потріскували дрова. У яслах біля грубки стояло двійко телят. Угледівши Сашу, вони замукали високими голосами. Сіра кішка, прожогом зіскочивши з пічної лежанки, кинулася Саші під ноги, стала тертися. Саша легенько відштовхнула її ногою:

— Іди геть...

Скинула ватник, повісила на гачок біля дверей. Сунула ноги в короткі стоптани валянки. Сполоснула руки від бруду під умивальником, витерла несвіжим рушником. Зачерпнувши ковшем води з відра, що стояло на лавці, жадібно випила. Перевела подих:

— Ой, нене...

Зазирнула в піч. Довгою коцюбою поправила палаючі дрова. Підійшла до сепаратора, що стояв у кутку, натиснула кнопку, глянула на показники:

— Зовсім нічого.

Із краника націдила молока у дві літрові пляшки, натягнула гумові соски, дала телятам. Ті почали смоктати, витріщивши темно-лілові очі.

— Усе. Завтра до матерів вас відправляю, — сказала їм Саша. — Тепер уже нехолодно. А то все мені тут засрали й засцяли, космонавти...

Телята смоктали, цмокаючи, витягуючи шиї. Кішка знов підійшла, почала тертись об ногу. Чекаючи, доки телята насмокчуться, Саша подумала про сметану:

«Шість пачок як-небудь вже вийде, брикет закінчу... має вийти шість... або ж п'ять... та ні, шість... добре було б шість, щоб сьогодні й відправити... Інакше тільки в понеділок... а там

і машини може не бути... вийде шість чи ні... може, й не вистачить...»

Коли в пляшках залишилось зовсім трішки молока, Саша забрала їх у телят, зняла гумки, налила кішці в миску:

— На, прилипайло...

Нявкнувши, кішка кинулась до миски, стала швидко-швидко хлебтати молоко.

— От і добре... — Саша сполоснула пляшки під умивальником, поставила на полицю.

Насипала в маленький чавунець склянку гречаної крупи, додала води, кинула дрібку солі, поклала ложку пряженого масла, накрила прокопченою чавунною кришкою, підхопила чавунець малим рогачем, засунула в піч. У великому чавунці з учорашнього вечора лежали у воді почищені й нарізані картопля, морква та дві цибулини. Саша вийшла в сні, дістала з комірки банку китайської свинячої тушонки, занесла в хату, відкрила консервним ножом, вивалила у великий чавунець. Додала лавровий листок та сіль, підхопила чавунець великим рогачем і так само засунула в піч. Коцюбою поправила дрова, що вже догорали:

— От і добре...

Увімкнула сепаратор. Той загурчав.

Саша відкрила нову пачку, вийняла шість стаканчиків зі сріблястого пластику й шість кришок із живою картинкою: руда корова весело підморгує великим чорним оком, струшує головою, навколо якої намистом спалахують червоні літери: СМЕТАНА ХЛЮПІНСЬКА, 15%.

Розставивши стаканчики на підстіллі, почекала, доки сепаратор перестав збивати й пискнув, блимнувши зеленим вогником.

— Поїхали! — Саша підставила перший стаканчик під патрубок і натиснула червону кнопку. Стаканчик наповнився сметаною. Саша підставила другий. Сметана білим хробаком повзла з патрубка.

— Давай, любчику, давай, рідненький... — Саша наповнювала стакани.

Наповнивши п'ятий, підставила шостий і стала благати:

— Ну ж бо, Христа ради, Гос-споди, твоя воля...

Загурчавши, сепаратор наповнив і шостий стакан.

— Гос-споди! — радісно засміявшись, Саша підставила під патрубок грановану склянку.

Сепаратор вичавив півсклянки сметани й вимкнувся.

— Ну, молодчинка, ну, розумничок!

Вона поцілувала напівкруглий металевий верх сепаратора, увімкнула «скинути». Прозорим шлангом, що тягнувся до дверей, задзюрчав каламутний залишок. Саша взяла *пістолет*, запечатала шість стаканчиків сріблясто-блакитною фольгою, закрила кришками, підхопила й, притиснувши до грудей, понесла до комірки:

— От і добре.

У комірці на барильці з кислотою капустою лежала пластикова дошка, на дошці стояв ящик із такою самою коровою, що підморгує, збоку. Саша відкрила ящик. У ньому щільно стояли стаканчики зі сметаною. Не вистачало рівно шести. Саша поклала їх у ящик, закрила його, запечатала широкою липкою стрічкою, набила код, поставила дату: 19.03.2028.

— Усе! — Саша повернулась до хати, узяла зі стола далекого-воруху, увімкнула, набрала.

Далекоговоруха пискнула, спалахнувши маленькою нечіткою голограмою: парубок із заспанним обличчям звів голову з подушки:

— Чого?

— Спиш? — спитала Саша.

— Саш... — парубок посміхнувся, позіхнув, потягнувся. — А я це... вчора з Анікіними загуляв.

— Гарно живеш. До міста коли їдеш?

— Сьогодні треба було б...

— Правда?

— Угу.

— Візьмеш у мене ящик?

— Ящик? Ну.

— Коли заїдеш?

— Ну... А котра хоч година? Ой, дев'ята, йопта...

— Дев'ята.

— А мені на десяту. Зараз заїду, Саш...

— Давай.

Саша погасила голограму, вимкнула далекоговоруху. Зазирнула в піч, поворушила коцюбою вуглини, підгорнула до чавунців. У жовтогарячих вуглинах уперто горіла одна непрогоріла головешка.

— А повзи-но сюди, зміюко... — Саша вигребла головешку з печі на жарівник, закрила пічний зяв бляшаною заслінкою, потяглась угору, закрила в трубі засувку.

Скинувши піввалянки, взула чоботи, кованими щипцями схопила ще й досі палаючу чадну головешку, вийшла в сіни, пройшла, повернула праворуч, вийшла на ганок й одразу ж пожурила головешку в палісадник, в осілий брудний сніг:

— Іди геть...

Головешка засичала.

Саша глянула з ганку на поодинокі сільські хати. Людей не було видно. У Копилових, у Сотника, у Мухи й у Півня топилося. Біля перехнябленої хати Гудилихи ходили кури й свиня. Над ближнім лісом кружляла зграя ворон.

Саша спустилася з ганку, пішла по дощечках повз палісадник до сарая. Обійшла сарай, зайшла в нужник. Тут було темно й несло відталим гівном. Задерши спідницю, Саша приспустила рейтузи, зняла вовняні труси. Струмись її сечі бризнув униз, задзюрчав. Саша зірвала з цвяшка розрізану на четвертушки газету «Русь», піднесла до обличчя, прочитала уривок заголовка: «...ИТТЯ ВЕЛИКИХ ПІДСУМКІВ». Під заголовком було обличчя міністра Надр з акуратною борідкою. Газету друкували в повіті, усі картинки не були живими, як у такій самій газеті, але надрукованій у столиці.

Попісївши, Саша промокнула промежину папірцем з міністром, кинула його вниз, устала, підтягла труси з рейтузами, вийшла з нужника. Над її головою нерівно пролетіла сорока. Саша набрала в сараї оберемок дров, понесла в хату, обережно ступаючи по потонулих у багнюці дощечках. Зійшла на ганок, штовхнула двері правим боком, пройшла сіни, увійшла в хату й одразу ж кинула дрова біля печі, вибрала три не дуже товсті поліця, поклала на піч посушитися. Обтрусилася кофту, перевзулася в піввалянки, глянула на телят. Ті, напившись молока, лежали на соломі, пожевуючи маленькими кумедними ротами. Саша взяла склянку із залишком щойно збитої сметани, велику ложку, всілась на лавочці біля вікна. І поглядаючи в заросле геранню вікно, зїла сметану.

У вікні за цей час нічого не сталося.

Саша поставила порожню склянку на край стола, облизала ложку, сунула в склянку. Кішка почала тертись об ногу.

— Та ти ж щойно налопалась! — відштовхнула її Саша.

На задньому подвір'ї загавкав Дружок. Долинуло буркотіння мотоцикла, і Саша побачила крізь герань Ваню, який саме під'їхав.

Вона звелася з лавки, вийшла на ганок. Притулившись, як завжди, біля паркану палісадника, Ваня заглушив мотор, зліз із триколісного мотоцикла з об'ємним сріблястим кузовом з написом «КУРЯЧИЙ СВІТ».

— Швидко зібрався! — посміхнулася Саша, шулячись від раптового пориву мокрого вітру й обнімаючи себе за лікті.

— Нам зібратися — тільки підперезатися, — Ваня усміхнувся до неї дрібними прокуреними зубами.

Відкрив дверцята кузова, перевальцем рушив до Саші, чавкаючи багном.

— А я гадала, що ти аж у понеділок поїдеш.

— Не поїду. Не змусять, — він зійшов на ганок, спинився поруч із Сашею і, все ще посміхаючись, глянув їй у вічі.

— Значить, мені пощастило, — відвівши очі, Саша відчинила двері, пропускаючи його в сіни.

— Пощастило, це точно.

Ваня увійшов у сіни, по-діловому прочинив дверцята комірки, узяв запечатаний ящик, поніс до мотоцикла. Саша пішла за ним:

— Гадала, не наберу, та набрала, слава тобі, Гос-споди.

— Що, телята обсмоктали?

— Та порожнє ж молоко, весна.

— Весна, ясне діло.

Ваня засунув ящик у кузов, закрив заляпані багном дверця-
та. Витер руки об ватник, глянув Саші у вічі:

— Чаю склянку наллеш?

— Чаю? — посміхнулась Саша.

— Мати піч ще не топила, а генератор здох, солярки нема.

— Наллю.

Саша пішла до ганку, розирнувшись на всі боки.

Ваня рушив слідом. Увійшовши за Сашею в хату, він зняв кепку, перехрестився на ікони, повісив кепку на гачок, пригладив рідке скуйовджене волосся. Поки Саша наливала в кип'ятильник воду, сів за стіл, поклав перед собою смагляві напівстиснуті в кулаки руки з великими опуклими нігтями, розирнувся:

— Тиждень тому привіз дві каністри. А вранці — чих, чих, і ні крапельки.

— Кучеряво живете, — Саша поставила перед ним кухоль, сунула в неї пакетик чаю, сіла навпроти.

— Та мати ж весь час бульку дивиться, про сирітку.

— «Алевтину»?

— Еге.

Іван поглядав на Сашу. Вона зітхнула, глянула у вікно:

— А я тільки новини дивлюсь, та й то не щодня.

— А я її й зовсім не дивлюсь.

— І правильно.

Саша знову глянула у вікно. Ходики пропищали 9.30.

— Не спізнишся? — Саша глянула на годинник.

— А! — махнув кулаком Ваня. — Почекають. Знайшли ішака.

Кип'ятильник закипів. Саша встала, принесла, налила окропу в кухоль.

— А ти поп'єш? — Іван вийняв з кишені паперовий згорток, почав розгортати.

— Та я вже пила.

— Я ось, гостинчик тобі привіз.

Ваня розгорнув папір. У ньому була Кутаф'я вежа від цукрового Кремля.

— Ого як, — Саша поставила кип'ятильник на стіл, взяла вежу. — Відкіля?

— Свояк привіз.

— Гарненька.

— Уміють, — Ваня поглядав на Сашу. — Дай ніж.

Саша висунула зі стола вузьку шухляду, вийняла й простягла Іванові великий кухонний ніж з дерев'яною стертою ручкою. Іван забрав у неї вежу, поклав собі на ліву долоню, розмахнувся ножем і розколов вежу навпіл. Простягнув половинку Саші, цукрові крихти висипав собі в рот:

— Сідай, попий.

Саша налила окропу й собі, поклала чайний пакетик, сіла, помішуючи ложечкою. Ваня вмочив свою половинку вежі в чай, посмоктав, відкусив. Запив чаєм. Саша вмочила свою половинку в чай, посмоктала, запила. Глянула у вікно. Ваня гриз цукор, поглядаючи на Сашу.

— Свояк у Медині нову байку про государеву невістку чув, — мовив він, гучно присьорбуючи чай.

— Про Настьону?

— Еге. Значить, у Кремлі є красуня — три пуди гівна на собі носить, як поклон кладе — півпуда відпаде, як павою походжає...

— Два наростає.

— Чула вже? — засміявся Ваня.

— Чула.

— Павою, га? — сміявся Ваня, підморгуючи.

— А чого ж їй павою не ходити? Мабуть, корів не доїть.

— Не доїть, це точно. За неї подоять.

— І подоять, і все зроблять.

— Точно.

Помовчали, посьорбуючи чай. Раптом задзвонила далекоговоруха, що лежала на столі. З'явилась крихітна нечітка голограма: обличчя бабусі в хустці.

— Це ж воно хто? — спитала бабуся, примружуючись.

— Дід Пихто! — глузливо відповіла Саша, посьорбуючи чай. — Ви куди дзвоните?

— Настя?

— Я не Настя, — посміхнулася Саша.

— Настя в Кремлі! — додав Ваня.

Вони з Сашею зареготали. Бабуся зникла.

— А чого ти собі «Веселку» не поставиш? — спитав Ваня.

— На чорта вона мені здалась?

— Ну, як... велике все. І видно краще.

— І так згодиться.

Саша дивилась у вікно, посмоктуючи цукор і запиваючи чаєм. Ваня поглядав на Сашу. На селі загавкали два собаки. Дружок загарчав, потім загавкав. Нагавкавшись, собаки змовкли. Дружок поскавчав, повискуючи. Потім і собі замовк. Пролетів літак.

Мовчки допили чай і з'їли вежу.

— Ну, гаразд, — Ваня потер своє коліно. — Пора мені.

— Поїдеш? — звелася Саша.

— Поїду, — посміхнувся він. — Спасибі за чай.

— На здоров'я.

Ваня встав, попрямував до дверей, зняв із гачка кепку, надягнув, зсунувши на потилицю. Відчинив двері, зробив крок у сіни. Саша вийшла слідом. У напівтемних сінях Ваня раптом обернувся, незграбно обняв Сашу. Саша стояла нерухомо.

— Ти думаєш, що я жеребець? — спитав він.

— Нічого я не думаю, — Саша зітхнула.

Ваня спробував її поцілувати, але вона сховала губи.

— Образилась? — спитав Ваня, беручи її за щоку.

— Нічого я не образилась.

— А чого?

— Нічого.

Постояли. Ваня тримав Сашу за щоку. На задньому подвір'ї загарчав Дружок.

— Саш...

— Чого?

— Можна я сьогодні прийду?

— Як хоч.

Ваня знову спробував її поцілувати. Саша знову відсторонилась.

— Щось ти... це... — Він гладив їй щоку. — Чого ти?

— Нічого.

— Мо' з Федором чого?

— Нічого.

— Дзвонить?

— Дзвонить.

Ваня зітхнув.

— Їдь, а то спізнишся, — мовила Саша.

Він гладив їй щоку:

— Ну, так я прийду?

— Як хоч.

Він посміхнувся в напівмороці, відсторонився, поправив кепку:

— Гаразд.

Повернувся, вийшов із сіней на ганок. Двері за ним зачинилися. Саша так і стояла в сінях. Підійшла до дверцят комірки, поторсала дерев'яну клямку-вертушку. Було чутно, як Ваня, кашляючи, підійшов до мотоцикла, завів. Дружок загавкав. Саша повернула клямку вгору. Мотоцикл поїхав. Дружок перестав гавкати. Саша повернула клямку вліво.

Теля в хаті замукало тоненьким голоском.

ОПАЛА

Сліпа, сіра імла світанкова, осіння оповила узбіччя тракту Ярославського. Рідкий годинник на панелі приладів крапнув: 8.16. І відразу ж копійчане сонячне коло загорілось на годиннику, нагадуючи, що десь там, на сході, праворуч від дороги, що пролітає повз, за осінніми небесами підмосковними, за попелястою цвіллю хмар, що їх пробивають миготливі діряві сосни, за сумними косяками відлітаючих пташиних зграй та дощовою моквою встає і справжнє, живе російське сонце. І починається новий день — 23 жовтня 2028 року.

«Краще б він і не починався...» — подумав Ком'яга, дістаючи цигарку, і миттю ж уголос кинув собі докір за малодушність: — Та годі вже. Не вмирай, опричний, раніше смерті.

Так завжди любив примовляти Батя у фатальні хвилини. Його приповідка. Допомогало. Та чи говорить він так і тепер, цієї фатальної миті? Чи мовчить? А мить фатальна триває й триває, стікає краплями солоними, у фатальну годину збираючись-переростаючи. Накрапала година, перелилась через край, а за годиною — і день фатальний накрапав, ринув, як хвиля морська.

Збила вона, туга, з ніг, потягла так, що аж захлинувся. Чи можна говорити, хвилиєю солоною накритому?

— Чи дають говорити, ось у чому питання...

Підніс Ком'яга руку з цигаркою до панелі приладів, спалахнуло полум'я холодне, кінчик підпалюючи. Затягнувся димом заспокійливим, випустив крізь вуса. І повернув кермо податливе праворуч, із тракту звертаючи. Потекли кільця розв'язки з частими ранковими машинами, замерехтіли будинки висотні, потім ліс пішов і селища земські, худорідні, гавкіт собачий за парканами кривобокими, коти драні на воротах розхристаних, півні неголосисті в лопухах-реп'яхах. І ось — новий поворот ліворуч, березняк, покинуті житла, попелище, три іржавих китайських трактори, сільце нове, вотчинне, міцненьке, за ним друге, сосняк молодий, потім старий, зоране поле, ще поле й ще, і ще, звивина-закарлюка довкола ставка з качками й одним-єдиним гусаком, вежа сторожова, підлісок зі слідами свіжої вирубки, паркан зелений, добротний, державний, з незгасним сторожовим променем угорі, ворота міцні, п'ятиметрові.

Пригальмував Ком'яга.

Примружилось зелене око безпеки над воротами, відповів йому трьома синіми спалахами-іскрами червоний «мерин» опричника государевого. Здригнулись ворота, поповзли вбік. Поїхав «мерин» далі, по дорозі прямій, опалим листям усипаній, через ліс віковий, густий, незайманий, легким туманом оповитий. За версту розступилась діброва, замиготіла липова алея, зблиснула оранжерея, з'явився фонтан в оточенні статуй біломармурових і ялівцевих конусів-куль-пірамід, розпростерся вічно-зелений газон із численними вирвами від снарядних розривів і старим дубом, розщепленим безжалісним прямим влучанням,

і наплив-насунувся біло-рожевою підковою, у розкішній пишноті своїй терем окольничого, колишнього вельможі у випадку, а тепер уже три місяці й вісім днів як опального Кирила Івановича Кубасова.

Підїхав Ком'яга до ганку парадного, заглушив мотор чотиристасильний, поїхав угору дах «мерина» прозорий. Поки вилазив опричник із «мерина» свого вірного, по сходах до нього з ганку дворецький задріботів:

— Ласкаво просимо, Андрію Даниловичу, ласкаво просимо, батечку!

Не хлопчик уже дворецький, проте моторний, ставний, у золтаво-маслиновій лівреї своїй, бакенбардами сивими й пікою пещеною красивий.

— Здоров, Потапе, — похмуро відповів Ком'яга, цигарку викидаючи.

— Давненько бувати в нас не зволили, ох, давненько! — захитав великою головою своєю дворецький. — Дозвольте машинку вашу до гаража відігнати.

— Я ненадовго, — обсмикнув Ком'яга чорний каптан свій.

— Від ворон голівоньку собаку прибрати треба. Роздзьобують умить!

— Ну, прибери... — примружився Ком'яга на вікна будинку, пригладив свою елегантну борідку й почав підніматися сходами широкого ганку.

— Філько! — наказовим голосом буркнув дворецький у свою петличну далекоговоруку, за Ком'ягою поспішаючи. — Прибери машину пана опричника!

А сам хусткою батистовою пилюку зі спини Ком'яги струшувати поспішає:

— А то вороння розвелосо нині, батечку, — жаж! Хмари чорні! Кружляють і паскудять, кружляють і паскудять...

— Ворони? Звідки? — позіхаючи по-ранковому нервово, спитав Ком'яга.

— З парових полів, звідки ж іще, батечку Андрію Даниловичу. Воно ж як тепер — усе під пар зорано аж до самого Болшева. Земські тепер озимих не сіяли, бо на новий тягловий закон чекають. Аби, значить, кожному зі своїм родом дозволив государ безперешкодно на відруб іти або до дворян заставлятися. Тільки вотчинні та китайці нині й сіяли. Он воно як у нас у Підмоскві!

«Новий тягловий закон... — похмуро подумав Ком'яга, позираючи своїми стомленими після безсонної ночі очима на двері з броневийного скла, які плавно перед ним прочинялися. — Старе марудиво. Чи до нього нам усім тепер?»

Двері розчинилися. І відразу ж за ними засвітилась величезна вітальня з крученими колонами, з люстром у вигляді пальми єгипетської, з різьбленою стелею, з мозаїчною кам'яною підлогою, з левами *живими* біломармуровими, з двома високими придверниками в таких самих, як і в Потапа, золотаво-оливкових ліврях.

— Де пан? — Ком'яга скинув каптан свій і шапку з чорного оксамиту із соболиною облямівкою на руки Потапові.

Зоставшись у червоній парчевій куртці, підперезаній форменим опричним поясом із ножем у піхвах мідних і пістолетом у кобурі дерев'яній, провів долонею по голові, волосся пригладжуючи, не зачепивши завитого, вкритого золотою пудрою чуба.

Гаркнули мармурові леви. Суворо підморгнув їм Ком'яга, позіхнув похмуро:

— Ну, де Кирило?

— У водичці плавати зволять, — передав Потап одяг опричника горбаневі-платтяному, а сам задріботів мармуром, Ком'ягу випереджаючи. — Теперечки щоранку вже більше місяця, як батечко наш сердечний, дай йому, Боже, здоров'ячка, знов водичку прохолодну полюбив!

«Плава, товстопузий... — заздрісно подумав Ком'яга, похмуро звівши брови. — Тут всесвіт гине, земля двигтить, а вони у водичці плавають».

Пішов Ком'яга слідом за дворецьким анфіладами, кутими чобітьми по паркету набірному грюкаючи. Пройшли одну залу, пройшли другу, униз спустились — і ось вона, купальня: простора, розмальована, із хвилями морськими, із каменями, зі статуями мармуровими. У купальні плавало, змагаючись із хвилями, троє голих — окольничий Кубасов і дві його наложниці, сестри Ам і Нет.

— Андрію! — розкотистим басом помітив прийшлого окольничий.

— Кириле! — Ком'яга звів праву руку, притис до парчевих грудей, схилив голову.

— Андрію! — Кубасов бризнув на опричника водою, проте не дістав.

— Кириле, — стомлено посміхнувся Ком'яга.

— Стрибай сюди! — хитався на хвилі товстун-окольничий.

— Дуже вже водиця прохолодна, — Ком'яга глянув на термометр.

— П'ятнадцять градусів! Стрибай, освіжишся! — Кубасов знов хлюпнув водою і влучив.

— Та ні, любий, — Ком'яга струснув краплі води з парчі.

— Ох і вередливий же ти! — посміхнувсь Кубасов. — Дівахи, пірнаймо!

Усі троє пірнули. Під водою мініатюрні Ам і Нет обхопили товсті ноги окольничого, притислись до них і штовхали, штовхали кругле тіло вельможі вперед, ніби морську міну, завзято своїми ніжками працюючи. Доки вони пропливали всю п'ятдесятиаршинну купальню, Ком'яга встиг сісти в плетене крісло, дістати портсигар і закурити цигарку.

— Уах! — випірнув Кубасов і задихав жадібно, погойдуючись на хвилях.

Ам і Нет підтримували його.

— Ой, смерть... ой, не можу... — дихав Кубасов.

— Не знав я, що ти пірнальник морський, — посміхнувсь стомлено Ком'яга.

— Ой, смерть... ой, як добре... — Кубасов гучно висякався у воду, Ам і Нет витерли йому обличчя.

— Усе. На берег! — скомандував він.

Наложниці підштовхнули його до сходів. Він став витягати своє десятипудове тіло з води, Ам і Нет підштовхували у велетенські сідниці.

— На берег, на берег... — бурмотів окольничий.

Підскочив банщик Ванько, допоміг, підхопив під могутню руку, подав червоний халат із живородного махрового льону.

— Пішов звідси! — притупнув мокрою ножицею Кубасов, і Ванько зник.

Вистрибнувши з хвиль, Ам і Нет одягли окольничого в халат.

— Фоах... благодать... — пробасив Кубасов, підходячи до Ком'яги.

Ком'яга встав.

— Ну, здрастуй, опричний, — посміхнувся заплилим, почервонілим, вологим обличчям Кубасов.

— Здравстуй, окольничий, — у відповідь посміхнувся Ком'яга, готуючись обняти Кубасова й відводячи вбік руку з цигаркою.

Кубасов зволікав, посміхаючись. І раптом, коротко розмахнувшись ручищею своєю, вліпив Ком'язі добрячого ляпаса. Гучний звук поплинув купальною залою, відбиваючись від мозаїчних стін. І ніби покликані цим звуком, у світлому просторі купальні з'явилися темні постаті охоронців окольничого.

Ком'яга позадкував, цигарка вислизнула з його пальців. Приголомшений, він узявся лівою долонею за свою щоку, ніби перевіряючи, чи та не відпала.

Кубасов підійшов до нього впритул, торкаючись животом. Його важке обличчя миттю стало загрозливо-непроникним, губи стислись суворо.

— Чого ти приїхав? — глухо спитав він.

— Кириле... — пробурмотів Ком'яга.

— Чого ти приїхав?! — Кубасов схопив Ком'ягу за плечі, струснув.

Золотий дзвіночок в опричниковому вусі тонко задзеленчав. Та навіть цей звичний дзенькіт не вивів Ком'ягу із заціпеніння.

— Кириле... Кириле... — здивовано супив він густі брови. — Кириле!

— Хто ти?! Хто? — тряс його Кубасов.

— Я... Ком'яга.

— Хто ти, мать твою?! Відповідай!

— Ком'яга.

— Хто?! Хто?! — закричав окольничий, трясучи його.

— Друг твій!! — раптом вигукнув Ком'яга так, що окольнічий зупинивсь. Комяга відштовхнув його руки. Обличчя опричника пополотніло, а от ліва щока наливалась червоним.

— Я друг твій! Андрій!

Витріщивсь Кубасов на Ком'ягу маленькими розлюченими очицями своїми.

— Чого ти приїхав? — пошепки спитав він.

— Батю арештували.

Кубасов уважно дивився на нього. Заплило обличчя його зосередилось, очиці примружились. Облизав він мокрі губи свої. І рвучко схопив Ком'ягу за руку, повернувся, за собою потягши:

— Ходім!

Спотикаючись, Ком'яга рушив за ним.

— Не те щоб заарештований, а тільки затриманий за наказом государя на добу для з'ясування. Опричнину очолити государ Потиці доручив. Виходить, молодому крилу государ опричнину довірив. І слава Богу, — бурмотів він.

— Ходім, ходім... — тягнув його Кубасов.

Вони вийшли з купальні, Кубасов потяг Ком'ягу до ліфтів:

— Ходім, ходім!

— Государеві нашому видніше, ясна річ, — Ком'яга озирнувся на охоронців з автоматами.

Кубасов увійшов у відкритий дзеркальний ліфт, затяг Ком'ягу, натис кнопку «3». Ліфт поїхав угору. Ком'яга глянув на своє відображення:

— Потика, він раніше в лівому крилі був, але тільки зараз його...

— Пітне діло! — голосно зареготав Кубасов, тицьнувши пальцем у своє відображення. — А де піт, там і кров. Там і сльози! Так?

Ком'яга похмуро глянув через дзеркало на Кубасова.

Ліфт зупинився. Кубасов стрімко вийшов, тягнучи за руку Ком'ягу:

— Ось сюди... У сховище вічне...

Біля ліфта стояло четверо в чорному з автоматами. Далі відкривався просторий кабінет окольничого з бронебійним, дзеркальним зовні склом трьох великих вікон, у кожне з яких були вмонтовані скорострільні гармати. Біля двох гармат сиділи стрільці. Біля гармати середнього вікна стояло масивне шкіряне крісло.

— Сюди, сюди! — Кубасов потяг Ком'ягу до столу.

На столі лежало велике дзеркало, а на дзеркалі акуратними смужками тіснились десятки готових кокаїнових ліній. Тут-таки стояв і запітнілий графин з горілкою.

«Ну ось... — сумно подумав Ком'яга, — як завжди...»

І мовив:

— Кириле, я ось що хотів спитати...

— Давай, давай! — Кубасов підштовхнув його до столу, а сам, узявши золоту трубочку, схилився до дзеркала й швидко втягнув в обидві ніздрі по лінії.

Одразу ж з'явивсь охоронець, наповнив чарку горілкою. Кубасов, коротко шморгнувши носом, з ходу перекинув у рот чарку, видихнув і миттю втягнув третю лінію, жбурнув трубочку на дзеркало, владно показав Ком'язі товстим пальцем. Ком'яга, зітхнувши, неохоче взяв трубочку, без поспіху втягнув одну лінію, потім другу, випроставсь. Охоронець підніс йому чарку

горілки. Ком'яга випив, зітхнув полегшено. Але Кубасов вимогливо стукав товстим пальцем по дзеркалу:

— Припряжну, припряжну!

Ком'яга вимушено зігнувся, втягуючи третю смужку. Кубасов, радісно й голосно розреготавшись, погладив його по спині, погрожуючи комусь пальцем:

— А все через те, що газ закінчився. Все висмоктали, гади косоокі!

Ком'яга випроставсь, дістав хустку, витер ніс. Кубасов схопив його за куртку парчеву:

— Новий обруч потрібен, щоб країну стягти, га? Він же про це, га? Зрозумів, га?

— Та я розумію, Кириле Іваничу, що ж тут не розуміти? — брови Ком'яги вигнулись. — Государ наш діло велике затіває. І слава Богу.

— Государ наш — щур помийний! — з посмішкою мовив Кубасов, своїм заплилим обличчям до обличчя Ком'яги наближаючись. — Четвертувати його на Лобному, га? А можна й шестирувати, га? Або ж дев'яносторувати, га? І — псам, псам, щоб поласували, га? За все хороше, за все пригоже. За все далеке, за все широке.

Ком'яга мовчав.

— Он, — Кубасов показав на вікна з гарматами. — Три грації мої. Люблю їх.

— Кириле Іваничу, — спокійно мовив Ком'яга. — Я знаю, що государ сьогодні вночі дзвонив тобі.

— Дзвонив! — вишкірившись, бадьоро кивнув окольничий. — На царство мене вмовляв.

— Кириле, я серйозно...

— І він серйозно! Казав, приїде з шапкою Мономаха. Коронувати. З патріархом. І знаєш — згодивсь я. Хоч, Ком'яго, по правді тобі скажу: важка, ох же ж і важка злоїбуча шапка Мономаха! Але я згодився! Що вдієш?! Чекаю їх усіх в обідню пору! Готуюсь. Он, бач, Ком'яго...

Кубасов підійшов до середнього вікна, сів у крісло, спустив запобіжник на гарматі й дав коротку чергу по газону. На газоні беззвучно виростили три вибухи й опали.

— Ласкаво просимо, пацюки! — зареготав Кубасов.

— Кириле Іваничу, послухай...

— Це ти мене послухай! — раптом ударив його кулаком у бік Кубасов. — На тобі ж причепа нема! Чого ти до мене приперся? Гадаєш, підкажу — до кого б закластися, га?

— Та постривай ти...

— Чи любові хочеш? Любов же лікує.

— Кириле...

— Любов, Ком'яго! Любов! Ясно, га?

— Кириле...

— Любов'ю світ урятується, Ком'яго, тільки любов'ю!

— Послухай, Кириле! — Ком'яга підвищив голос. — Завтра ми будемо жити в іншій країні. Завтра буде пізно! Нову мітлу государ готує. А в ній пруття дуже густе. Тобі ж тут не вік відлюдником бути! Час на вагу золота! Що тобі сказав государ?

Кубасов підніс палець до великого вузького рота:

— Тсс... Зараз.

Підійшов навшпиньках до стола, висунув шухляду, вийняв великий чорний маузер, звів курок, швидко прицілювався в лоб Ком'язі й вистрілював. Мозок Ком'язи так і бризнув з потилиці на

килим. Ком'яга похитнувся й упав навznak. Охоронці та стрільці біля гармат навіть не ворухнулись.

Кубасов глянув на Ком'ягу, що лежав на килимі. Підібрав із дзеркала стріляну гільзу, покрутив у пухких пальцях, понюхав. Поставив на дзеркало. Очі його спинились на цукровому Кремлі, що стояв у кутку на невисокій мармуровій колоні. Він вистрілив по Кремлю. Від Кремля полетіли цукрові шматки.

— Ось... — зітхнув Кубасов і поклав маузер на стіл. — В питті не зап'ю, в їді не заїм, у сні не засплю. Амінь.

Повільно побрів до вікна. Підійшов, глянув, примружившись. Згряя ворон зробила коло над газоном, спустилась на свіжі чорні вирви.

— Не пересувай вікової границі, — мовив Кубасов і тихо, радісно засміявся.

ЗМІСТ

Марфушина радість	5
Каліки перехожі	28
Коцюба	39
Коцюба. <i>Російська народна казочка</i>	45
Сон	63
Обід	70
Петрушка	91
Кабак	105
Черга	119
Лист	134
На заводі	146
Кіно	154
Underground	167
Дім розпусти	182
Хлюпіне	194
Опала	207

Літературно-художнє видання

СОРОКІН Володимир Георгійович

ЦУКРОВИЙ КРЕМЛЬ

Роман

Переклад з російської

Головний редактор *Н. Є. Фоміна*

Відповідальна за випуск *Р. Є. Панченко*

Художній редактор *Б. П. Бублик*

Комп'ютерна верстка: *О. М. Правдюк*

Коректор *Л. В. Дмитрієва*

Підписано до друку 08.02.10. Формат 70x108 1/32.

Папір офсетний. Гарнітура Міньйон. Друк офсетний.

Умов. друк арк 9,80. Умов. фарбовідб. 10,48. Облік.-вид. арк. 7,59

Тираж 2000 прим. Замовлення № 0-140

ТОВ «Видавництво Фоліо»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 3194 від 22.05.2008 р.

61002, Харків, вул. Чубаря, 11

Електронна адреса:

www.folio.com.ua

E-mail: realization@folio.com.ua

Інтернет магазин

www.bookpost.com.ua

Надруковано з готових позитивів

у ТОВ «Видавництво Фоліо»

61002, Харків, вул. Чубаря, 11

Свідоцтво про реєстрацію

ДК № 3194 від 22.05.2008 р.

Книжки видавництва «Фоліо» ви можете придбати:

склад-магазин у м. Кисві
вул. Трьохсвятительська, 4
(044) 279-25-48
e-mail: foliokiev@kv.ukrtel.net

відділ роботи з роздрібною торгівлею

м. Харків, вул. Чубаря, 11
(057) 706-25-13
e-mail: market@folio.com.ua

гуртова торгівля:
ТОВ «Аргумент-Принт»
61005, м. Харків, пл. Повстання, 7/8
(057) 7149-173, 7149-386
e-mail: topman2@argprint.com.ua,
info@argprint.com.ua

Інтернет-магазин «Фоліо»
www.bookpost.com.ua

Книга поштою
Книжковий клуб «Фоліо»
м. Харків, 61052, а/с 46
(057) 715-61-19 з 9.00 до 18.00
e-mail: club@folio.com.ua
Висилається безкоштовний каталог.

ТОВ «Видавництво Фоліо»
61002, м. Харків, вул. Чубаря, 11
(057) 700-44-29
e-mail: foliosp@kharkov.ukrpack.net
www.folio.com.ua

представництво в Кисві
м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4
(044) 279-25-48
e-mail: foliokiev@kv.ukrtel.net

МАГАЗИНИ ВИДАВНИЦТВА «ФОЛІО»

м. Київ

«Книги Фоліо»
ТЦ «Глобус» – 1, 2 лінії
8-068-348-50-41

«Книги Фоліо»
магазин-склад
вул. Трьохсвятительська, 4
(044) 278-82-64

Книжковий ринок
«Петрівка»
Центральний ряд, місце 25

«Книгарня #1»
пр. Московський, 10
(біля виходу М Петрівка)

м. Львів
«Книги Фоліо»
вул. Коперніка, 3, (032) 244-55-17

м. Харків
«Університетський будинок книги»
пл. Свободи, 6, (057) 705-20-66
Книжковий ринок «Райский уголок»
6-й ряд, місце 4

Магазини-партнери

м. Вінниця

Салон «Емпік» ТРЦ «Мегамолл»
вул. 600-річчя, 17 (0432)65-91-88
«Кобзар» пр. Привокзальний, 2/1
«Буква» пл. Гагаріна, 2
(0432)55-08-48

м. Дніпропетровськ

Салон «Емпік» ТЦ «Караван»
с. Ювілейне,
вул. Нижньодніпровська, 17
(056)747-91-12
Салон «Емпік» вул. Театральна, 3
(0562)36-05-38
Салон «Емпік»
пр. Карла Маркса, 67Д,
ТЦ «Гранд Плаза» (056)371-28-56
«Будинок книги та медіа»
вул. Глінки, 24 ТЦ «Московський»,
(056)726-53-14

«Книжковий супермаркет»

вул. Глінки, 2,
ТРК «Мост-сіті Центр»
(056)790-30-57

«Книжковий супермаркет»
пр. Маліновського, 2А,
ТРЦ «Вавілон» (056)790-40-97

«Білокнижник»
вул. Червона Площа, 3

м. Дніпродзержинськ

«Книги» вул. Шелетова, 4

м. Кривий Ріг

«Буква» пр. Гагаріна, 38А/70
(056)409-79-30

Супермаркет «Фоззи»
Вечерній бульвар, 33
«Лексикс» пл. Горького, 10
(056)409-49-26

м. Донецьк

«Буклет» вул. Артема, 160
«Лексика» вул. Постишева, 43
(062)382-67-11

м. Житомир

«Книгоманія» вул. Московська, 24Б
«Книжковий супермаркет»
вул. Московська, 16

м. Запоріжжя

«Буква» пр. Леніна, 147
(061)270-00-89
«Лексика-Современник»
пр. Леніна, 151 (061)233-12-27
«Літера» пр. Леніна, 208

м. Бердянськ

Супермаркет «Велика кишеня»
вул. Піонерська, 13/73
«Книжковий супермаркет»
вул. Леніна, 28/16

м. Мелітополь

«Книжковий супермаркет»
пр. Б. Хмельницького, 42
(0619)43-66-94

м. Івано-Франківськ

«Арка» Вінчевий майдан, 3
«Лілея» вул. Незалежності, 18/2
«Букініст» вул. Незалежності, 19
«Культурно-мистецький центр "Є"»
м-н Незалежності, 31
(0342)72-25-02

Київська область

м. Біла Церква

«Книжковий супермаркет»
вул. Гагаріна, 11 (04463)3-50-10

м. Бровари

«Будинок книги та медіа»
вул. Незалежності, 3 (0494)5-50-75

м. Буча

«Будинок книги та медіа»
вул. Жовтнева, 66а
ТЦ «Буча-пассажа»

м. Славутич

«Будинок книги та медіа»
Київський квартал, 130
(04479)2-34-13

м. Кіровоград
пл. Єгорова, 23А (0522)22-25-97
«Книжковий супермаркет»
вул. Карла Маркса, 51
(0522)35-20-16
«Українська книга»
вул. Луначарського, 46
(0522)27-47-29

м. Луганськ
«Лексика» вул. Радянська, 54
(0642)343-163
«Літера» вул. Сосюри, 137
«Знання» вул. Володарського, 59
«Глобус-книга» вул. Радянська, 58
«Гринченкова книгарня»
вул. Пушкіна, 3

м. Луцьк
«Читайкраїна»
вул. Червоного Хреста, 16
(0332)28-05-28
«Знання» пр. Волі, 41

м. Володимир-Волинський
«Культурний центр "Є"»
вул. Ковальська, 6

м. Миколаїв
Салон «Емпік» пр. Леніна, 98
ТЦ «Сіті Центр», 3-й пов.
(0512)582-832\

Книжковий супермаркет»,
«Кобзар» пр. Леніна, 122
(0512)55-20-51
«Книжковий супермаркет»,
«Молода гвардія»
вул. Радянська, 3 (0512)35-12-86

м. Одеса
Мережа супермаркетів «Таврія»
«Вузівський»
Люстдорфський шлях 140/1
«Грецький»
вул. Грецька 3/4
«Аеропортівський»
вул. Гастелло, 50

«Європа» вул. Дерibasівська, 21
«Літера»
пл. Грецька, 3/4 ТЦ «Афіна»
«Книжковий світ»
вул. Черняхівського, 1
(048)78-57-240
«Буква» вул. Дерibasівська, 14
(0482)35-84-04(05)
«Будинок книги та медіа»
вул. Люстдорфська дорога, 140 В
(048)785-67-07
«Будинок книги та медіа»
вул. Буніна, 33 (0482)32-17-97
«Книжковий супермаркет»
вул. Новосельського, 60
(048)728-81-33
«Будинок книги та медіа»
вул. Преображенська, 45
(048)711-61-27
«Книжкова казка»
вул. Академіка Глушко, 16
(048)249-47-56
«Горизонт»
Люсьдорфська дорога, 54
(048)766-82-65

м. Іллічівськ
ТЦ Іллічівський (Юнга)
вул. Леніна, 35
«Книжковий супермаркет»
вул. Леніна, 16 (04868)40-5-95
«Книгарня» вул. Леніна, 19
Центральний універмаг
(04868)6-25-80

м. Полтава
Супермаркет «Велика кишеня»
вул. Ковпака, 26
Салон «Емпік»
вул. Ковпака, 26 (053)261-56-68
«Будинок книги та медіа»
вул. Шевченка, 29 (0532)61-26-76
«Будинок книги та медіа»
вул. Зенківська, 6/1а
ТЦ «Київ» (0532)51-12-90

- м. Кременчук**
Супермаркет «Простір»
пр. 50-річчя Жовтня, 96
- м. Миргород**
«Буква»
вул. Гоголя, 116 (05355)5-27-06
- м. Рівне**
«Буква-ТОР»
пр. Миру, 16 (0362)620-465
«Знання»
майдан Незалежності, 5
«Слово»
вул. Соборна, 57
- м. Острог**
«Букватор»
вул. Незалежності, 20/3
(036)543-03-41
- м. Суми**
«Книголюб»
пл. Петропавлівська, 50
«Буква»
вул. Кірова, 8 (0542)77-03-47
- м. Тернополь**
Супермаркет «Сільпо»
ул. Текстильная, 284
- м. Херсон**
«Книжковий супермаркет»
вул. Комунарів, 21
«Буква»
вул. Суворова, 22 (0552)22-60-47
«Букніст» вул. Суворова, 8
(0552)392-570
Супермаркет «Фоззи»
ул. і Маршала Рыбалко, 2А
- м. Хмельницький**
«Книжковий світ»
вул. Подільська, 25
«Книжковий супермаркет»
вул. Подільська, 25
(0382) 65-60-73
«Ерудит»
вул. Кам'янецька, 63
(0382)700-31-5
- м. Нетішин**
«Букватор»
просп. Незалежності, 11
(038)484-00-25
- м. Черкаси**
Метро-книга
вул. 30-річчя Перемоги, 50
«Будинок Книги»
вул. Хрещатик, 200
«Світоч»
вул. Байди Вишневецького, 38
- м. Чернігів**
«Будинок книги та медіа»
пр. Миру, 19 (0462)67-51-72
- м. Чернівці**
ДКТП «Наука»
вул. Заньковецької, 4
(0372)52-59-35
«Буква»
пр. Заньковецької, 15
(0372)51-10-38
«Будинок книги та медіа»
пр. Незалежності, 90
(03722) 3-42-70
«Будинок книги та медіа»
пл. Соборна, 1
(0372) 52-00-19
«Українська книга»
пл. Центральна, 10
(0372) 58-55-58
«Лучаферул»
вул. О. Кобилянської, 39
«Здоров'я»
вул. О. Кобилянської, 25
(0372)522-444
«Букніст»
вул. Головна, 31
(0372)526-463
«Художня книга»
вул. О. Кобилянської, 37
(0372)526-005
- Інтернет-магазин**
www.petrovka.com.ua

Володимир Сорокін (1955 р.) – російський письменник, драматург, сценарист. Його книги перекладено багатьма романи публікувалися в таких великих видавництвах, як Gallmeister, Fischer, DuMont, BV Berlin, Haffman, Verlag Der Autoren.

Це – перший переклад українською мовою нової книжки відомого російського письменника Володимира Сорокіна «Цукровий Кремль». Історії, об'єднані однією назвою, продовжують тему ймовірного близького майбутнього, що автор так яскраво змалював у романі «День опричника» (переклад українською мовою видавництва «Фоліо»).
Отже, 15 історій, 15 різних поглядів на Русь-матінку 2028 року, де поєднуються лубочні мотиви й нові технології: відрубані собачі голови на «мерседесах», публічні биття на лобних місцях і голограми, стрілецькі й роботи... А ще дисиденти, черги у магазинах, продукти по мінімуму, засилля китайської мови, обожнювання Государя, блаженні, кабаки, доноси... Так якою ж буде Росія 2028 року?

КАРТА СВІТУ РОСІЯ

